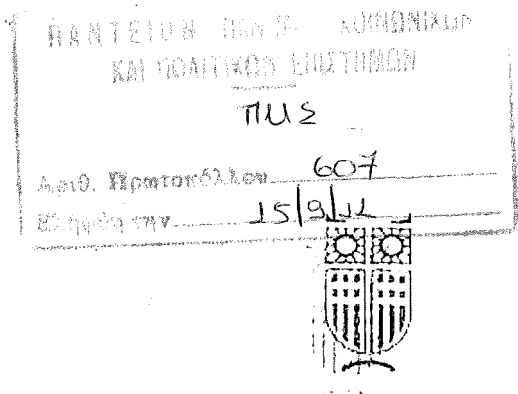

**ΠΑΝΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ &
ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ**

**Το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον των ελληνοτουρκικών
κρίσεων**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Γεώργιος Κολώνιας
Α.Μ. 1209Μ020**

**Επιβλέπων Καθηγητής
κός Χαράλαμπος Παπασωτηρίου**

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	4
Σκοπός.....	7
Κεφάλαιο 1: Το θεωρητικό πλαίσιο Ανάλυσης.....	8
1. Εισαγωγή.....	8
2. Προσέγγιση με βάση την θεωρία των διεθνών σχέσεων του αμυντικού ρεαλισμού.....	10
3. Προσέγγιση με βάση την θεωρία των διεθνών σχέσεων του επιθετικού ρεαλισμού.....	12
Κεφάλαιο 2: Σύντομη Ιστορική Αναδρομή.....	16
1. Εισαγωγή	16
2. Περίοδος από το 1974 έως το 1987.....	17
3. Η ελληνοτουρκική κρίση του Μαρτίου του 1987.....	21
4. Η Περίοδος από το 1987 έως τα Ίμια του 1996.....	22
Κεφάλαιο 3: Παρούσα Κατάσταση των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων.....	24
Κεφάλαιο 4: Γεωστρατηγική Θέση Ελλάδας.....	28
Κεφάλαιο 5: Γεωστρατηγική Θέση Τουρκίας.....	31
Κεφάλαιο 6: ΑΟΖ και Υφαλοκρηπίδα.....	39
1. Ορισμοί.....	39
2. Το επίκαιρο θέμα της ΑΟΖ.....	41
Κεφάλαιο 7: Πιθανά Αίτια που Οδήγησαν και πιθανόν να οδηγήσουν εκ νέου σε μία κρίση.....	44
Κεφάλαιο 8: Πιθανές Μελλοντικές Κρίσεις.....	52

(Είδη και Ένταση Αυτών).....	
Κεφάλαιο 9: Προτάσεις για την Επίλυση και Εκτόνωση των	
Μελλοντικών Ελληνοτουρκικών Κρίσεων.....	55
Συμπεράσματα.....	58
Καταληκτικές Σκέψεις.....	69
Επίλογος.....	76
Παραρτήματα.....	78
Βιβλιογραφία.....	86

Εισαγωγή

«Ερχόμαστε από την Ανατολή και πηγαίνουμε προς τη Δύση».. συνήθιζε να τονίζει ο Mustafa Kemal στα πολυπληθή ακροατήρια του. Μία ρήση του Kemal η οποία μπορεί να ερμηνευτεί με διάφορους τρόπους. Για παράδειγμα ότι η Τουρκία προσβλέπει στην ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Μια άλλη εξήγηση θα ήταν πιθανώς ότι η Τουρκία προσβλέπει στη Δύση μέσω της επέκτασης της προς τα κράτη με τα οποία συνορεύει ώστε να είναι μέλος του Δυτικού κόσμου με όλα τα οφέλη που μπορεί να έχει για ένα κράτος η επισήμανση του ως Δυτικό.

Εδώ και διακόσια χρόνια μετά την Ελληνική Επανάσταση, η συγκρουσιακή σχέση που έχουμε αναπτύξει με την Τουρκία παραμένει ένας παράγοντας ο οποίος μας καθυστερεί και καταναλώνει οικονομικούς και άλλους πόρους από τη πραγματική προσπάθεια της χώρας που δεν θα έπρεπε να είναι άλλη από την ανάπτυξη της και τη συμπίευσή της με τις άλλες ευρωπαϊκές και ανεπτυγμένες χώρες της Ευρώπης στην οποία ανήκουμε. Είμαστε ακόμα υπό τον τούρκικο ζυγό με άλλο τρόπο, είμαστε δέσμοι των γειτόνων μας αλλά υπό άλλο καθεστώς. Πρέπει να δαπανούμε χρήματα και έμφυχο δυναμικό ώστε να προστατεύουμε τα ελληνικά εθνικά συμφέροντα από την κατακτητική βουλμία των Τούρκων. Αυτό έχει δείξει η ιστορία μέχρι σήμερα και το μέλλον των ελληνοτουρκικών σχέσεων αλλά και των πιθανών κρίσεων είναι ένα θέμα υπό εξέταση ιδιαίτερα υπό το πρίσμα της προσπάθειας ανάδειξης της Τουρκίας ως μιας περιφερειακής ηγεμονικής δύναμης.

Για τους παραπάνω λόγους δεν πρέπει να ξεχάσουμε ποτέ κατά πρώτον την ιστορία μας και τα μαθήματα τα οποία διδασκόμαστε από αυτή και κατά δεύτερον τη φράση του Θουκυδίδη που λέει ότι: «Η ασφάλεια ανήκει σε εκείνους που είναι ικανοί να αμυνθούν του εαυτού των και έχουν φίλους να τους βοηθήσουν». Και συμπληρώνει τα προηγούμενα με μια εξίσου πολύ σημαντική σκέψη λέγοντας: «Για να βοηθήσει σύμμαχος θα πρέπει να πεισθεί ότι η συνδρομή του είναι ωφέλιμη για αυτόν ή τουλάχιστον όχι επιζήμια...». Συνεπώς οι βασικοί στόχοι της ελληνικής εθνικής ασφάλειας και στρατηγικής θα πρέπει να είναι η διασφάλιση της εθνικής μας ανεξαρτησίας και της εδαφικής μας ακεραιότητας καθώς και η εξασφάλιση της δυνατότητας άσκησης των νόμιμων κυριαρχικών δικαιωμάτων στη θάλασσα και τον

αέρα¹. Για να επιτευχθεί αυτό πρέπει να είμαστε ικανοί και έτοιμοι να αμυνθούμε εναντίον οποιουδήποτε επιβουλέα αλλά και να έχουμε δημιουργήσει αυτές τις συμμαχίες οι οποίες θα μας επιτρέψουν να τις ενεργοποιήσουμε σε περίπτωση μιας ελληνοτουρκικής κρίσης.

Η μελέτη αυτή χρησιμοποιεί ως μεθοδολογικό εργαλείο ανάλυσης της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής στις διάφορες περιπτώσεις των ελληνοτουρκικών κρίσεων τον πολιτικό ρεαλισμό και πιο συγκεκριμένα, τη θεωρία του επιθετικού ρεαλισμού την οποία ανέφερε για πρώτη φορά ο καθηγητής του Πανεπιστημίου του Σικάγο John Mearsheimer. Η μελέτη αυτή δεν επεκτείνεται σε εκτενή εξιστόρηση των γεγονότων των κρίσεων της περιόδου στην οποία αναφέρεται, τις λεπτομέρειες των οποίων θεωρεί ήδη γνωστές, και αυτό συμβαίνει λόγω της περιορισμένης εκτάσεως της μελέτης αυτής. Γίνεται μία αναφορά στο θεωρητικό πλαίσιο ανάλυσης και στη συνέχεια γίνεται μια προσπάθεια να αναλυθεί η συμπεριφορά της Τουρκικής εξωτερικής πολιτικής στις καταγραμμένες περιπτώσεις της αντιπαράθεσης μεταξύ των δύο γειτονικών κρατών υπό το πρίσμα των θεμελιωδών υποθέσεων του επιθετικού ρεαλισμού και να καταλήξει συμπερασματικά αν και κατά πόσο το μέλλον των σχέσεων των δύο κρατών θα είναι συγκρουσιακό, και αν ναι σε ποιο επίπεδο και σε τι βαθμό.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι ελληνοτουρκικές σχέσεις ιδιαίτερα μετά το 1974 βρίσκονται σε μία φάση έντονου συγκρουσιακού χαρακτήρα, που πολλές φορές έχει οδηγήσει στα πρόθυρα ενός πολέμου. Η αιτία αυτής της συνεχιζόμενης και χωρίς διέξοδο κατάστασης οφείλεται στο γεγονός ότι και για τα δύο κράτη τα ζητήματα τα οποία διακυβεύονται αφορούν ιδιαίτερα ευαίσθητα και υψίστης εθνικής σημασίας για την ασφάλεια, την κυριαρχία και την επιβίωση των δύο αυτών κρατών. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τη διαρκή αβεβαιότητα για την επίλυση των διαφορών χωρίς την παρέμβαση τρίτων αλλά και τη συνεχή ανησυχία της δημιουργίας ενός μεμονωμένου επεισοδίου το οποίο θα δημιουργήσει μια ακόμα ελληνοτουρκική κρίση και θα ανάψει τη φωτιά ενός πολέμου με ολέθρια αποτελέσματα και για τις δύο χώρες.

Είναι σκόπιμο να αναφέρουμε ότι οι σχέσεις των δύο υπό εξέταση κρατών συνδέονται άμεσα και με τις διμερείς ή τις πολυμερείς σχέσεις που αναπτύσσονται

¹ Χρήστος Αουπλής, *Ελληνική Αμυντική Στρατηγική. Απομή Αποθήκευση Στόχων και Προκλήσεις* (Αθήνα: Λιχμή, 1993) σελ. 16.

μεταξύ των κρατών και άλλων διεθνών δρώντων όπως είναι διάφοροι διεθνείς οργανισμοί (ΝΑΤΟ και Ε.Ε.) αλλά και άλλων ισχυρών κρατών (Η.Π.Α., Ρωσία, Ισραήλ, κλπ). Οι σχέσεις αυτές πάντοτε έπαιζαν καθοριστικό ρόλο είτε στη πορεία των ελληνοτουρκικών σχέσεων, είτε στην ομαλοποίηση μίας κρίσης, όπως για παράδειγμα στη κρίση των Ιμίων, όπου τότε καθοριστικό παράγοντα αποφυγής ενός ελληνοτουρκικού πολέμου έπαιξαν οι Η.Π.Α., διαμεσολαβώντας για την εκτόνωση της. Λόγω των παραπάνω κρίθηκε σκόπιμο να εξεταστεί και ο παράγοντας αυτός στη πιθανή δημιουργία μιας μελλοντικής κρίσης και πως αυτός ο παράγοντας θα επηρεάσει την εξέλιξη αυτής. Συνεπώς η εξέταση θα συμπεριλάβει τη συμπεριφορά των δύο κρατών ως τις βασικές μεταβλητές του συστήματος αλλά και τις σχέσεις τους με τα υπόλοιπα κράτη και τους Διεθνείς οργανισμούς.

Κεφάλαιο 1: Το θεωρητικό πλαίσιο Ανάλυσης

1. Εισαγωγή

Η επιλογή ως μεθοδολογικό εργαλείο για την ανάλυση, αρχικά των διακρατικών σχέσεων Ελλάδας και Τουρκίας και στη συνέχεια για την ανάλυση των κατά καιρούς διαμορφούμενων κρίσεων και την πρόβλεψη των πιθανών μελλοντικών σεναρίων μιας ενδεχόμενης πολιτισμικής, οικονομικής ή και στρατιωτικής κρίσης, θα αποτελέσει αυτό του πολιτικού ρεαλισμού γενικότερα και ειδικότερα όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή αυτό του επιθετικού ρεαλισμού που θεωρώ ότι εξηγεί καλύτερα την Τουρκική στρατηγική και μπορεί να προβλέψει και το μέλλον των ελληνοτουρκικών σχέσεων.

Ο πολιτικός ρεαλισμός περιλαμβάνει δύο βασικά στοιχεία τα οποία ανταποκρίνονται στις σχέσεις μεταξύ των κρατών και ειδικότερα μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Αυτά είναι η ισχύς και το συμφέρον. Η σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ των κρατών στο διεθνές σύστημα είναι ανταγωνιστική μιας και τα κράτη όρουν σε ένα άναρχο σύστημα και σκοπό τους αφενός είναι η επιβίωση τους και αφετέρου η αύξηση της ισχύος τους είτε για να επιτύχουν την επιβίωση τους είτε για να αυξήσουν τα οφέλη και τα συμφέροντα τους. Στο πλαίσιο αυτό της επιβίωσης τους τα κράτη παράλληλα προσπαθούν να εξασφαλίσουν την ασφάλεια από μόνα τους, συνεπώς λειτουργεί η πρακτική της αυτοβοήθειας.

Μία από τις σημαντικότερες αρχές της θεωρίας του ρεαλισμού είναι το γεγονός ότι το διεθνές σύστημα είναι άναρχο, δηλαδή ότι δεν υπάρχει μια εξουσία πάνω από τα κράτη η οποία να διατηρεί την ισορροπία του συστήματος. Συνεπώς υπάρχει το δίλημμα ασφαλείας για όλες τις οντότητες, τα κράτη δηλαδή, το οποίο προέρχεται από το φαινόμενο κατά το οποίο τα κράτη για να εξασφαλίσουν την ασφάλεια τους αναζητούν την αύξηση της ισχύος τους που θα τους προσφέρει την επιβίωση τους, κάτι το οποίο αποτελεί για τα κράτη πρώτιστο εθνικό συμφέρον.

Επίσης από τη θεωρία του ρεαλισμού στην κλασική της μορφή και σε συνάρτηση με τα προαναφερθέντα μπορούμε να τονίσουμε και άλλα δύο σημεία τα οποία είναι τα εξής: πρώτον το ότι θεσπίζονται κάποιοι κανόνες διεθνούς δικαίου δεν σημαίνει για τα κράτη ότι αυτό θα τους εξασφαλίζει την απρόσκοπτη επιβίωση τους στο διεθνές σύστημα. Αυτό θα συμβεί μόνο όταν τα δύο ή και περισσότερα αντίδικα

Σκοπός

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να μελετήσει την μέχρι τώρα ιστορία των ελληνοτουρκικών κρίσεων και να εξετάσει με τα σύγχρονα δεδομένα των διεθνών σχέσεων και μέσα από το πρίσμα μιας εκ των θεωριών των διεθνών σχέσεων το μέλλον των ελληνοτουρκικών κρίσεων.

Αναλυτικότερα, θα προσπαθήσουμε να καταλήξουμε σε ένα ή και περισσότερα συμπεράσματα για το αν θα υπάρξουν στο εγγύς μέλλον κρίσεις μεταξύ των δύο κρατών, σε τι έκταση και τι μοντέλο θα ακολουθήσουν. Δηλαδή στη περίπτωση που θα υπάρξει κάποιου είδους κρίση αν αυτή θα είναι πολιτισμική, αν θα είναι στρατιωτικής φύσεως ή και οικονομική μιας και είναι σύγχρονο φαινόμενο. Τα σύγχρονα δεδομένα μπορούν να θεωρηθούν η νέα εξωτερική πολιτική της Τουρκίας σύμφωνα με το στρατηγικό βάθος του Νταβούτογλου, η γεωστρατηγική θέση της Τουρκίας και της Ελλάδας, η νέα μορφή των ΑΟΖ στο Αιγαίο, η ευρωπαϊκή πορεία της Τουρκίας, οι σχέσεις της με τις ΗΠΑ και το Ισραήλ, οι συμφωνίες της Ελλάδας με το Ισραήλ και η οικονομική κρίση της Ελλάδας.

Χρησιμοποιώντας ως εργαλείο για τη περιπτωσιολογική μελέτη του υπόψη θέματος τη θεωρία του πολιτικού ρεαλισμού και πιο συγκεκριμένα τη θεωρία του επιθετικού ρεαλισμού, θα προσπαθήσουμε να ελέγξουμε αν και κατά πόσο ισχύουν οι βασικές παραδοχές και τα αξιώματα της θεωρίας ρεαλισμού στις μέχρι τώρα ελληνοτουρκικές κρίσεις. Αν επαληθεύονται τότε θα χρησιμοποιηθούν προκειμένου να αποπειραθούμε να διαγνώσουμε το μέλλον και σε βάθος 10 χρόνων από σήμερα, ποια θα είναι η εξέλιξη των ελληνοτουρκικών κρίσεων.

Παράλληλα, σκοπός της παρούσας εργασίας δεν είναι να αναλύσει το νομικό ή πολιτικό καθεστώς της διμερούς σχέσης, αλλά να παρέχει μια προοπτική που θα βοηθήσει τον αναγνώστη να κατανοήσει τα βαθύτερα αίτια για την ένταση στο Αιγαίο. Παρουσιάζεται μια ιστορική ανασκόπηση των σύγχρονων θεμάτων που ποροδοτούν τις διαφορές που έχουν προκύψει κατά τη διάρκεια του τελευταίου μισού του εικοστού αιώνα και που παραμένουν άλυτα και σήμερα.

ή αντίπαλα κράτη έχουν περίπου την ίδια κατάταξη στην διεθνή κατανομή ισχύος. Δεύτερον, η δημιουργία και ύπαρξη των διεθνών οργανισμών δεν αποτελούν πανάκεια της θέσης ότι πάντοτε θα υποστηρίζουν τους αδύνατους και θα επεμβαίνουν όπου και όποτε χρειαστεί προκειμένου να επαναφέρουν την ισορροπία του συστήματος. Αντίθετα έχουν αποτελέσει κατά το παρελθόν και συνεχίζουν και στη σύγχρονη εποχή να είναι υποχείρια των μεγάλων και ηγετικών δυνάμεων του συστήματος προκειμένου να εξυπηρετούν τα συμφέροντα τους και να ελέγχουν αποτελεσματικά τους αδύναμους κρίκους της αλυσίδας αυτής.

Στη συνέχεια θα αναλύσουμε τις δύο επιμέρους θεωρίες του πολιτικού ρεαλισμού, τον αμυντικό ή δομικό ρεαλισμό και τον επιθετικό ρεαλισμό. Θα επικεντρωθούμε περισσότερο στον επιθετικό ρεαλισμό μιας και θεωρώ ότι χαρακτηρίζει περισσότερο τις σχέσεις των δύο υπό εξέταση κρατών.

Στην περιπτωσιολογική μελέτη της Ελλάδας η διασφάλιση της εδαφικής ακεραιότητας με όλα τα θετικά τα οποία συνεπάγεται αυτή η ισορροπία για την ευημερία των πολιτών και την ανάπτυξη του κράτους αποτελεί τον αυτοσκοπό της στρατηγικής που ακολουθεί εδώ και δεκαετίες η εξωτερική και εσωτερική πολιτική μας. Αντίθετα στη περίπτωση της Τουρκίας που όπως φαίνεται είναι ο «δυνατός» σε αυτή τη σχέση, το εθνικό της συμφέρον καθόσον θεωρεί ότι έχει εξασφαλισμένη την εδαφική της ακεραιότητα, είναι η διεκδίκηση νέων ωφελημάτων για την ίδια που θα έχει σαν αποτέλεσμα την ανατροπή του ήδη υπάρχοντος status quo, υπέρ ή κατά της μίας ή της άλλης πλευράς.

2. Προσέγγιση με βάση την θεωρία των διεθνών σχέσεων του αμυντικού ρεαλισμού.

Ο Αμυντικός Ρεαλισμός ή όπως αλλιώς ονομάζεται ως Νεορεαλισμός αλλά και Δομικός Ρεαλισμός είναι η ανανεωμένη, στο τέλος της δεκαετίας του 1970, εκδοχή του ρεαλισμού, την οποία κυρίως επεξεργάστηκε ο Kenneth Waltz το 1979 στο βιβλίο του *Theory of International Politics* (Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής). Η επιστημολογική θεώρηση που υιοθετεί ο Waltz είναι εκείνη της μεθοδολογίας του κριτικού ορθολογισμού του Karl Popper και των εφαρμογών της στη σύγχρονη οικονομική θεωρία.

Ο σκοπός του είναι να δημιουργήσει μια θεωρία του διεθνούς συστήματος, δηλαδή, να ακολουθήσει μια συστηματική προσέγγιση των διεθνών σχέσεων. Για το λόγο αυτό, διακρίνει μόνο δυο δυνατές μορφές ύπαρξης του διεθνούς συστήματος, την ιεραρχική και την αναρχική. Για τον Waltz, το σύστημα των διεθνών σχέσεων από το μεσαίωνα κι ύστερα είναι σαφώς αναρχικό. Έτσι, τα κράτη (σαν στοιχειώδεις μονάδες δράσης στο διεθνές σύστημα) δεν μπορούν παρά να είναι «αυτοβοηθούμενα» δηλαδή, να φροντίζουν τα ίδια για τους εαυτούς τους. Επομένως, όπως συμπεριέλαναν οι κλασικοί ρεαλιστές, τα κράτη είναι αναγκασμένα να ασχοληθούν με την ασφάλειά τους κι ενδεχομένως να θεωρήσουν ότι απειλούνται από κάποια άλλα κράτη. Άρα, πρέπει συνεχώς να προσαρμόζουν την θέση τους στο διεθνές στερέωμα σύμφωνα με το πώς αντιλαμβάνονται την ισχύ των άλλων κρατών και με το κατά πόσο μπορούν να αναπτύξουν την δική τους ισχύ.

Με τον τρόπο αυτό, αναδίδεται η ισορροπία δυνάμεων σαν ο σταθεροποιητικός μηχανισμός του διεθνούς συστήματος κι ο σκοπός της θεωρίας των Διεθνών Σχέσεων είναι να μελετήσει το σχηματισμό, τη σταθεροποίηση και την δυναμική εξέλιξη αυτής της διεθνούς ισορροπίας δυνάμεων. Προφανώς μια τέτοια ισορροπία εξαρτάται από το πλήθος των πόλων, που συγκεντρώνουν δύναμη, και για τον Waltz το διεθνές σύστημα της εποχής του (τέλος δεκαετίας του 1970) ήταν διπολικό, αφού μόνο οι ΗΠΑ κι η ΕΣΣΔ μπορούσαν τότε να απειλήσουν ή μια την επιβίωση της άλλης. Επιπλέον, ο Waltz θεωρεί ότι ένα τέτοιο διπολικό σύστημα είναι ευκολότερα πολιτικά διαχειρίσιμο, λόγω του μικρού αριθμού των εμπλεκόμενων μερών, αντίθετα με την πεποίθηση κάποιων άλλων μελετητών, που θεωρούν τους

διπολικούς σχηματισμούς εγγενώς ασταθείς, γιατί είναι επιρρεπείς στην δημιουργία εντάσεων μετά από κάθε αλλαγή της κατάστασης του κάθε πόλου.

Σύμφωνα με τον Kenneth Waltz, ένα σύστημα αποτελείται από μια δομή και από αλληλεπιδρόσες μονάδες. Η δομή είναι το συνεκτικό εκείνο συστατικό που καθιστά δυνατή την κατανόηση του συστήματος ως συνόλου. (...) Ο ορισμός της δομής απαιτεί να αγνοήσουμε το πώς οι μονάδες σχετίζονται ή μια με την άλλη (πώς αλληλεπιδρούν) και να επικεντρωθούμε στο πώς υφίστανται ή μια σε σχέση με την άλλη (πώς είναι διευθετημένες ή τοποθετημένες). Οι αλληλεπιδράσεις λαμβάνουν χώρα στο επίπεδο των μονάδων. Το πώς οι μονάδες υφίστανται ή μια σε σχέση με την άλλη, ο τρόπος που είναι διευθετημένες ή τοποθετημένες, δεν αφορά τις μονάδες. Η διάταξη των μονάδων αφορά το σύστημα². Επιπλέον, η δομή στη διεθνή πολιτική ορίζεται με βάση τρία χαρακτηριστικά: τις αρχές βάσει των οποίων οργανώνεται το σύστημα, το χαρακτήρα των μονάδων και την κατανομή ικανοτήτων. Επειδή όμως το διεθνές σύστημα δεν έχει ιεραρχικού τύπου οργάνωση, παρατηρούμε ότι: 1) είναι άναρχο, δεν υπάρχει δηλαδή μια ανώτερη οργανωτική αρχή. 2) Οι μονάδες δεν διαφοροποιούνται ποιοτικά. 3) Ως συνέπεια των προηγούμενων δύο παραδοχών, οι μονάδες του διεθνούς συστήματος διαφοροποιούνται μόνο σε σχέση με την ισχύ που κατέχουν και, ως εκ τούτου, η δομή του συστήματος μεταβάλλεται ανάλογα των μεταβολών στην κατανομή ισχύος μεταξύ των μονάδων του συστήματος³. Τα προαναφερθέντα οδηγούν αβίαστα στο συμπέρασμα ότι η δομή συνιστά βασικότατο στοιχείο περιορισμού των κρατικών επιλογών. Οι δυνατότητες που αυτή διανέμει στις μονάδες του συστήματος μέσω της κατανομής ισχύος αποτελούν και τον ορίζοντα της πραγματικής ικανότητας των κρατών να αυτοκυβερνηθούν και να επιφέρουν αλλαγές στο διεθνές σύστημα που να τα ευνοούν. Κατά τον Waltz, το σύστημα αναπτύσσει μια σειρά δομών που ανταμείβουν ή τιμωρούν συμπεριφορές που ανταποκρίνονται περισσότερο ή λιγότερο σε αυτό που απαιτείται από κάποιον που επιθυμεί να πετύχει στα πλαίσια του συστήματος⁴.

² Waltz Kenneth, *Theory of International Politics*, (U.S.A.: McGraw-Hill, 1979), σελ. 79-80.

³ Όπως παραπάνω, σελ. 88-97.

⁴ Waltz Kenneth, *Theory of International Politics*, (U.S.A.: McGraw-Hill, 1979), σελ. 92.

3. Προσέγγιση με βάση την θεωρία των διεθνών σχέσεων του Επιθετικού ρεαλισμού.

Αντιστρέφοντας το επιχείρημα του Waltz, ότι το σύστημα αναπτύσσει μια σειρά δομών που ανταμείβουν ή τιμωρούν συμπεριφορές που ανταποκρίνονται περισσότερο ή λιγότερο σε αυτό που απαιτείται από κάποιον που επιθυμεί να πετύχει στα πλαίσια του συστήματος⁵ και αναφερόμενος στις μεγάλες δυνάμεις, ο Mearsheimer υποστηρίζει ότι η δομή του διεθνούς συστήματος δεν περιορίζει απλώς τις επιλογές τους, αλλά τους αφήνει μόνο μία: τις υποχρεώνει να δρουν επιθετικά και να επιζητούν την ηγεμονία⁶.

Η θεωρία του **επιθετικού ρεαλισμού** διατυπώθηκε από τον John Mearsheimer στις αρχές της δεκαετίας του 2000. Ο επιθετικός ρεαλισμός ενσωματώνει βασικά στοιχεία του κλασσικού ρεαλισμού του Hans Morgenthau και του δομικού ρεαλισμού του Kenneth Waltz⁷. Η θεωρία του Mearsheimer βασίζεται σε πέντε θεμελιώδεις υποθέσεις:

- Το διεθνές σύστημα είναι άναρχο, καθώς δεν υπάρχει κεντρική εξουσία στο πρότυπο της εσωτερικής διακυβέρνησης να επιβάλλει την τάξη ανάμεσα στα κράτη.
- Η έλλειψη υπέρτατης αρχής στο διεθνές σύστημα υποχρεώνει όλα τα κράτη να ασχοληθούν συστηματικά με την ενίσχυση της ασφάλειάς τους και τη διατήρηση της ανεξαρτησίας τους.
- Τα κράτη είναι ορθολογικές οντότητες που υπολογίζουν το όφελος και το κόστος των εναλλακτικών επιλογών και αποφασίζουν με γνώμονα την προστασία και προώθηση του εθνικού συμφέροντος. Υπέρτατο εθνικό συμφέρον είναι η επιβίωση στο εξελισσόμενο διεθνές σύστημα.
- Ως μεγάλες δυνάμεις νοούνται εκείνες οι χώρες που διαθέτουν πυρηνική αποτρεπτική δύναμη και ισχυρές συμβατικές δυνάμεις.
- Τα κράτη δεν γνωρίζουν επαρκώς τις προθέσεις των άλλων κρατών.

⁵ Waltz Kenneth, *Theory of International Politics*, (U.S.A.: McGraw-Hill, 1979), σελ., 92.

⁶ Mearsheimer John J., *The Tragedy of Great Power Politics*, (New York: W. W. Norton & Company, 2001), σελ., 53.

⁷ Hans Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace* (New York: Knopf, 1973) και Kenneth Waltz, *Theory of International Politics* (Reading, MA: Addison-Wesley, 1979).

γι' αυτό επικρατεί η καχυποψία στις διεθνείς σχέσεις.⁸

Τα κράτη είναι αυτοβοηθούμενα, δηλαδή φροντίζουν τα ίδια για τους εαυτούς τους και την ασφάλειά τους. Κάτι τέτοιο πρακτικά σημαίνει ότι πρέπει οι κυβερνήσεις συνεχώς να προσαρμόζουν τη θέση τους στο διεθνές στερέωμα σύμφωνα με το πως αντιλαμβάνονται την ισχύ των άλλων κρατών και με το κατά πόσο αυτή συνιστά απειλή για την ασφάλεια τους. Οι διεθνείς θεσμοί, όπως για παράδειγμα ο ΟΗΕ, δεν έχουν σημαντική επίδραση στη συμπεριφορά των κρατών, διότι το σύστημα λήψεως αποφάσεων που διαθέτουν βασίζεται στην ομοφωνία. Επίσης, η οικονομική αλληλεξάρτηση και το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης δεν ανατρέπουν την άναρχη φύση τους διεθνούς συστήματος, ούτε ακυρώνουν τη δομική ανασφάλεια που νοιώθουν όλα τα κράτη.

Αναφορικά με τις μεγάλες δυνάμεις, ο Mearsheimer υποστηρίζει ότι συμπεριφέρεται συνήθως επιθετικά απέναντι σε ασθενέστερες δυνάμεις επειδή έχουν το κίνητρο, αλλά και την στρατιωτική ικανότητα να το κάνουν.⁹ Ωστόσο, οι μεγάλες δυνάμεις, ως ορθολογικοί δρώντες, θα εμπλακούν σε μία πολεμική σύγκραξη μόνο όταν το προσδοκώμενο όφελος υπερτερεί του εκτιμώμενου κόστους. Η συγκεκριμένη θεωρία διατείνεται ότι οι μεγάλες δυνάμεις επιδιώκουν συνεχώς αύξηση της ισχύος τους, που πρακτικά συνεπάγεται ανατροπή του υφιστάμενου status quo.

Απώτερος σκοπός των μεγάλων δυνάμεων είναι η παγκόσμια ηγεμονία, αλλά επειδή κάτι τέτοιο είναι ανέφικτο, τελικά συμβιβάζονται με την περιφερειακή ηγεμονία. Ο επιθετικός ρεαλισμός διαφέρει από τον λεγόμενο αμυντικό ρεαλισμό του Kenneth Waltz στο ζήτημα της ισχύος: η πρώτη θεωρία υποστηρίζει ότι οι μεγάλες δυνάμεις επιθυμούν μεγιστοποίηση της ισχύος τους εις βάρος των ανταγωνιστών τους, ενώ η δεύτερη διατείνεται ότι τα κράτη γενικότερα επιθυμούν μεγιστοποίηση της ασφάλειάς τους ήρα διατήρηση της υφιστάμενης ισορροπίας δυνάμεων που επιβάλλει η δομή του διεθνούς συστήματος. Η θεωρία του Mearsheimer, επίσης, υποστηρίζει ότι οι μεγάλες δυνάμεις ορισμένες φορές λειτουργούν ως υπερπόντιοι εξισορροπιστές σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιφέρειες προκειμένου να αποτραπεί η ανόδους άλλων μεγάλων δυνάμεων σε τοπικούς ηγεμόνες.

⁸ John J. Mearsheimer, *Η Γραμμή της Ποιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων* (Αθήνα: Ποιότητα, 2006), Σελ. 79-83.

⁹ όπως παραπάνω, Σελ. 93.

Κεφάλαιο 2: Σύντομη Ιστορική Αναδρομή

1. Εισαγωγή

Το τι ακριβώς συνέβη τη νύχτα των Ιμίων, αλλά και το κρίσιμο 48ωρο που προηγήθηκε, αποτελεί ένα μυστήριο το οποίο επιδέχεται πολλές διαφορετικές απαντήσεις. Η κρίση των Ιμίων όπως πλέον αποκαλείται μπορεί να έπιασε πολλούς εξ απήνης, στην πραγματικότητα όμως αποτελεί την κατάληξη μιας πολυετούς αντιπαράθεσης μεταξύ Ελλάδος – Τουρκίας που προέρχεται από την αμφισβήτηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ελλάδας στο Αιγαίο Πέλαγος και την υιοθέτηση των «γκρίζων ζωνών», όπως φαίνεται και από το περιεχόμενο μιας συνομιλίας του τότε αρχηγού του Τουρκικού ΓΕΝ Ναυάρχου Ερκαγιά, ο οποίος εξηγούσε ότι η ιστορία των γκρίζων ζωνών ήταν «δικό του παιδί». Ο Ερκαγιά αποκάλυπτε πως όταν ήταν ακόμη αρχηγός του Στόλου είχε δώσει εντολή στις αρμόδιες υπηρεσίες να ψάξουν όλα τα επίσημα αρχεία του Τουρκικού κράτους και να προσπαθήσουν να βρουν για ποιες νησίδες και βραχονησίδες στο Αιγαίο θα μπορούσαν να εγείρουν διεκδικήσεις. «Έστειλα τη μελέτη στο ΓΕΕΘΑ, το οποίο και την υιοθέτησε αμέσως» ανέφερε ο Ερκαγιά και συμπλήρωσε : «Είμαι βέβαιος πως με τα στοιχεία που έχουμε μπορούμε να διεκδικήσουμε του Καλογήρους και τους Φούρνους». Οι αναλυτές της ΕΥΠ είχαν στα χέρια τους μια σημαντική είδηση που έδειχνε ότι η κλιμακούμενη κρίση στα Ίμια δεν ήταν μια απρόβλεπτη εξέλιξη μιας τυχαίας υπόθεσης αλλά εσκεμμένο σχέδιο του Ερκαγιά¹³.

¹³ Παπαζελάζ Αλέξης, «Τι συνέβη τη νύχτα των Ίμίων», Το Βήμα, 13 Νοεμβρίου 2005

2. Περίοδος από το 1973 έως το 1987

Στο παρόν κεφάλαιο θα κάνουμε μία σύντομη ιστορική αναδρομή στις σχέσεις των δύο κρατών δίνοντας πιο πολύ έμφαση στις κρίσεις που δημιουργήθηκαν στη περίοδο μετά το 1974 με σκοπό να προσπαθήσουμε να καταγράψουμε τις σύγχρονες αιτίες που οδήγησαν τα δύο κράτη στο χείλος του πολέμου αρκετές φορές. Επίσης μέσα από τη μελέτη αυτή θα προσπαθήσουμε να οδηγηθούμε σε ένα ασφαλές συμπέρασμα αν και κατά πόσο το μέλλον των σχέσεων των δύο αντιπάλων θα είναι ειρηνικό ή συγκρουσιακό.

Οι Ελληνικό-τουρκικές σχέσεις παρουσιάζουν κάτι το παράδοξο στο πεδίο των σύγχρονων διεθνών σχέσεων. Αν και η Ελλάδα και η Τουρκία είναι σύμμαχοι από τις αρχές της δεκαετίας του 1950 ως μέλη του συνθήκης του Βορείου Ατλαντικού Οργανισμού (ΝΑΤΟ), έχει υπάρξει μια σταδιακή κλιμάκωση της έντασης στις διμερείς τους σχέσεις. Η ρητορική και τα επιχειρήματα που χρησιμοποιούνται από τα δύο έθνη σε διεθνείς επαφές τους έχουν επικεντρωθεί στα εθνικά τους συμφέροντα και τα εθνικά δικαιώματα. Κατά τα τελευταία σαράντα χρόνια, οι πολιτικές αυτές έφεραν τα δύο κράτη κοντά στον πόλεμο σχεδόν σε κάθε δεκαετία¹⁴. Οι προσπάθειες για τη μείωση των εντάσεων, δεν επαρκούν για να μετριάσουν τις αιτίες που προκαλούν την αμοιβαία εχθρότητα τους. Οι εντάσεις που επηρεάζουν την Τουρκία συνδέονται με την κρίση στη Μέση Ανατολή και το μέλλον της ευρωπαϊκής οικοδόμησης και συνδέονται με την εξέλιξη της ελληνικής-τουρκικής σύγκρουσης.

Το 1999, έγινε μια προσπάθεια προσέγγισης η οποία ξεκίνησε από μια αλλαγή στην ελληνική πολιτική όσον αφορά την υποψηφιότητα της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Μαζί με την απάντηση των λαών οι οποίοι προσέφεραν βοήθεια κατά τη διάρκεια των καταστροφικών σεισμών που έπληξαν τις δύο χώρες την ίδια χρονιά, η αλλαγή ξεκίνησε με διπλωματική κίνηση προς την κατεύθυνση της ύφεσης των μεταξύ τους διαφορών. Ωστόσο, η προσέγγιση δεν είχε θετικό αντίκτυπο όσον αφορά τη διακοπή των θεμάτων που διατηρούσαν σε ένταση τις σχέσεις των δύο κρατών. Οι αναλυτές και επιστήμονες από τις δύο χώρες εξακολουθούν να αμφισβητούν τις πολιτικές και νομικές πτυχές της διαμάχης. Οι ιστορίες των δύο κρατών και των εθνικών ταυτοτήτων τους, έχουν καθοριστεί τις αντιλήψεις που αφορούν τους εαυτούς τους και τους γείτονές τους. Αυτές οι αντιλήψεις επηρεάζουν

¹⁴ Ευαγόρας Ευαγόρου, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις από το 1923 έως σήμερα*, Θεσπία Αθηνών Σχέσεων και Στρατηγική (Αθήνα: Παιδεία 2010), σελ. 55.

τόσο το γενικό πληθυσμό όσο και την πολιτική σκέψη της ελίτ σχετικά με τις σχέσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία.

Η πρώτη σοβαρή κρίση ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία, με αφορμή την αμφισβήτηση του καθεστώτος του Αιγαίου, ξέσπασε το Μάιο του 1974, λίγο πριν επιχειρήσει η Τουρκία εισβολή στην Κύπρο το καλοκαίρι του ίδιου έτους. Συγκεκριμένα, η Τουρκία αποφάσισε να στείλει το υδρογραφικό σκάφος «Γσάνταρλι» για να πραγματοποιήσει έρευνες στο βυθό του Αιγαίου, σε τμήματα της υφαλοκρηπίδας που είχαν καταγραφεί από τις ελληνικές Αρχές ως ελληνικά¹⁵.

Εκ τότε οι κρίσεις κλιμακώθηκαν μετατρέποντας το Αιγαίο σε θερμή γεωπολιτική ζώνη και να αυξηθούν οι δαπάνες των εξοπλισμών των δύο χωρών. Η προσπάθεια της Τουρκίας επαναλήφθηκε το επόμενο έτος (1975) με το υδρογραφικό σκάφος «Χόρα», προκαλώντας έντονα τις αντιδράσεις της τότε αντιπολίτευσης (Βυθίσατε το Χόρα, Ανδρέας Παπανδρέου¹⁶). Στις 21 Ιουλίου 1976 η κρίση στο Αιγαίο κορυφώθηκε με την απόφαση της Άγκυρας να στείλει το ήδη μετονομασθέν σε «Σισμίκ», υδρογραφικό σκάφος «Χόρα» για νέες έρευνες. Η κρίση έφτασε στο απόστατο σημείο την 5 και 6 Αυγούστου, όταν το τουρκικό σκάφος παραβίασε την ελληνική υφαλοκρηπίδα, με αποτέλεσμα το σύνολο των ενόπλων δυνάμεων των δύο χωρών να τεθεί σε επιφυλακή¹⁷.

Το Μάρτιο του 1987, το ωκεανογραφικό σκάφος «Σισμίκ» συνοδευόμενο από τουρκικά πολεμικά αεροσκάφη εξέπλευσε προκειμένου να πραγματοποιήσει νέες έρευνες στο βυθό του Αιγαίου¹⁸. Η Αθήνα αντέδρασε έντονα και παρέταξε το Ναυτικό και τις υπόλοιπες ένοπλες δυνάμεις σε θέση μάχης, θεωρώντας την τουρκική αυτή ενέργεια ως αιτία πολέμου (*casus belli*). Η σύρραξη αποσοβήθηκε αφού τελικά το πλοίο δεν επιχειρήσει να εξέλθει από τα τουρκικά χωρικά ύδατα.

Εκτός από τη διαφωνία της Τουρκίας με την Ελλάδα στο θέμα της διαχείρισης του θαλασσιού χώρου του Αιγαίου, υπήρχε και αντιπαλότητα στο θέμα του ελέγχου

¹⁵ Γεωργιάκης Σταμάτης, Σολταριδής Σοφρών, *ΙΜΝΑ Η αναμφισβήτητη Ελληνική Κυριαρχία. Η απειλή ενός νέου casus belli*, (Αθήνα εκδ. «ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ», 1996)

¹⁶ Από το άρθρο "34 χρόνια από το βυθίσατε το Χόρα" του Γεωργίου Κιούση στο <http://www.enet.gr/5/news/el/article&id=65491> (πρόσβαση την 10 Απρ 2011)

¹⁷ Σωτηρης Ρίζας, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις και το Αιγαίο, 1973 - 1976* (Αθήνα:Ι. Σιδέρης, 2006), σελ. 131-177.

¹⁸ Ευσταθίου Ευσταθίου, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις από το 1923 έως σήμερα. Θεωρία Αιθνητών Σχέσεων και Στρατηγική* (Αθήνα: Ηωότητα 2010), σελ. 127-129.

του εναερίου χώρου του Αιγαίου, καθώς η Τουρκία διαφωνούσε στο δικαίωμα της Ελλάδας για την επέκταση του ορίου των χωρικών της υδάτων από έξι σε δώδεκα ναυτικά μίλια, όριο το οποίο εφαρμόζεται παγκοσμίως. Η πρόφαση της Τουρκίας για αυτή την αντίρρηση της ήταν ότι αν αυτό γινόταν πραγματικότητα τότε το Αιγαίο θα γινόταν μια απέραντη ελληνική λίμνη και η Τουρκία θα «πνιγόταν» στα παράλια της και θα αποκλειόταν πλήρως από το Αιγαίο¹⁹. (Βλέπε πίνακας 1 και χάρτης 1&2)

Παρατηρώντας τον παραπάνω πίνακα αλλά και τους χάρτες διαπιστώνουμε ότι ακόμα και αν η Ελλάδα επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα στα 12 ν.μ. δεν θα επηρέαζε τη διέλευση την ελεύθερη μετακίνηση των εμπορικών πλοίων μιας και το δικαίωμα της διέλευσης θα συνέχιζε να ασκείται. Εξάλλου η Ελλάδα υπενθυμίζει ότι η Τουρκία έχει ήδη επεκτείνει τα χωριά της ύδατα στα 12 ν.μ. στο υπόλοιπό τμήμα της Μεσογείου αλλά και στη Μαύρη Θάλασσα από το 1964²⁰.

Η διαφορά σχετικά με την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου χρονολογείται από το 1973, όταν η τουρκική Εφημερίδα της Κυβερνήσεως εξέδωσε απόφαση με την οποία για τη διεξαγωγή ερευνών για την ανεύρεση πετρελαίου στο Αιγαίο απαιτείται άδεια, η οποία θα χορηγείται από την ΤΡΑΟ (Turkish Petroleum Corporation - Εθνική Εταιρία Πετρελαίου της Τουρκίας)²¹.

Ταυτόχρονα, η Τουρκία εξέδωσε ένα χάρτη όπου τα όρια της υφαλοκρηπίδας τους ήταν δυτικότερα από τα ανατολικότερα νησιά της Ελλάδας. Το κυριότερο πρόβλημα ήταν ότι η περιοχή που η Τουρκία διεκδικούσε ως υφαλοκρηπίδα της, επικάλυπτε την περιοχή της υφαλοκρηπίδας την οποία η Ελλάδα ανέφερε ως ελληνική, και σε ορισμένες περιπτώσεις η τουρκική αξίωση αφορούσε τομείς όπου η Ελλάδα είχε ήδη χορηγήσει άδειες σε ξένες εταιρείες²².

Το 1976 η Τουρκία αποστέλλει το πλοίο υποθαλασσίων ερευνών MTA SISMİK 1, στην αμφισβητούμενη από την πλευρά της Τουρκίας υφαλοκρηπίδα, με

¹⁹ Ευαγόρας Ευαγόρου, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις από το 1923 έως σήμερα*, Θεωρία, Αθήναι Σχέσεων και Στρατηγική (Αθήνα: Παιδεία 2010), σελ. 62.

²⁰ Η πληροφορία προήλθε από την ιστοσελίδα του ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών και συγκεκριμένα στη παρακάτω διαδρομή <http://www.mfa.gr/zitimetu-ehinotouρκικou-shysesou-eidlikotera-keimena-igialitida-zoni-casus-belli.html> (πρόσβαση την 15 Μαΐου 2011).

²¹ Από το άρθρο του δρ. Κωνσταντίνου Α. Νικολάου στην εφημερίδα Καθημερινή την 28-02-10 και στον ιστότοπο της εφημερίδας στη παρακάτω διαδρομή http://news.kathimerini.gr/4deg1_w_articles_economy_1_28_02_2010_392333 . (Πρόσβαση την 10 Μαΐου 2011).

²² Dimitris Dotas, *The Aegean Dispute and its Implications for the U.S. Policy*, Master's thesis, (Naval Postgraduate School, 2000), σελ.10.

την συνοδεία πολεμικών πλοίων, προκειμένου να διεξάγει βυθομετρήσεις²³. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να οδηγηθούν οι δύο χώρες σε μία κρίση που από την πλευρά της Τουρκίας δεν αποσκοπούσε σε τίποτα περισσότερο από το να ισχυροποιήσει τις θέσεις της όσον αφορά το Αιγαίο και τη συνολική διαχείριση αυτού. Θα πρέπει να τονίσουμε ότι η συγκεκριμένη περίοδος είναι πολύ κοντά και με τη πρόσφατη κατοχή μέρους της Κύπρου από τους Τούρκους και η κίνηση αυτή στο Αιγαίο ήθελε να ισχυροποιήσει και τα κεκτημένα στη Κύπρο. Η κίνηση αυτή από τη πλευρά της Τουρκίας ήταν μια από τις πρώτες μετά τη Κύπρο που επιβεβαίωνε και έδειχνε το πραγματικό χαρακτήρα του κράτους, τον επιθετικό και επεκτατικό με απώτερο σκοπό την ανατροπή του status quo σε βάρος πάντοτε της Ελλάδας²⁴.

Το 1984 λόγω των ήδη άσχημων σχέσεων που είχαν αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια μεταξύ των δύο κρατών οδήγησαν σε μία νέα κρίση, όταν κατά τη διάρκεια μιας ναυτικής τουρκικής άσκησης, τα τουρκικά πολεμικά πλοία άνοιξαν πυρ εναντίον ενός ελληνικού αντιτορπιλικού το οποίο επιτηρούσε τη περιοχή και τη διεξαγωγή της ασκήσεως. Η απάντηση της Ελλάδας ήταν να θέσει σε επιφυλακή το σύνολο των στρατιωτικών της δυνάμεων και να ανακαλέσει το πρέσβη της από την Άγκυρα. Η κρίση αυτή εκτονώθηκε αλλά το κλίμα της αντιπαλότητας συνέχισε να υπάρχει με αποτέλεσμα η Ελλάδα να αλλάξει το αμυντικό της δόγμα και να θεωρεί πλέον ως κύρια απειλή όχι τα κράτη του Συμφώνου της Βαρσοβίας αλλά τη Τουρκία²⁵.

²³ Μουτσούζου, *Η Τουρκία στο Μεταβυζαντινό, Ανθών, Περιβύζαν και οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις: Από τη συνάντηση στο Lancaster House στην απόφαση του Ελσίνκι* (Αθήνα: Παπαζήσης, 2000), σελ. 123.

²⁴ Γεωργιάδης Γεωργίου, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις από το 1923 έως σήμερα, Θεωρία, Ανθών, Σχέσεων και Στρατηγική* (Αθήνα: Ποιότητα 2010), σελ. 62.

²⁵ Μουτσούζου, *Η Τουρκία στο Μεταβυζαντινό, Ανθών, Περιβύζαν και οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις: Από τη συνάντηση στο Lancaster House στην απόφαση του Ελσίνκι* (Αθήνα: Παπαζήσης, 2000), σελ. 123.

3. Η ελληνοτουρκική κρίση του Μαρτίου του 1987²⁶

Η Τουρκία το Μάρτιο του 1987 προέβη σε νέα αποστολή ερευνητικού πλοίου στο Αιγαίο με συνοδεία τουρκικών πολεμικών και με στόχο τη διενέργεια ερευνών στην αμφισβήτηση υφαλοκρηπίδα, κοντά στη Λήμνο, Σαμοθράκη και Λέσβο. Η τουρκική ενέργεια, προκλήθηκε από το γεγονός ότι οι Τούρκοι παρεξήγησαν την ανακοινωθείσα πρόθεση του πρωθυπουργού Παπανδρέου περί εθνικοποίησης της εταιρείας Πετρελαίων Βορείου Αιγαίου αποδίδοντας της στη πρόθεση του πρωθυπουργού να σχεδιάσει έρευνες για την ύπαρξη πετρελαίου στην υφαλοκρηπίδα του Βορείου Αιγαίου. Ο σκοπός όμως του Παπανδρέου για την εθνικοποίηση ήταν ακριβώς η αποφυγή ερευνών σε αμφισβητούμενη περιοχή για την πρόληψη δημιουργίας ζητήματος με την Τουρκία.

Η Τουρκία ανακοίνωσε ότι θα αποστείλει το ερευνητικό της πλοίο στην επίμαχη περιοχή, με τη συνοδεία πολεμικών και η Ελλάδα απάντησε με την αποστολή δύο δικών της πολεμικών πλοίων για να εμποδίσουν τις τουρκικές έρευνες. Επί του σημείου αυτού υπογραμμίζεται η κλιμάκωση της κρίσης με μη ισορροπημένες τουρκικές ενέργειες, γεγονός που αποδίδεται στην ευκαιρία που διείδε η Τουρκία για την αποκόμιση πολιτικών ωφελημάτων. Στις 26 Μαρτίου 1987 το Συμβούλιο Εθνικής Ασφαλείας της Τουρκίας αποφάσισε οριστικά να αποστείλει το πλοίο ερευνών ΣΙΣΜΙΚ στο Αιγαίο ενώ συγχρόνως έθεσε τις τουρκικές δυνάμεις σε επιφυλακή. Ο στόχος φαίνεται να είναι σε πρώτη φάση ο εξαναγκασμός της Ελλάδας να αποδεχθεί πολιτική διαπραγμάτευση, δηλαδή τη διαπραγμάτευση που η Τουρκία ζητούσε μεταξύ των δύο εμπλεκόμενων μερών για τη ρύθμιση του ζητήματος της υφαλοκρηπίδας, με απότερο σκοπό πάντοτε την αποκομιδή ωφελημάτων για την ίδια από αυτή τη διαπραγμάτευση²⁷. Ο μακροπρόθεσμος στρατηγικός στόχος της Τουρκίας με τις πράξεις της αυτές ήταν μέσω της επιθετικής της συμπεριφοράς απέναντι στην Ελλάδα να μειώσει τα κερημένα της Ελλάδας στο Αιγαίο και να μεταβάλει την ισχύουσα κατάσταση στο Αιγαίο.²⁸

²⁶ Μούτσουλου, *Η Τουρκία στο Μεταβαλλόμενο Αιθίοξ Περιβάλλον και οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις: Από τη συνάντηση στο Lancaster House στην απόφαση των Εξόνκι* (Αθήνα: Παπαζήσης, 2000), σελ. 217-220.

²⁷ Ευαγόρας Ευαγόρου, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις από το 1923 έως σήμερα. Θεωρία Αιθίοξ Σχέσεων και Στρατηγική* (Αθήνα: Ποιότητα 2010), σελ. 128-129.

²⁸ Χριστόδουλου Γιάλλουριδη, *Η Ελληνοτουρκική Σύγκρουση από την Κύπρο ως τα Ίμια*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 1997), σελ. 281-292.

Η ελληνική κυβέρνηση από την πλευρά της δεν μπορούσε να κάνει διαφορετικά παρά να λάβει απόφαση δυναμικής αντίδρασης αφού διαφορετικά θα καταβαρυνόταν η αξιοπιστία της, και η ενδεχόμενη διπλωματική της ήττα στο ζήτημα αυτό θα παρέσπερνε και όλα τα θέματα της ελληνοτουρκικής διαφοράς.

4. Η Περίοδος από το 1987 έως τα Ιμιά του 1996

Το 1994 η Ελλάδα και η Κύπρος ανακοίνωσαν το Δόγμα του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου²⁹, σύμφωνα με το οποίο οποιαδήποτε επίθεση εναντίον της Κυπριακής Δημοκρατίας θα συνιστούσε αιτία πολέμου για την Ελλάδα. Η απάντηση της Τουρκίας στην ανακοίνωση του Δόγματος από τη πλευρά της Ελλάδας και της Κύπρου ήταν η απειλή χρήσης βίας αλλά και η καθιέρωση των “γκρίζων ζωνών” στο Αιγαίο. Αυτή ήταν μία κίνηση από τη πλευρά της Τουρκίας η οποία θεωρήθηκε κλιμάκωση των διεκδικήσεων καθώς είχε επιπλέον και το στοιχείο της ποιοτικής αναβάθμισης όσον αφορά τον τρόπο αλλά και το είδος αυτών των προκλήσεων.

Η συνέχεια των γεγονότων μετά το 1994 ήταν η κρίση των Ιμίων τον Ιανουάριο του 1996, με την απόβαση τουρκικών στρατευμάτων σε μία από τις δύο βραχονησίδες των Ιμίων, τη κινητοποίηση και των δύο στόλων και τη τραγική κατάληξη με την πτώση του ελληνικού ελικοπτερίου και το θάνατο του τριμελούς πληρώματος. Αυτή είναι σε συντομία τα πραγματικά γεγονότα στο θέατρο των επιχειρήσεων όπως λέγεται και στη στρατιωτική ορολογία. Πέραν όμως των γεγονότων μέσα από τη κρίση αναδείχθηκαν και δύο άλλοι παράγοντες όσον αφορά τις σχέσεις των κρατών.

Πρώτον και λόγω της εμπλοκής και άλλων χωρών αλλά κατά κύριο λόγο των ΗΠΑ ως τη μία και μοναδική υπερδύναμη³⁰, η οποία ανέλαβε ενεργό ρόλο στην επίλυση της κρίσης, διαφάνηκε ότι όταν διακυβεύονται ζωτικά τους συμφέροντα στη περιοχή δεν αφήνουν τα πράγματα στη «τύχη» τους αλλά τα διαχειρίζονται με τέτοιο τρόπο ώστε να διασφαλιστεί το δικό τους συμφέρον. Με αυτό τον τρόπο και μέσω και αυτής της διαχείρισης της κρίσης των Ιμίων επιβεβαιώνουν τον παγκόσμιο ηγεμονικό ρόλο που διαδραματίζουν στη σύγχρονη εποχή.

²⁹ Thanos P. Dokos, “Greece in a Changing Strategic Settings”, στο Theodore A. Coulombis, κ.α. (επιμ), *Greece in the Twentieth Century* (London and Portland: Frank Cass, 2003) σελ. 54 και στην ιστοσελίδα του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Φρουράς και συγκεκριμένα στη διαδρομή http://www.army.gov.cy/?page_id=233 (πρόσβαση την 10 Απριλίου 2011).

³⁰ Γεωργιάς Γεωργίου, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις από το 1923 έως σήμερα. Θεωρία, Ιστορικές Σχέσεις και Στρατηγική* (Αθήνα: Ποιότητα 2010), σελ. 143.

Δεύτερον διαφάνηκε για άλλη μια φορά ότι η Τουρκία μέσω αυτών των προκλήσεων αλλά και των διεκδικήσεων προσπαθεί να αναδειχθεί σε μία περιφερειακή ηγεμονική δύναμη προκειμένου να εξυπηρετήσει και η ίδια τα δικά της εθνικά συμφέροντα³¹. Το στοιχείο αυτό θα μελετηθεί και σε επόμενα κεφάλαια μιας και αποτελεί βασικό στοιχείο της αναφοράς στη κεντρική ιδέα της μελέτης όσον αφορά το πώς αυτή η επιδίωξη της Τουρκίας θα επηρεάσει το μέλλον των ελληνοτουρκικών κρίσεων.

Τελειώνοντας τη σύντομη αυτή ιστορική αναδρομή στις ελληνοτουρκικές κρίσεις θα αναφέρουμε ότι μετά το 1996 καμία κρίση τέτοιων επιπέδων και εκτάσεων είτε σε στο πολιτικό είτε στο στρατιωτικό πεδίο διαδραματίστηκε μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Κατά καιρούς βέβαια υπήρξαν έντονοι περίοδοι λόγω μεμονωμένων γεγονότων όπως για παράδειγμα η πτώση του αεροσκάφους και ο θάνασιμος τραυματισμός του Σμηναγού Ηλιάκη αλλά ουδέποτε οδηγήθηκαν οι δύο χώρες σε μια κρίση τύπου Ιμίων. Οι παραβιάσεις του ελληνικού εθνικού εναέριου χώρου αλλά και των ελληνικών εθνικών υδάτων συνεχίζονται σε καθημερινό επίπεδο αποσκοπώντας όπως θα αναλύσουμε και στη συνέχεια τη προώθηση από μέρους της Τουρκίας των επιδιώξεων της και από την άλλη πλευρά την Ελλάδα να αντιδράει σε διπλωματικό και μόνο επίπεδο προσπαθώντας να διατηρήσει το υπάρχον status quo.

³¹ Ευαγόρας Ευαγόρου, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις από το 1923 έως σήμερα*, Θεωρία Αθηνών Σχέσεων και Στρατηγική (Αθήνα: Ποιότητα 2010), σελ. 143.

Κεφάλαιο 3: Παρούσα Κατάσταση των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων

Τις δύο τελευταίες δεκαετίες λαμβάνει χώρα μια σύγκρουση χαμηλής έντασης (low intensity conflict), ανάμεσα στις 2 χώρες, με διαλείμματα ύφεσης. Η κατάσταση αυτή εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους τόσο ηθελημένης, όσο και αθέλητης κλιμάκωσης και απώλειας του ελέγχου κατά τη διάρκεια μιας σοβαρής κρίσης³².

Η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου παραμένει ένα άλυτο ζήτημα ακόμα και σήμερα λόγω των διαφορετικών προοπτικών επίλυσης που έχουν οι δύο χώρες για το πρόβλημα αυτό. Από την πλευρά η Ελλάδα υποστηρίζει ότι η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας είναι η μοναδική νόμιμη διαφορά που υπάρχει μεταξύ των δύο χωρών στο Αιγαίο, και συνεπώς, πρέπει να επιλυθεί. Η Ελλάδα υποστηρίζει την ιδέα ότι η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας είναι ένα αμιγώς νομικό ζήτημα και, συνεπώς, θα πρέπει να επιλυθεί μέσω της διαιτησίας του Διεθνούς Δικαστηρίου Δικαιοσύνης (ICJ). Σύμφωνα με Έλληνες αξιωματούχους, το Δικαστήριο είναι σε θέση να παράσχει σιγή και μόνιμη λύση σε αυτό το αμφισβητούμενο θέμα, όπως έχει ήδη γίνει με παρόμοιες περιπτώσεις στο παρελθόν³³. Ένα επιπλέον πλεονέκτημα που θα παρείχε η διαιτησία από το Διεθνές Δικαστήριο, σύμφωνα με την Ελλάδα, είναι ότι η οποιαδήποτε απόφαση του Δικαστηρίου θα ήταν τελεσίδικη και δεσμευτική για τα δύο μέρη, και εφόσον κάποιο από τα δύο κράτη δεν συμμορφωθεί με την απόφαση του δικαστηρίου θα είναι υπόλογο στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών³⁴.

Η Τουρκία, από την άλλη πλευρά, υποστηρίζει ότι η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου δεν είναι μόνο ένα νομικό θέμα, αλλά επίσης και ένα παλιό πολιτικό πρόβλημα μεταξύ των δύο χωρών. Επιπλέον, το Αιγαίο αποτελεί μια ειδική περίπτωση του διεθνούς δικαίου, και συνεπώς δεν μπορούν να έχουν ανάλογη μεταχείριση με τις προηγούμενες υποθέσεις όσον αφορά την οριοθέτηση της

³² Δρ. Κ. Γαλλουριόης, Π.Ι. Γιάκουζ, *Ελλάδα και Τουρκία μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου*, (Αθήνα: εκδόσεις Σιδέρης, 1999), σελ. 202.

³³ 1967 στη Βόρεια Θάλασσα, θέμα υφαλοκρηπίδας μεταξύ Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας κατά της Ολλανδίας, 1967 Βόρεια Θάλασσα θέμα υφαλοκρηπίδας μεταξύ της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας κατά της Δανίας, 1978 θέμα υφαλοκρηπίδας μεταξύ της Τونησίας και της Αιθιοπίας, 1982 θέμα υφαλοκρηπίδας μεταξύ της Αιθιοπίας και της Μάλτας.

³⁴ Victor Prescon and Clive Scholfield, *The Maritime Political Boundaries of the World* (Boston: Martinus Nijhoff Publishers 2005), σελ.261.

υφαλοκρηπίδας μεταξύ των γειτονικών χωρών³⁵. Ως εκ τούτου, η Τουρκία προτείνει ότι το πρόβλημα πρέπει να επιλυθεί με διμερείς διαπραγματεύσεις μεταξύ των δύο κυβερνήσεων.

Ο Kemal Baslar συνοψίζει τους λόγους για την απροθυμία που δείχνει η Τουρκία προς μια λύση που βασίζεται στην διαιτησία του Διεθνούς Δικαστηρίου³⁶. Καταρχάς, η Τουρκία πιστεύει ότι η απόφαση του διεθνούς Δικαστηρίου είναι πιθανόν να στηριχτεί στους υφιστάμενους κανόνες του διεθνούς δικαίου και να κρίνει την απόφαση υπέρ της Ελλάδας.³⁷ Επιπλέον, υπάρχει ο φόβος σχετικά με την τουρκική πλευρά ότι δεν υπάρχει καμία εγγύηση ότι το Δικαστήριο θα παραμείνει άμεμπτο στις αποφάσεις του, διότι οι δικαστές μπορεί να κατευθύνονται από διάφορους παράγοντες όπως η εθνικότητα, τα συμφέροντα της διεθνούς κοινωνίας ή ακόμη και τη θρησκεία³⁸. Τέλος, ένα άλλο αδύναμο σημείο είναι ότι, η ενδεχόμενη απόφαση του Δικαστηρίου δεν μπορεί να προβλεφθεί εκ των προτέρων. Ως εκ τούτου, η δύσκολη θέση για την Τουρκία είναι ότι στη περίπτωση αυτή όπου δεν υπάρχει καθιερωμένη πρακτική και πάγια νομολογία σε αυτού του είδους τα ζητήματα, η απόφαση του δικαστηρίου θα μπορούσε να είχε μάλλον ανεπανόρθωτες συνέπειες και βλάβες για τα τουρκικά εθνικά συμφέροντα³⁹.

Η ανησυχία της Τουρκίας για την περιφερειακή αστάθεια είναι ένας από τους κυριότερους αλλά όχι και ο κυριότερος παράγοντας που ωθούν τη Τουρκία να επενδύει σε πανάκριβα εξοπλιστικά προγράμματα, ώστε να δύναται με το στρατιωτικό της μηχανισμό να εξασφαλίσει την ασφάλεια της τόσο στο εσωτερικό όσο και εκτός των συνόρων της. Βέβαια αυτή η διαφαινόμενη αύξηση της στρατιωτικής ικανότητας τόσο στο αμυντικό όσο και στο επιθετικό τομέα, δημιουργεί ένα αίσθημα ανασφάλειας για τις γειτονικές χώρες, με αποτέλεσμα να προκαλείται ένας ανταγωνισμός εξοπλισμών, όπως για παράδειγμα Ελλάδα και Τουρκία. Αυτό

³⁵ Η Τουρκία υποστηρίζει την άποψη ότι το Αιγαίο είναι μια ημίκλειστη θάλασσα και ότι τα ελληνικά νησιά του Αιγαίου δεν μπορεί να έχουν τη δική τους υφαλοκρηπίδα. Ως εκ τούτου, η σωστή λύση είναι να διαιρέσει την υφαλοκρηπίδα με την οριοθέτηση μια νοητή γραμμής στη μέση του Αιγαίου. Πράττοντας αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα και οι δύο χώρες να έχουν ίσα δικαιώματα στην εκμετάλλευση των πόρων που υπάρχουν στο Αιγαίο. Επιπλέον, η Τουρκία ισχυρίζεται ότι η προαναφερθείσα δίκαιη λύση μπορεί να επιτευχθεί μέσω μιας διμερούς συμφωνίας ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία.

³⁶ Kemal Baslar, *Two Facets of the Aegean Sea Dispute: de lege lata and de lege ferenda*, in *Turkey and International Law*, (Ankara: Ozen Publications, 2001), σελ 1-39.

³⁷ όπως παραπάνω, σελ 28.

³⁸ όπως παραπάνω, σελ 29.

³⁹ όπως παραπάνω, σελ 30.

άλλωστε είναι και ένα κλασσικό παράδειγμα διλήμματος ασφαλείας (security dilemma).

Η Τουρκία αισθάνεται να εκτείνεται ο ρόλος της και η ικανότητα επιρροής της από την Αδριατική και τη Μαύρη Θάλασσα μέχρι τα κινεζικά τείχη. Αυτή είναι η αίσθηση της ιστορικής πρόκλησης για την Τουρκία⁴⁰. Η προσπάθειες αυτές αποσκοπούν στην ανάδειξη της σε μεγάλη περιφερειακή δύναμη ή σε ηγεμόνα ευρύτερης ρευστής και ασταθούς περιοχής. Προσπαθεί να αναπτύξει επιρροή, πολιτική, πολιτισμική, οικονομική αλλά και στο επίπεδο ασφαλείας σε ολόκληρο το χώρο στον οποίο έχει επιδιώξεις πάσης φύσεως.

Όσον αφορά το ρόλο και τη δυνατότητα της Ευρωπαϊκής ένωσης να παρέμβει στην ελληνοτουρκική αντιπαράθεση και να συνεισφέρει στην συμφιλίωση των δύο γειτόνων φαίνεται ότι βρίσκεται μακριά από την επίτευξη και προώθηση κοινής θέσης⁴¹.

Έχοντας υπόψη τα παραπάνω μπορούμε να υποθέσουμε για ποιο λόγο δεν μπορεί να υπάρξει ένα καθεστώς ασφαλείας μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Ένας από τους κυριότερους λόγους είναι οι αναθεωρητικές φιλοδοξίες και βλέψεις της Τουρκίας. Συνεπώς καταλαβαίνουμε από το προσδιορισμό αυτό αλλά και γνωρίζουμε από τις δηλώσεις και ενέργειες της γειτονικής μας χώρας, ότι επιθυμεί την αλλαγή του status quo η οποία εκδηλώνεται καθημερινά είτε με πράξεις είτε με δηλώσεις και αμφισβητήσεις οποιασδήποτε φύσεως.

Όπως αναφέρει και ο καθηγητής και πρώην υφυπουργός εξωτερικών, Χρήστος Ροζάκης, οι μηχανισμοί που επιλέγει η Τουρκία για να επιτύχει την ανατροπή των ισορροπιών ξεκινούν από τη χρήση βίας (Κύπρος), ή την απειλή χρήσης βίας (συγκέντρωση στρατευμάτων απέναντι από τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, ή το casus belli της Πρωθυπουργού Τσιλέρ ή και τις καθημερινές παραβιάσεις της Περιοχής Πληροφόρησης Πτήσεων (FIR) των Αθηνών, περνούν μέσα από άμεσες ή έμμεσες διεκδικήσεις ελληνικού εδάφους (γκρίζες ζώνες, αμφισβήτηση ελληνικής

⁴⁰ Θάνος Ντόκος, *Ο γεωστρατηγικός Ρόλος της Τουρκίας*. (Αθήνα: Τουρίκης, 2001), σελ 9.

⁴¹ Ευαγόρας Ευαγόρου, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις από το 1923 έως σήμερα. Θεωρία Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγική* (Αθήνα: Ποιότητα 2010), σελ 195.

κυριαρχίας επί των νήσων και των βραχονησίδων) για να καταλήξουν σε περισσότερο εκλεπτυσμένες διπλωματικές μορφές ανατροπής του «status quo».⁴²

⁴² Χρήστος Ροζάκης, «Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις: Η Ναμική Διάσταση», Δ. Κώνστας-Χ. Τσαρδανίδης (επιμ) Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, (Αθήνα: Σάκκουλας, 1989), σελ 65

Κεφάλαιο 4: Γεωστρατηγική Θέση της Ελλάδας

Η Ελλάδα κατέχει μια πολύ σημαντική θέση στη λεκάνη της Μεσογείου μιας βρίσκεται σε ένα ενεργειακό σταυροδρόμι μεγάλων κοιτίδων πετρελαίου και φυσικού αερίου που την καθιστούν ιδιαίτερα ελκυστική συνέταιρο για άλλες χώρες αλλά και ιδιαίτερα ελκυστική λεία ώστε να προσεταιρισουν τα εδάφη της και να αξιοποιήσουν αυτές τις ενεργειακές πηγές προς αύξηση της ισχύος τους⁴³.

Μία από τις κινήσεις που θα μπορούσε να προσδώσει επιπλέον ισχύς στην Ελλάδα είναι ο καθορισμός της ΑΟΖ. Αποτελεί κυριαρχικό δικαίωμα κάθε κράτους να οριοθετήσει την ΑΟΖ, ώστε να μπορέσει να εκμεταλλευτεί οικονομικά τα οφέλη τα οποία της προσφέρει. Η επιλογή της μη στρατηγικής χρήσης, δηλαδή του καθορισμού και της εκμετάλλευσης της ΑΟΖ επιβεβαιώνει το γεγονός ότι τα αδύναμα κράτη δεν προβαίνουν σε κινήσεις οι οποίες θα προσέδιδαν ισχύ στο ίδιο και θα μπορούσαν να επιβιώσουν έναντι των ορέξεων των δυνατών παιχτών του διεθνούς συστήματος. Θα μπορούσε βέβαια αυτό να αλλάξει εάν και εφόσον θα προέκυπταν μέσα από συζητήσεις και συμφωνίες ή συμμαχίες με άλλους ισχυρούς παίκτες του παγκόσμιου γίνεσθαι ώστε παραχωρώντας σε αυτούς μέρος των δικαιωμάτων από την εκμετάλλευση του φυσικού πλούτου να αποκτήσει ισχυρούς συμμάχους που να εγγυούνται από τη μία την απρόσκοπτη εκμετάλλευση των πόρων και από την άλλη την ασφάλεια σε περίπτωση επιθέσεως από εν δυνάμει αντιπάλους.

Η Ελλάδα σε σχέση με τη Τουρκία η οποία θεωρείται ως μια αναθεωρητική δύναμη, μπορεί να χαρακτηριστεί ως μία αποτρεπτική δύναμη⁴⁴ και αυτό διότι στην προσπάθεια της να διατηρήσει το status quo δρα ως μια δύναμη της οποίας στόχος είναι η διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας έναντι της επιθετικής βουλίας της Τουρκίας. Στη προσπάθεια της αυτή η Ελλάδα προσμετράει το κόστος το οποίο απαιτείται για να αποτρέψει την επιθετική στάση της Τουρκίας το οποίο βέβαια αυξάνεται κάθε φορά που ο επιτιθέμενος κλιμακώνει τις απαιτήσεις έναντι του αμυνόμενου.

⁴³ Ευαγόρας Ευαγόρου, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις από το 1923 έως σήμερα. Θεωρία Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγική* (Αθήνα: Ποιότητα 2010), σελ 71.

⁴⁴ όπως παραπάνω, σελ 189.

Όταν αναφερόμαστε στην έννοια της αποτροπής του αντιπάλου εννοούμε ότι αυτός ο οποίος ακολουθεί τη τακτική αυτή προσπαθεί να πείσει τον αντίπαλο του ότι αν συνεχίσει την επιθετική πολιτική του πιθανώς το κόστος της να είναι μεγαλύτερο από το όφελος που θα έχει. Συνεπώς για τη περιπτωσιολογική μελέτη των Ελληνοτουρκικών σχέσεων αυτό το οποίο ισχύει είναι ότι η Ελλάδα η οποία δέχεται την απειλή από τη Τουρκία προσπαθεί να εξισορροπήσει την συνεχώς αυξανόμενη ισχύς της δεύτερης με σκοπό να την αποτρέψει από το να τη χρησιμοποιήσει⁴⁵.

Για να το επιτύχει αυτό η Ελλάδα προσπαθεί να συνδυάσει διάφορους παράγοντες. Ο κύριος αποτρεπτικός παράγοντας της αποτελούν οι στρατιωτικές της δυνάμεις οι οποίες ακολουθούν αμυντικό δόγμα ώστε να μπορούν να αποτρέπουν οποιαδήποτε επιθετική ενέργεια από τη πλευρά της Τουρκίας για να διατηρήσουν το status quo. Παράλληλα ένας άλλος παράγοντας από ο οποίος έχει προσαυξητικό χαρακτήρα σε αυτό των στρατιωτικών δυνάμεων είναι η αύξηση των διατιθέμενων κονδυλίων προς τις ένοπλες δυνάμεις που αποσκοπούν στην καλύτερη εκπαίδευση και στο καλύτερο εξοπλισμό τους. Βέβαια ένας παράγοντας ο οποίος αναμένεται να διαδραματίσει αρνητικό ρόλο στο μέλλον των ελληνοτουρκικών κρίσεων είναι η δυσμενής οικονομική θέση που βρίσκεται η χώρα μας το τελευταίο χρόνο, μιας και οι αμυντικές δαπάνες έχουν μειωθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό. Αυτό θα έχει σαν μελλοντικό αποτέλεσμα και ιδιαίτερα μετά το 2015 η ψαλίδα της διαφοράς ισχύος να ανοίξει δραματικά υπέρ της Τουρκίας λόγω του ότι η Τουρκία θα συνεχίσει να εξοπλίζεται με νέα οπλικά συστήματα ενώ η Ελλάδα δεν θα μπορεί να ακολουθήσει αυτό τον αγώνα δρόμου και θα είναι πάντα δεύτερη. (βλέπε πίνακα 2 & 3)

Επίσης η Ελλάδα εκτός της χρήσης των στρατιωτικών δυνάμεων της ως αποτρεπτικό παράγοντα στην αναθεωρητική πολιτική που ακολουθεί χρησιμοποιεί και μια άλλη πλευρά των διεθνών σχέσεων ως εργαλείο αποτρεπτικής πολιτικής. Αυτό είναι η δημιουργία συμμαχιών με άλλα κράτη αλλά και η συμμετοχή της σε διάφορους διεθνείς οργανισμούς⁴⁶, όπως το ΝΑΤΟ, η Ε.Ε., ο ΟΗΕ κλπ. Η ενέργεια αυτή, της εξωτερικής εξισορρόπησης όπως αναφέρεται στη βιβλιογραφία⁴⁷, έχει ως αποτέλεσμα την έμμεση αύξηση της ισχύος του κράτους, τη δημιουργία στρατιωτικής

⁴⁵ Ευαγόρας Ευαγόρου, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις από το 1923 έως σήμερα. Θεωρία Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγική* (Αθήνα: Ποιότητα 2010), σελ 191.

⁴⁶ Kenneth Waltz, *Theory of International Politics* (Massachusetts: Addison-Wesley Publisher, 1979), σελ. 168.

⁴⁷ Ηλίας Κουσκουβέλης, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, (Αθήνα: Ποιότητα, 2004), σελ 213

αλληλεξάρτησης μεταξύ των συμμάχων χωρών και συνεπώς την αποτροπή μιας πιθανής επίθεσης εναντίον του.

Οι πολιτικές αυτές που χρησιμοποιεί η Ελλάδα αλλά και άλλες «μικρές»⁴⁸ χώρες για να εφαρμόσουν την αποτρεπτική πολιτική βασίζονται κατά κύριο λόγο σε οικονομικά και πολιτικά κριτήρια, δηλαδή στην οικονομική και πολιτική συνεργασία μεταξύ των χωρών. Κάθε χτύπημα εναντίον της αδύνατης χώρας θα έχει σαν αποτέλεσμα να πληγούν οικονομικά συμφέροντα της ισχυρής χώρας με την οποία έχει συνάψει συμμαχία και συνεπώς τη συμμετοχή της ισχυρής συμμαχού στην εμπλοκή των δύο κρατών, προς όφελος τελικά του αδύνατου κράτους. Χρησιμοποιεί δηλαδή αυτούς τους μηχανισμούς ως ασπίδα προστασίας απέναντι στην επιθετική πολιτική της Τουρκίας.

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως η Τουρκία είναι μια αναθεωρητική δύναμη της οποίας η πολιτική εμφανίζεται ως επιθετική λόγω της προσπάθειας της να αναλάβει τον ρόλο της περιφερειακής ηγεμονικής δύναμης στη περιοχή και η Ελλάδα είτε αποτελεί εμπόδιο στη πραγμάτωση αυτού του στόχου της, είτε η κυριαρχία της Τουρκίας επί της Ελλάδας θα εξυπηρετήσει τα συμφέροντα της.

Στον αντίποδα αυτής της πολιτικής από τη πλευρά της Τουρκίας, Η Ελλάδα ακολουθεί μια πιο ήπια πολιτική και ορίζει τον εαυτό της ως αποτρεπτική δύναμη και συνεπώς η στρατηγική της έχει ως βασικό πυλώνα την διατήρηση του status quo και αποδέχεται ότι η κύρια απειλή για την εθνική ασφάλεια αποτελεί το κράτος της Τουρκίας⁴⁹

⁴⁸ Ευαγόρας Ευαγόρου, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις από το 1923 έως σήμερα. Θεωρία Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγική* (Αθήνα: Ποιότητα 2010), σελ 191.

⁴⁹ Θάνος Ντόκος, *Ο Γεωστρατηγικός Ρόλος της Τουρκίας* (Αθήνα: Κωνσταντίνος Τουρίκης, 2001), σελ 147.

Κεφάλαιο 5: Γεωστρατηγική Θέση της Τουρκίας

Αποτελεί καθολική παραδοχή ότι η Τουρκία είναι ένας σημαντικός παράγοντας τόσο στο Διεθνές όσο και στο περιφερειακό σύστημα ασφαλείας. Το πιο σημαντικό όμως, είναι ότι σε σχέση με το παρελθόν το έχει αντιληφθεί και προσπαθεί να αξιοποιήσει προς όφελος των εθνικών της συμφερόντων, ενεργώντας συχνά με δυσανάλογες για το πολιτικό της εκτόπισμα, φιλοδοξίες⁵⁰.

Η Τουρκία σε όλη τη διάρκεια της σύγχρονης ιστορίας της και ειδικότερα μετά τη Κύπρο το 1974, προβάλλει ως μια επιθετική και αναθεωρητική δύναμη όσον αφορά το καθεστώς στο Αιγαίο, είτε με το θέμα της υφαλοκρηπίδας, είτε με το θέμα των γκρίζων ζωνών και της αμφισβήτησης ελληνικού εδάφους. Η συμπεριφορά αυτή της Τουρκίας έχει γίνει πιο έντονη ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια καθώς το ενεργειακό πρόβλημα γίνεται ολοένα και πιο έντονο, πολύ δε περισσότερο από τη πιθανότητα ύπαρξης ενεργειακών πόρων στο υπέδαφός του Αιγαίου.

Παράλληλα η Τουρκία εκμεταλλευόμενη τη γεωγραφική της θέση και στο πλαίσιο της υλοποίησης των βλέψεων της για εγκαθίδρυσης της ως τοπική ηγεμονική περιφερειακή δύναμη προχωράει σε διάφορους τύπους ενεργειών προκειμένου να υλοποιήσει αυτό το όραμα της. Για παράδειγμα παρακολουθούμε τη προσπάθεια να αναπτύξει μια στρατιωτική μηχανή μεγάλων προσδοκιών ώστε σε δεδομένη στιγμή να μπορέσει να ανταπεξέλθει είτε στον εσωτερικό είτε στον εξωτερικό κίνδυνο που θα παρουσιαστεί. Πολύ δε περισσότερο να έχει τη δυνατότητα να είναι η μόνιμη απειλή για τις γειτονικές της χώρες και ιδιαίτερα για την Ελλάδα. Επιπλέον εάν και εφόσον παρουσιαστεί είτε δημιουργηθεί η ευκαιρία, να κινήσει αυτή τη πολεμική της μηχανή ώστε να εξασφαλίσει αυτά τα οποία θεωρεί ως κερκημένα της τα οποία όμως τη παρούσα περίοδο βρίσκονται στα χέρια άλλων «ιδιοκτητών» (παράδειγμα γκρίζες ζώνες στο Αιγαίο και οι αντίστοιχες δηλώσεις από ανώτερους αξιωματούχους του Τουρκικού κράτους για το ιδιοκτησιακό καθεστώς των εδαφών αυτών).

⁵⁰ Σύμφωνα με τον πρώην πρέσβη των ΗΠΑ στην Τουρκία, M. Abramowitz: "Η Τουρκία στο παρελθόν ενεργούσε έχοντας υποτιμήσει τις δυνατότητες της, ενώ τώρα ενεργεί ωσάν να τις έχει υπερεκτιμήσει", M. Abramowitz, "Turkey's Transformers", Foreign Affairs, Vol. 88, No 6, Nov-Dec. 09.

Παρατηρούμε μάλιστα ότι το τελευταίο χρονικό διάστημα δεν διστάζει να αντιπαραταχθεί και να προβάλει το ανάστημα της με μία άλλη περιφερειακή ηγεμονική δύναμη και μάλιστα στενή σύμμαχο των ΗΠΑ στη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, το Ισραήλ. Η στρατηγική που ακολουθεί είναι διαμορφωμένη κατά τέτοιο τρόπο από τον πρωτεργάτη της νεότερης εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας, τον Αχμέτ Νταβούτογλου, ώστε ως πρωταρχικός στόχος αυτής να είναι η ασφάλεια του κράτους και των πολιτών του⁵¹. Εξετάζοντας καλύτερα και βαθύτερα διαφαίνεται ότι οι επιθετικές και επεκτατικές βλέψεις είναι η πραγματική αιτία όλων αυτών που διαδραματίζονται καθημερινώς. Επειδή ζούμε στον 21^ο αιώνα και η κατάκτηση εδαφών και η αλλαγή συνόρων δεν είναι τόσο εύκολη ακόμα και για μία υπερδύναμη όπως οι ΗΠΑ, προσπαθούν με μεθοδικότητα και υπομονή να δρομολογήσουν τις εξελίξεις τόσο στο στενό όσο και στο ευρύτερο γειτνιάζον περιβάλλον τους ώστε τη δεδομένη στιγμή να έχουν συγκεντρώσει τόσο την απαραίτητη ισχύ όσο και το πλήθος των αιτιών και δικαιολογιών ώστε να υλοποιήσουν το επεκτατικό τους σχέδιο, όπως άλλωστε έγινε και στην Κύπρο το 1974.

Είναι γεγονός ότι οι στρατηγικές αυτές επιλογές της Τουρκίας επιβεβαιώνουν μία από τις αρχές του ρεαλισμού που αναφέρεται στην άποψη ότι τα κράτη επιδιώκουν την ισχύ και την αύξηση αυτής ώστε να μπορέσουν να εξυπηρετήσουν το εθνικό τους συμφέρον που στη συγκεκριμένη περίπτωση της Τουρκίας δεν είναι άλλο από την αναθεώρηση των συνόρων της, πάντοτε προς όφελος του Τουρκικού κράτους. Σε αντίθεση οι στρατηγικές επιλογές της Ελλάδας ως προσπάθεια δημιουργίας αντίβαρου στις επεκτατικές βλέψεις της γειτονικής χώρας, οι οποίες είναι περιορισμένες και πάντοτε σε αμυντικό τόνο αποδεικνύουν μία άλλη άποψη του ρεαλισμού που υποστηρίζει ότι τα αδύναμα κράτη έχουν πολύ λιγότερες επιλογές αντίδρασης και μάλιστα τόσες όσες τους επιτρέπει το ισχυρό κράτος με το οποίο βρίσκονται σε αντιπαράθεση.

Επίσης οι κινήσεις του αδύναμου κράτους που έχουν σαν σκοπό να αποκρούσουν την επιθετικότητα του ισχυρού και να διατηρήσουν το υπάρχον καθεστώς ευνοούν το ισχυρό κράτος είτε στον οικονομικό τομέα είτε σε άλλους τομείς που χωρίς τη συμφιλιοτική κίνηση του ασθενούς δεν θα υπήρχε η δυνατότητα

⁵¹ Ευαγόρας Ευαγόρου, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις από το 1923 έως σήμερα. Θεωρία Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγική* (Αθήνα: Ποιότητα 2010), σελ 65.

να πραγματοποιηθεί από το ισχυρό κράτος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η υποστήριξη από τη πλευρά της Ελλάδας η ενταξιακή πορεία της Τουρκίας παρά τις αντιδράσεις πολλών άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Η κίνηση αυτή από τη πλευρά της Ελλάδας της αφαιρούσε από τη μία πλευρά το συγκριτικό πλεονέκτημα που έχει από τη συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά ήλπιζε από την άλλη ότι η ένταξη της Τουρκίας στους ευρωπαϊκούς κόλπους θα την ανάγκαζε να αλλάξει συμπεριφορά και στάση απέναντι στα ελληνοτουρκικά προβλήματα⁵².

Ένα άλλο χαρακτηριστικό της επεκτατικής πολιτικής της Τουρκίας είναι και το γεγονός ότι κατά τη διάρκεια του πολέμου στο Ιράκ, η Τουρκία προσπάθησε να εκμεταλλευτεί τις ευκαιρίες που παρουσιάστηκαν ώστε να παράσχει τις υπηρεσίες στις μεγάλες δυνάμεις, τις ΗΠΑ κατά κύριο λόγο, με κύριο σκοπό να προσπαθήσει να αποσπάσει εδάφη του Βόρειου Ιράκ στα οποία βέβαια συμπεριλαμβανόντουσαν και οι προσοδοφόρες πετρελαιοπηγές της Μοσούλης.⁵³ Αυτό επιβεβαιώνεται και από τις δηλώσεις του Τουργκούτ Οζάλ : « η πεποίθησή μου είναι ότι η Τουρκία θα έπρεπε να αφήσει την προηγούμενη παθητική και μη αποφασιστική πολιτική και να ακολουθήσει μια ενεργό εξωτερική πολιτική. Ο λόγος για τον οποίο έθεσα αυτό το ζητούμενο είναι ότι είμαστε μια ισχυρή χώρα στην περιοχή⁵⁴». Βλέπουμε δηλαδή ότι η Τουρκία σε κάθε πιθανή ευκαιρία που της παρουσιάζεται προσπαθεί να αλλάξει τα σύνορά της, γεγονός που επιβεβαιώνει τη προσπάθειά της να γίνει μια τοπική περιφερειακή δύναμη. Στη συγκεκριμένη περίπτωση διαφαίνεται ότι η εξωτερική πολιτική της Τουρκίας ακολουθεί συγκεκριμένη διαδρομή η οποία μάλιστα ταυτίζεται με αρκετές από τις αρχές του δομικού ρεαλισμού. Δηλαδή σε άλλες περιπτώσεις χρησιμοποιεί τη διαπραγμάτευση όταν ο αντίπαλος είναι ισχυρότερος από αυτήν, όπως στο παράδειγμα με τις ΗΠΑ και τα εδάφη του Βόρειου Ιράκ και άλλοτε χρησιμοποιεί την απειλή όταν ο αντίπαλος είναι ασθενέστερος από την ίδια όπως έχει συμβεί στο παρελθόν με τη Κύπρο και με την Ελλάδα.

⁵² Ευαγόρας Ευαγόρου, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις από το 1923 έως σήμερα. Θεωρία Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγική* (Αθήνα: Ποιότητα 2010), σελ 196.

⁵³ Μούτσογλου, *Η Τουρκία στο Μεταβαλλόμενο Λιθινές Περιβάλλον και οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις: Από τη συνάντησή στο Lancaster House στην απόφαση του Ελσίνκι* (Αθήνα: Παπαζήσης, 2000), σελ 214

⁵⁴ Δήλωση του Οζάλ στην Άγκυρα, στο BBC Summary of World Broadcast/ Middle East (BBC/SWB/ME), 4 Μαρτίου 1991.

Είναι γεγονός ότι η Τουρκία προσπαθεί να αναλάβει ηγεμονικό ρόλο⁵⁵ στην ευρύτερη γεωγραφική περιοχή της. Εικμεταλλεύεται κατά πρώτον τη γεωγραφικής της θέση και κατά δεύτερον, τη διαπίστωση ότι υπάρχει ένα κενό ισχύος στη ανατολική Μεσόγειο και ιδιαίτερα τη παρούσα περίοδο μιας και η χώρα μας λόγω της οικονομικής κρίσης αναδεικνύεται ως αδύναμος κρίκος των συμμάχων της. Παλαιότερα και πριν τη κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ, η Τουρκία ήταν εγκλωβισμένη στην ιδέα ότι πρωταρχικό της καθήκον ήταν η ασφάλεια των συνόρων της. Στη συνέχεια όμως άλλαξε νοοτροπία και αντιλήφθηκε ότι μπορεί να διαδραματίσει ένα δραστικότερο ρόλο στην ευρύτερη περιφέρεια, όπως φαίνεται και από τα γραφόμενα του νυν Υπουργού Εξωτερικών, Αχμέτ Νταβούτογλου⁵⁶.

Η νέα αυτή θέση του Τουρκικού κράτους απέναντι στα Διεθνή δρώμενα, δεν είναι κάτι το εντελώς καινούργιο. Η ιστορία της Τουρκίας είναι αρκετά μεγάλη και αυτή η στάση της προέρχεται από τη περίοδο που η Τουρκία ήταν η Οθωμανική Αυτοκρατορία⁵⁷, η οποία είχε αρκετά μεγάλη δύναμη και σύνορα που απλώνονταν σε μέρη που τώρα πια δεν είναι στην κατοχή της. Μάλιστα όπως αναφέρει και ο Π. Κονδύλης, η διεθνής θέση της σύγχρονης Τουρκίας χαρακτηρίζεται από τη περίοδο που ήταν ηγεμονική δύναμη στην ευρύτερη περιοχή και είχε το χαρακτηρισμό της Αυτοκρατορίας⁵⁸. Συνεπώς μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι ο επεκτατισμός των Τούρκων δεν είναι πρωτόγνωρο συναίσθημα για το λαό, αλλά προέρχεται από την ίδια την κοινωνία και το λαό που είναι εμποτισμένος με τις αρχές και τις αξίες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Άλλωστε η Τουρκία για ιστορικούς και πολιτιστικούς λόγους αρέσκεται στη χρήση βίας για την επίλυση των διμερών διαφορών καθώς επίσης και για το λόγο ότι η τουρκική ανασφάλεια έχει τις ρίζες της στις παλαιές και μακροχρόνιες κακές και εχθρικές σχέσεις που έχει η χώρα με τους κατά καιρούς γείτονες της⁵⁹.

⁵⁵ Χρήστος Λυμπέρης, *Ελληνική Αμυντική Στρατηγική Δομή Δυνάμεων, Σύγχρονες Προκλήσεις* (Αθήνα: Αιχμή, 1993), σελ 23-28 και Αθανάσιος Πλατιάς, «Η Τουρκία σε Αναζήτηση Ρόλου Περιφερειακής Υπερδύναμης». Στο Χριστόδουλος Γαλλουρίδης και Παναγιώτης Τσάκωνας (επιμ.), *Η Νέα Διεθνής Τάξη: Η Ελλάδα και το Κυπριακό Πρόβλημα* (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 1993), σελ 151

⁵⁶ Νταβούτογλου, *Το Στρατηγικό Βάθος: Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας* (Αθήνα: Ηιοτότητα, 2010), σελ 190-194

⁵⁷ όπως παραπάνω, σελ 33

⁵⁸ Παναγιώτης Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου: Πόλεμος και Πολιτική, Πόλεμος, Οικονομία και Κοινωνία, Πόλεμος και Επανάσταση, Ο Θερμός Πόλεμος Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, Ελληνοτουρκικός Πόλεμος*, (Αθήνα: Θεμέλιο, 1999), σελ 389.

⁵⁹ Θάνος Ντόκος, *Ο Γεωστρατηγικός Ρόλος της Τουρκίας* (Αθήνα: Κωνσταντίνος Τουρίκης, 2001), σελ 150.

Συνέπεια των παραπάνω θέσεων είναι ότι η στάση της Τουρκίας όλα αυτά τα χρόνια απέναντι στην Ελλάδα είναι απολύτως δικαιολογημένη για τον ίδιο το Τουρκικό λαό για τρεις κύριους λόγους. Πρώτον η γεωγραφική περιοχή της Ελλάδας αποτελούσε κομμάτι της πάλε ποτέ μεγάλης Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, δεύτερον ακόμα και σήμερα ότι τα γειτονικά της κράτη και δη η Ελλάδα αποτελούν απειλή για τα σύνορα της⁶⁰, μιας και η Ελλάδα σύμφωνα με τη Τουρκική Ιστορία απέσπασε με πόλεμο εδάφη της Αυτοκρατορίας, και τρίτον αισθάνεται πλέον ότι έχει ή νομίζει ότι έχει την ισχύ να μπορέσει να διεκδικήσει και πάλι την υλοποίηση του οράματος της Μεγάλης Τουρκικής, πλέον, «Αυτοκρατορίας».

Παράλληλα θα πρέπει να αναφέρουμε και το γεγονός ότι η Τουρκία από τον πρώτο πόλεμο του Κόλπου και μέχρι το 2003, είχε ενδυναμώσει τις σχέσεις της με την υπερδύναμη, τις ΗΠΑ. Μετά το 2003, μπορούμε να παρατηρήσουμε, ότι οι σχέσεις βρίσκονται σε μία φθίνουσα πορεία με διαλείμματα θετικών περιόδων. Στόχος αυτής της στρατηγικής, ήταν αλλά και παραμένει να είναι όποτε αυτή το κρίνει σκόπιμο και αναγκαίο, τα οφέλη τα οποία μπορεί να αποκομίσει μια αναδυόμενη περιφερειακή δύναμη από τη ταύτιση προσπαθειών και απόψεων με την υπερδύναμη. Παρατηρώντας το πεδίο δράσης της Τουρκίας τη πρόσφατη περίοδο έχει δημιουργήσει την εντύπωση ότι είναι η χώρα - κλειδί για τη διευθέτηση οποιουδήποτε ζητήματος στην περιφέρεια της αντιμετωπίζοντας υπεροπτικά άλλους διεθνείς δρώντες⁶¹.

Ένας από τους κυριότερους σκοπούς της στρατηγικής της Τουρκίας είναι να μπορέσει να εκμεταλλευτεί το κενό που δημιουργήθηκε μετά τη πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού ώστε να μπορέσει να εξαπλώσει την επιρροή της στα Βαλκάνια, τη Μέση Ανατολή και τη Κεντρική Ασία⁶². Αρκετές φορές οι επιδιώξεις αυτές της Τουρκίας συμπίπτουν με τα συμφέροντα της μία και μοναδικής πλέον υπερδύναμης, των ΗΠΑ. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να αποκτά σημαντικό ρόλο στη περιοχή και να κινδυνεύει έτσι να περιθωριοποιηθεί ο ρόλος της Ελλάδας, και να εμφανιστεί έτσι το φαινόμενο της διαφοροποίησης των λοιπών μικρότερων χωρών πέριξ της ισχυρής

⁶⁰ όπως παραπάνω, σελ 99-107

⁶¹ Θάνος Ντόκος, «Ο Στρατηγικός Ρόλος της Τουρκίας», Καθημερινή, 08 Ιουλίου 2009.

⁶² Ευαγόρας Ευαγόρου, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις από το 1923 έως σήμερα. Θεωρία Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγική* (Αθήνα: Ποιότητα 2010), σελ 164.

Τουρκίας και έξαρση του φαινομένου της φιλανδοποίησης⁶³, κάτι το οποίο θα ήταν ιδιαίτερα αρνητικό για την Ελλάδα που θα είχε ως αποτέλεσμα το περιορισμό της εθνικής ανεξαρτησίας της⁶⁴.

Εκτός της αποκομιδής των ωφελειών από την υπερδύναμη, η Τουρκία προσπαθεί να κερδίσει και άλλα οφέλη και πλεονεκτήματα από τις γειτονικές της χώρες έτσι ώστε να ισχυροποιηθεί και να καταστεί περιφερειακή δύναμη. Αυτό εξηγεί τη στάση απέναντι στην Ελλάδα, μιας και η επίτευξη των επιθετικών της στόχων θα τη καταστήσουν ισχυρότερη από την δεύτερη. Επίσης θα εξυπηρετήσει και το στόχο της ο οποίος είναι η ενίσχυση και ο εκσυγχρονισμός των στρατιωτικών της δυνάμεων. Οι ισχυρές ένοπλες δυνάμεις της θα της δώσουν το πλεονέκτημα να μπορεί να επιβληθεί στη χώρα μας σε ένα πιθανό πόλεμο, έχοντας σαν ισχυρό όπλο της τον αιφνιδιασμό του πρώτου χτυπήματος.

Είναι χαρακτηριστικό το μεγάλο και σε βάθος εξοπλιστικό πρόγραμμα το οποίο έχει αναπτύξει η Τουρκία προσπαθώντας και τελικά επιτυγχάνοντας την ανατροπή της ισορροπίας των δυνάμεων στο Αιγαίο, με απώτερο σκοπό την αποδοχή από τη χώρα μας και από το διεθνές περιβάλλον τετελεσμένων γεγονότων. Για παράδειγμα η συνδιαχείριση του Αιγαίου, αρχικά σε θέματα έρευνας και διάσωσης (Search And Rescue - SAR) και στη συνέχεια σε θέματα εκμεταλλεύσεως των ενεργειακών πόρων του υποθαλάσσιου εδάφους του. (βλέπε χάρτης 3)

Μάλιστα η Τουρκία κατά τα τελευταία χρόνια έχει αναπτύξει σε πολύ μεγάλο βαθμό τη στρατιωτική της βιομηχανία για δύο κύριους λόγους. Ο πρώτος είναι ότι με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνει τη σχετική ανεξαρτησία της από τις άλλες χώρες οι οποίες αναπτύσσουν και πωλούν πολεμικό υλικό, δεύτερον αποκτά την απαραίτητη τεχνογνωσία και εμπειρία στην ανάπτυξη και κατασκευή τέτοιου υλικού και τρίτον η χώρα συλλέγει έσοδα από την πώληση του υλικού που αναπτύσσει και παράγει σε άλλες ενδιαφερόμενες χώρες. Επίσης με την ανάθεση έργου σε εγχώριες βιομηχανίες τα χρήματα παραμένουν στο κράτος και στους πολίτες του και με αυτό τον τρόπο προωθείται η ανάπτυξη και η ευημερία του.

⁶³ Ο όρος «φιλανδοποίηση» αναφέρεται στη πολιτική προσαρμογής στη θέληση του ηγεμόνα και του ισχυρούμε αντάλλαγμα την ειρήνη και την απρόσκοπτη εστίαση στην οικονομική ανάπτυξη και ευημερία του λαού, κατά αντίστοιχία της πολιτικής της Φιλανδίας απέναντι στη Σοβιετική Ένωση κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου.

⁶⁴ Αθανάσιος Γ. Πλατιάς, *Εκτός Συνόρων, Ρεαλιστική Προσέγγιση Εθνικής Στρατηγικής*, (Αθήνα: Παπαζήσης, 1997), σελ 29.

Άλλωστε κάθε μεγάλο κράτος και κάθε μεγάλη δύναμη η οποία θέλει να αναλάβει τα ηνία του χειρισμού των διεθνών υποθέσεων στην ευρύτερη περιοχή της, πρέπει να πράττει κατά αυτό τον τρόπο ώστε και η ίδια να σέβεται τον εαυτό της και να μπορεί να εκπληρώσει τους εθνικούς στόχους που έχει θέσει αποκτώντας μια πραγματική ισχυρή και αυτοδύναμη πολεμική μηχανή. Επίσης οι γείτονες της θα τη σέβονται ως μια ισχυρή και έτοιμη πολεμική μηχανή, η οποία δεν θα διστάσει να αναλάβει ενεργό ρόλο σε δεδομένη στιγμή που θα αμφισβητηθεί η παντοδυναμία της ή θα δοθεί η ευκαιρία που θα την οδηγήσει στην εκπλήρωση μέρους ή του συνόλου των προθέσεων της για την εγκαθίδρυση της ως τοπική ή περιφερειακή ηγεμονική δύναμη.

Σε συνέχεια των παραπάνω σκέψεων μας θα πρέπει να αναφέρουμε ότι σύμφωνα με τον ρεαλισμό η συμπεριφορά της Τουρκίας όσον αφορά το εξοπλιστικό της πρόγραμμα με σκοπό την εγκαθίδρυση της ως ηγεμονική δύναμη δικαιολογείται πλήρως μιας και όλες οι μεγάλες δυνάμεις αναζητούν τη μεγιστοποίηση του πλούτου και μέσω αυτού της ισχύος τους, ώστε τελικά να καταστούν ισχυρότερες έναντι των αντιπάλων τους⁶⁵. Συνεπώς η Τουρκία είναι αναγκασμένη λόγω των εθνικών στόχων που έχει θέσει και για την εκπλήρωση αυτών να προσπαθεί να αυξήσει τη δύναμη της μέσω της αύξησης του πλούτου της να έχει επιθετική πολιτική προς τις γείτονες χώρες και ιδιαίτερα προς την Ελλάδα, η οποία αποτελεί ενεργειακή πηγή λόγω των πιθανών κοιτασμάτων στο βυθό του Αιγαίου⁶⁶.

Βέβαια αυτή η προσπάθεια της Τουρκίας να μπορέσει να αποκτήσει τα ηνία της ηγεμονικής δύναμης στην ευρύτερη περιοχή της μπορεί να έχει και αρνητικά αποτελέσματα και για την ίδια και συνεπώς θετικά για τη χώρα μας. Μία από τις πιθανές συνέπειες αυτής της προσπάθειας της Τουρκίας μπορεί να είναι η ενδυνάμωση των αρνητικών εκφράσεων στο εσωτερικό της λόγω των ισλαμικών και παντουρκικών στοιχείων που συνυπάρχουν. Επίσης η πολιτική αυτή μπορεί να τη φέρει σε αντιπαράθεση και με την ανερχόμενη πλέον ηγεμονική δύναμη, τη Ρωσία, μιας και τα συμφέροντα τους μπορούν να αντικρούονται.

⁶⁵ John Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων* (Αθήνα: Ποιότητα, 2006), σελ 300 - 303

⁶⁶ Ευαγόρας Ευαγόρου, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις από το 1923 έως σήμερα. Θεωρία Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγική* (Αθήνα: Ποιότητα 2010), σελ 68.

Θα πρέπει να συμπληρώσουμε μια πολύ σημαντική πτυχή της εξωτερικής πολιτικής και της στρατηγικής που ακολουθεί η Τουρκία αναφορικά με την Ελλάδα. Επειδή γνωρίζει ότι το κόστος ενός πολέμου, στον οποίο μπορεί να ανταπεξέλθει πλήρως, είναι ιδιαίτερα μεγάλο, προτιμά να ακολουθεί μια στρατηγική αναίμακτη, αυτή της πολιτικής του εκφοβισμού των αντιπάλων της. Αυτή η στρατηγική ακολουθεί πιστά τη ρήση του Κλαούζεβιτς που λέει ότι: «ο πόλεμος είναι η συνέχεια της πολιτικής με άλλα μέσα», δηλαδή εξαναγκάζουν το κράτος μας να υποχωρεί στις απαιτήσεις τους υπό τη απειλή της χρήσης βίας⁶⁷. Είναι προφανές ότι σε περίπτωση μιας πολεμικής αντιπαράθεσης μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας και ήττας της δεύτερης θα έχει σαν αποτέλεσμα την ανατροπή του πολιτικού συστήματος της χώρας και την επικράτηση των «Στρατηγών». Η άποψη αυτή ενισχύεται από την άποψη ότι ο στρατός θεωρεί τον εαυτό του ως θεματοφύλακα της κεμαλικής κληρονομιάς και συνεπώς θεωρεί τον εαυτό του «πανίσχυρο» και «αήττητο».

Με βάση τη παραπάνω άποψη ο μόνος τρόπος για να αντιμετωπιστεί αυτή η διάθεση του τουρκικού στρατεύματος είναι να γίνει αντιληπτό από τους ηγέτες των στρατιωτικών δυνάμεων ότι το κόστος της ενέργειας από τη πλευρά της Τουρκίας θα είναι υψηλό και θα εγκυμονεί κινδύνους για την ίδια τη χώρα

⁶⁷ Αθανάσιος Γ. Πλατιάς, *Εκτός Συνόρων, Ρεαλιστική Προσέγγιση Εθνικής Στρατηγικής*, (Αθήνα: Παπαζήσης, 1997), σελ 105.

Κεφάλαιο 6: ΑΟΖ και Υφαλοκρηπίδα

1. Ορισμοί

Αρχικά κρίνεται σκόπιμο να αναφέρουμε κάποιες βασικές έννοιες⁶⁸ όσον αφορά την υφαλοκρηπίδα αλλά και τις απόψεις των δύο χωρών επί της οριοθέτησης αυτής. Επίσης θα γίνει σύντομη αναφορά στον ορισμό της χωρικής θάλασσας και της αβλαβούς διέλευσης. (βλέπε σκαρίφημα 1)

❖ Υφαλοκρηπίδα

➤ Ορισμός: Ο θαλάσσιος βυθός και το υπέδαφος (προέκταση της επικράτειας κάτω από τη θάλασσα), που εκτείνεται πέραν της Χωρικής Θάλασσας, μέχρι του εξωτερικού ορίου του υφαλοπλαισίου ή σε μια απόσταση 200 ν.μ. από τις «γραμμές βάσης» (φυσική ακτογραμμή ή Ευθείες Γραμμές Βάσεως)

➤ Είδη Υφαλοκρηπίδας

✓ Γεωλογική Υφαλοκρηπίδα: Έως το εξωτερικό όριο του υφαλοπλαισίου (ισοβαθές 200 ν.μ.)

✓ Νομική Υφαλοκρηπίδα: Έως 200 ν.μ. από τα σημεία βάσης

✓ Υφαλοκρηπίδα Εκμεταλλευσιμότητας:

▪ Έως 350 ν.μ. υδάτινη επιφάνεια, αλλά το πλεόνασμα εκμετάλλευσης πέραν των 200 ν.μ. διανέμεται στα γεωγραφικώς μειονεκτούντα και αναπτυσσόμενα κράτη

▪ Ισοβαθές 2500 μ. και έως 100 ν.μ υδάτινη επιφάνεια.

➤ Αποκλειστικά κυριαρχικά δικαιώματα

Ανήκει κυριαρχικά στα Κράτη, ως φυσική προέκταση των ακτών τους, και ανεξαρτήτως εάν έχει εξαγγελθεί ή οριοθετηθεί, κανένα άλλο Κράτος δεν

⁶⁸ Όλοι οι παρακάτω ορισμοί αντλήθηκαν από την παρουσίαση της Τχης (ΔΓ) Ευαγγελία Σιοτρόπου, επιτελή του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού στο Τμήμα Δικαίου της Θάλασσας και Δικαίου των Ενόπλων Συγκρούσεων, στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών σεμιναρίων του σχολείου Στρατηγικών Πληροφοριών που πραγματοποιήθηκε στις Σχολή Πληροφοριών του ΓΕΕΘΑ τη περίοδο Μαρτίος-Απρίλιος 2011.

νομιμοποιείται να πραγματοποιεί οιαδήποτε έρευνα ή εκμετάλλευσή της, δίχως άδεια.

- ✓ έρευνα (επιστημονική, βασική και εφαρμοσμένη)
- ✓ εξόρυξη
- ✓ εκμετάλλευση ορυκτών πόρων

❖ Χωρική Θάλασσα

Ορισμός: Τα ύδατα που εκτείνονται πέρα από τις «γραμμές βάσης» (φυσική ακτογραμμή ή ΕΓΒ) έως το εύρος τους να φτάσει τα 12 ν.μ.

- Απόλυτη και Πλήρης Εθνική Κυριαρχία για το Παράκτιο Κράτος
- Δικαίωμα «Αβλαβούς Διέλευσης» για όλα τα πλοία τρίτων κρατών.

❖ Δικαίωμα Αβλαβούς Διέλευσης (Innocent Passage)

➤ Γενικές Αρχές

- ✓ Πορεία συνεχής και ταχεία με αναρτημένη σημαία.
- ✓ Απαγορεύεται οποιασδήποτε ενέργεια προσβάλλει την ακεραιότητα, την κυριαρχία, την ασφάλεια και ευταξία του παρακτίου κράτους.
- ✓ Υποβρύχια και ερευνητικά σκάφη βυθού πλέουν σε ανάδυση κι επιδεικνύουν τη σημαία τους.
- ✓ Το παράκτιο κράτος δύναται να αναστείλει το δικαίωμα όταν η διέλευση δεν είναι αβλαβής και να ζητήσει από το πλοίο να βγει από τη ΧΘ.
- ✓ Δεν ισχύει για υπερπτήση αεροσκαφών. Έλεγχος από το FIR Αθηνών.
- ✓ Δεν προαπαιτείται άδεια του παρακτίου κράτους για τη διέλευση από τη ΧΘ, αλλά απαιτείται για είσοδο και πλεύση σε ΕΥ και λιμένες.
- Απαγορευμένες Ενέργειες

- ✓ Απειλή ή χρήση βίας κατά της κυριαρχίας, ανεξαρτησίας και εδαφικής ακεραιότητας
- ✓ Ασκήσεις και γυμνάσια όπλων παντός είδους
- ✓ Συλλογή πληροφοριών για άμυνα και ασφάλεια
- ✓ Προπαγανδιστικές ενέργειες
- ✓ Διέλευση και προσνήωση - απονήωση ή φόρτωση Λ/Φ
- ✓ Εκτόξευση, φόρτωση ή εκφόρτωση πολεμικών συσκευών
- ✓ Φόρτωση, εκφόρτωση εμπορευμάτων, χρημάτων, προσώπων
- ✓ Εκ προθέσεως σοβαρή ρύπανση θαλασσίου περιβάλλοντος
- ✓ Αλιευτικές δραστηριότητες
- ✓ Διεξαγωγή επιστημονικής ή άλλης έρευνας και υδρογραφικών εργασιών
- ✓ Ενέργειες παρεμβολής στα συστήματα επικοινωνιών ή ευκολιών ή εγκαταστάσεων
- ✓ Κάθε άλλη δραστηριότητα που δεν έχει άμεση σχέση με διέλευση

2. Το επίκαιρο θέμα της ΑΟΖ

Το τελευταίο καιρό παρατηρούμε ότι μία από τις πλευρές που πρόκειται να δημιουργήσουν πρόβλημα στις ελληνοτουρκικές σχέσεις είναι και το θέμα του ελέγχου των ΑΟΖ (Αποκλειστικές Οικονομικές Ζώνες). Το φαινόμενο αυτό μάλιστα έχει γίνει ιδιαίτερα έντονο από τη στιγμή που η Κύπρος αποφάσισε να ρυθμίσει τις ΑΟΖ με όλα τα γειτονικά της κράτη και να προχωρήσει και παραπέρα στην έναρξη ερευνών και εκμετάλλευση των πιθανών κοιτασμάτων σε συνεργασία με άλλα κράτη⁶⁹. Στη κίνηση αυτή δεν προχώρησε η Ελλάδα πιθανόν κάτω από την πίεση της Τουρκίας η οποία δεν επιθυμεί να μην έχει μεγάλο μερίδιο στον καταμερισμό των

⁶⁹ Ευαγόρας Ευαγόρου, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις από το 1923 έως σήμερα. Θεωρία Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγική* (Αθήνα: Ποιότητα 2010), σελ 156 -157.

ΑΟΖ λόγω του υπάρχοντος και όχι πλήρως ρυθμισμένου προβλήματος, όπως βέβαια θα επιθυμούσε η ίδια, της υφαλοκρηπίδας.

Βλέπουμε δηλαδή πως η εξωτερική πολιτική της Τουρκίας λειτουργεί σύμφωνα με τον αντίπαλο, δηλαδή όταν ο αντίπαλος είναι η Κύπρος για παράδειγμα στο θέμα της ΑΟΖ, η οποία όμως πρόκειται να συνεργαστεί με το Ισραήλ για την εκμετάλλευση της, άρα ο αντίπαλος είναι ισχυρότερος, δεν αντιδρά έντονα αλλά μόνο αντιδραστικά (ορίζει και αυτή ΑΟΖ στα Βόρεια της Κύπρου). Ενώ όταν ο αντίπαλος είναι η Ελλάδα, η οποία είναι ασθενέστερη και δεν έχει σύμμαχο στην εκμετάλλευση της ΑΟΖ, τότε χρησιμοποιεί την πίεση και την απειλή ώστε να επιτύχει τον σκοπό της.

Αυτό καταδεικνύει πόσο καλά σχεδιάζει και εφαρμόζει τη στρατηγική της ώστε σε κάθε στιγμή να εκμεταλλεύεται πλήρως τις συστημικές αδυναμίες και να επιβεβαιώνει την αρχή του ρεαλισμού ότι το σύστημα επιβραβεύει αυτούς που κατανοούν πλήρως τη λειτουργία του⁷⁰ όπως ακριβώς συμβαίνει καθημερινά στις σχέσεις της Τουρκίας με την Ελλάδα.

Η σημασία ανακήρυξης της ελληνικής ΑΟΖ διαφαίνεται από τη δήλωση του Τούρκου Αρχηγού Ναυτικού Μετίν Ατάτς: «Εκτιμώ ότι η Ανατολική Μεσόγειος θα καταστεί εστία προστριβών και συγκρούσεων, επειδή προσεχώς θα αποκτήσει σπουδαιότητα. Λόγω των πετρελαίων που διαθέτει, θα μετατραπεί σε ένα δεύτερο Κόλπο. Η Τουρκία πρέπει να επαγρυπνεί και να αντιδράσει» (Οκτώβριος 2008).

Όσον αφορά την ελληνική και τη κυπριακή ΑΟΖ και με βάση την αρχή της μέσης γραμμής, το σύμπλεγμα του Καστελόριζου εξασφαλίζει την επαφή της ελληνικής με αυτή της κυπριακής. Οι δύο αυτές παρεμβάλλονται μεταξύ της τουρκικής και αιγυπτιακής, γεγονός το οποίο περιορίζει σημαντικά την τουρκική ΑΟΖ στην Ανατολική Μεσόγειο.

Ο τρόπος με τον οποίο ένα κράτος ανακηρύσσει την ΑΟΖ σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο είναι ότι το παράκτιο κράτος αποκτάει ΑΟΖ με μονομερή δήλωση ανακήρυξης. Στη συνέχεια συνάπτει συμφωνίες οριοθέτησης με τα γειτονικά κράτη. Σε περίπτωση που η συμφωνία οριοθέτησης δεν καταστεί δυνατόν μεταξύ των δύο κρατών τότε η διαφορά θα λυθεί στο Διεθνές Δικαστήριο.

⁷⁰ όπως παραπάνω, σελ 152.

Στη περίπτωση μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, η δεύτερη αμφισβητεί ότι τα ελληνικά νησιά έχουν υφαλοκρηπίδα με τον γεωλογικό τύπου ισχυρισμού ότι επικάθονται σε τουρκική υφαλοκρηπίδα. Η ΑΟΖ βέβαια είναι οικονομική και όχι γεωλογική έννοια όπως η υφαλοκρηπίδα. Αυτός είναι και ο προφανής λόγος για τον οποίο η τουρκική πλευρά συνεχίζει και επιμένει να μιλάει για υφαλοκρηπίδα. Σε αντίθεση η ελληνική εξωτερική πολιτική δεν μιλάει για την ΑΟΖ αλλά για την υφαλοκρηπίδα, οπότε βρίσκεται εγκλωβισμένη στο δίλημμα ανακήρυξης ή όχι ΑΟΖ. (βλέπε χάρτη 4)

Ο λόγος για τον οποίο συμβαίνει αυτό είναι γιατί προφανώς η Τουρκία έχει απειλήσει την Ελλάδα ότι αν διακηρύξει την ΑΟΖ όπως έχει το δικαίωμα θα υπάρξουν «κυρώσεις», όπως για παράδειγμα τη διακοπή των διερευνητικών επαφών μεταξύ των δύο χωρών για την επίλυση των διαφορών τους. Επίσης η Ελλάδα φοβάται ότι η Τουρκία θα αποστείλει ερευνητικά σκάφη νοτίως του Καστελόριζου αλλά και σε άλλα σημεία με σκοπό κατά πρώτον να αμφισβητήσουν την ελληνική ΑΟΖ αλλά και να οδηγήσουν την Ελλάδα στο να αντιδράσει δυναμικά και αξιόπιστα, δημιουργώντας έτσι μια κρίση η οποία μπορεί να δημιουργήσει μια ένοπλη εμπλοκή των δύο χωρών. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε ότι η Τουρκία μετά το 1970 χρησιμοποιεί το μηχανισμό διεξαγωγής υποθαλασσίων ερευνών ως αφορμή για τη πρόκληση κρίσεων και συνεπώς την απεμπόληση των εθνικών δικαιωμάτων από τη πλευρά της Ελλάδας.

Κεφάλαιο 7: Πιθανά Αίτια που Οδήγησαν και Πιθανόν να Οδηγήσουν εκ Νέου σε μία Κρίση

Η περίοδος που εξετάζουμε είναι ιδιαίτερα έντονη όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Είναι ιδιαίτερα συγκρουσιακή, προάγοντας από τη πλευρά της η Τουρκία θέματα και επιδιώξεις όπως η αμφισβήτηση των δικαιωμάτων της Ελλάδας στην υφαλοκρηπίδα αλλά και στο τομέα της έρευνας και διάσωσης στο Αιγαίο αποσκοπώντας τελικά στη συνδιαχείριση του Αιγαίου.

Βέβαια αυτό το οποίο προκάλεσε την έντονη διαμάχη στο Αιγαίο δεν ήταν άλλο από τη πιθανότητα εξεύρεσης κοιτασμάτων πετρελαίου στο θαλάσσιο χώρο, ενεργειακός πόρος ιδιαίτερα σημαντικός και για τα δύο κράτη μιας και η παραγωγή ενέργειας από άλλες δραστηριότητες δεν ήταν αρκετή για τη κάλυψη των αναγκών τους και συνεπώς ήταν δέσμιοι άλλων κρατών για την ενεργειακή τους επιβιωσιμότητα. Επίσης η ανακάλυψη τέτοιου είδους κοιτασμάτων και η εκμετάλλευσή τους θα έδινε σε όποιον από τους δύο μεγάλα οικονομικά οφέλη αλλά και πολύ μεγάλο στρατηγικό πλεονέκτημα έναντι του αντιπάλου του.

Όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή η μορφή των ελληνοτουρκικών σχέσεων ιδιαίτερα μετά το 1974 είναι συγκρουσιακή και μάλιστα υπήρξαν αρκετές φορές όπου η σύγκρουση αυτή θα μπορούσε να είχε οδηγήσει και σε μια εμπόλεμη σύρραξη μεταξύ των δύο κρατών. Επίσης πρέπει να σημειωθεί ότι μια από τις βασικές αιτίες που έχει οδηγήσει τις σχέσεις σε αυτό το σημείο είναι και η αναθεωρητική διεκδικητική στρατηγική που εφαρμόζει εδώ και δεκαετίες η Τουρκία απέναντι στην Ελλάδα αλλά και στην Κύπρο, ενώ οι δύο τελευταίες προσπαθούν στον αντίποδα αυτής της στάσης της Τουρκίας να διατηρήσουν το status quo.

Βέβαια στο ότι η Τουρκία ανέπτυξε αυτή τη στρατηγική συνετέλεσε και το αναμφισβήτητο γεγονός ότι ο συσχετισμός ισχύος μεταξύ των δύο κρατών διαταράχθηκε τις τελευταίες δεκαετίες και ιδιαίτερα μετά την ανατροπή του 7:10 που είχαν ορίσει οι ΗΠΑ, όσον αφορά τους στρατιωτικούς εξοπλισμούς των δύο κρατών. Ιδιαίτερα μάλιστα, η ανατροπή ισχύος επιταχύνθηκε το τελευταίο χρονικό διάστημα λόγω της οικονομικής κρίσης που έπληξε όλα τα κράτη της Ευρωζώνης και ιδιαίτερα την Ελλάδα, η οποία αναγκάστηκε να συρρικνώσει τα εξοπλιστικά της προγράμματα

σε πολύ μεγάλο βαθμό προκειμένου να ανταπεξέλθει στο δύσκολη και επίπονη δημοσιονομική προσαρμογή των ημερών μας.

Σε αντίθεση η Τουρκία συνεχίζει με πολύ μικρότερα προβλήματα το εξοπλιστικό της πρόγραμμα ανοίγοντας έτσι την ψαλίδα μεταξύ των δυο κρατών όσον αφορά τις αγορές νέων μαχητικών αεροσκαφών, νέων πυροβόλων μεγάλου βεληνεκούς, νέων πλοίων έρευνας και διάσωσης αλλά και μη επανδρωμένων αεροσκαφών, συντελεστών πολλαπλασιασμού ισχύος, δημιουργώντας έτσι μια ασφυκτική για την Ελλάδα πραγματικότητα η οποία αναφέρεται στο σενάριο της εμπλοκής μας σε μία πολεμική διαμάχη με το φόβο της απώλειας ελληνικού εθνικού εδάφους⁷¹.

Η αναθεωρητική συμπεριφορά της Τουρκίας επιβεβαιώνεται από δύο πτυχές της σύγχρονης ελληνοτουρκικής ιστορίας. Καταρχάς υπάρχει καθημερινά μία αύξηση των τουρκικών αξιώσεων στο Αιγαίο⁷² και κατά δεύτερον παρακολουθούμε μια μη αποδοχή από τη πλευρά της Τουρκίας των διεθνών κανόνων αλλά και διεθνών αποφάσεων που αφορούν τα δύο μέρη. Άλλωστε η πάγια πολιτική μιας αναθεωρητικής δύναμης είναι στην αρχή να αξιώνει από την αντίπαλη χώρα ερείσματα τα οποία είναι αντίθετα προς το διεθνές δίκαιο και στη συνέχεια για να ισχυροποιήσει αυτές τις αξιώσεις ακολουθεί μια συγκρουσιακή πολιτική με σκοπό την μεταβολή του status quo προς όφελος της αναθεωρητικής δύναμης⁷³.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της αναθεωρητικής συμπεριφοράς της Τουρκίας, η οποία συμβαδίζει με τις προηγούμενες θεωρητικές απόψεις αποτελεί το πρόβλημα που έχει ανακύψει με την επέκταση της υφαλοκρηπίδας από τη πλευρά της Ελλάδας από τα 6 ν. μ. στα 12 ν.μ. Αρχικά η Τουρκία έθεσε το θέμα του casus belli με σκοπό να αποτρέψει την Ελλάδα να επεκτείνει σε 12 ν.μ., κάτι το οποίο ήταν εντελώς αντίθετο προς το διεθνές δίκαιο και που άλλες χώρες αλλά και η ίδια η Τουρκία το είχε πράξει με άλλες γειτονικές χώρες. Στη συνέχεια η Τουρκία αναζωπυρώνει το θέμα του casus belli με δηλώσεις αλλά και με ενέργειές της όπως η συνεχής και

⁷¹ Οι πληροφορίες για το εξοπλιστικό πρόγραμμα της Τουρκίας προέρχονται από περιοδικά και ιστοσελίδες της Ελλάδας αλλά και του εξωτερικού καθώς και από πληροφορίες που μου έχουν δοθεί από διαβαθμισμένες ενημερώσεις και οι οποίες για αυτονόητους λόγους δεν δύναται να αναλυθούν περαιτέρω επί του παρόντος.

⁷² Από την ιστοσελίδα του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών και συγκεκριμένα στη διαδρομή <http://www.l.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/> (Πρόσβαση την 29 Μαρτίου 2011).

⁷³ Ευαγόρας Ευαγόρου, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις από το 1923 έως σήμερα. Θεωρία Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγική* (Αθήνα: Ποιότητα 2010), σελ 172.

αυξανόμενη παραβίαση του FIR Αθηνών αποσκοπώντας στην ανατροπή του status quo στο Αιγαίο και τελικά τη συνδιευχείριση του.

Η στάση αυτή και η πολιτική που ακολουθεί η Τουρκία δικαιολογείται πλήρως από τη θεωρία του επιθετικού ρεαλισμού, η οποία υποστηρίζει ότι τα ισχυρά κράτη προβαίνουν σε αυτές τις ενέργειες με σκοπό να επεκταθούν εις βάρος των αδυνάτων για να μπορέσουν να αυξήσουν την ισχύ τους⁷⁴.

Ένα βασικό θέμα το οποίο τίθεται προς συζήτηση είναι αν και κατά πόσο η εθνική μας στρατηγική ανταποκρίνεται στη προσπάθεια της χώρας μας για τη διατήρηση του υπάρχοντος status quo. Αν αυτή η στρατηγική σε περίπτωση μιας κρίσεως οποιασδήποτε φύσεως, θα μπορέσει είτε να την αποτρέψει είτε σε περίπτωση που αυτό δεν καταστεί δυνατόν να μπορέσει το κράτος να ανταπεξέλθει των προβλημάτων που θα δημιουργηθούν από αυτή και είτε να κερδίσει οφέλη και όχι να απολέσει κεκτημένα δικαιώματα.

Μία άλλη αιτία στην οποία οφείλεται σε πολλές περιπτώσεις η επιθετική συμπεριφορά και η αναθεωρητική πολιτική ενός κράτους απέναντι σε ένα άλλο είναι λόγω των εσωτερικών δομών του κράτους καθώς και της επιρροής που ασκούν οι διάφορες κοινωνικές τάξεις στη κεντρική κυβέρνηση της χώρας⁷⁵. Στη προκειμένη περίπτωση της Τουρκίας είναι γεγονός ότι η συμπεριφορά που αναπτύσσει όχι μόνο εναντίον της Ελλάδας αλλά και των άλλων γειτονικών κρατών προέρχεται και από το εσωτερικό της. Δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι η μορφή της Τουρκία σαν κράτος όπως τη γνωρίζουμε σήμερα, όπως άλλωστε και πολλά άλλα κράτη της υφής, προέκυψε από το διαμελισμό μιας πολύ ισχυρής αυτοκρατορίας, η οποία έδρασε και αναπτύχθηκε για πάρα πολλά χρόνια και που το τέλος αυτής της αυτοκρατορίας είναι σχετικά πρόσφατο αν αναλογιστεί κανείς ότι η Ελληνική επανάσταση και η απαρχή του σύγχρονου ελληνικού κράτους είναι μόλις 200 χρόνων.

Συνεπώς ο Τούρκικος λαός έχει ακόμα νοιπές τις μνήμες των χρόνων όπου το σημερινό τους κράτος ήταν μια παντοδύναμη αυτοκρατορία και εκτεινόταν σε πολύ μεγαλύτερη έκταση από ότι η σημερινή, έχοντας στους κόλπους της εδάφη προσοδοφόρα σε πρώτες ύλες αλλά και σε προϊόντα που αποδίδουν κέρδη στο κράτος.

⁷⁴ John Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων* (Αθήνα: Ποιότητα, 2006), σελ 61-62

⁷⁵ Ευαγόρας Ευαγόρου, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις από το 1923 έως σήμερα. Θεωρία Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγική* (Αθήνα: Ποιότητα 2010), σελ 173.

Για παράδειγμα οι θαλάσσιοι οδοί του Αιγαίου αλλά και ο ήλιος με τα νησιά αποτελούν ένα εμπορικό προϊόν ιδιαίτερα αρεστό σε πολλούς για να το «αγοράσουν». Ας μην ξεχνάμε άλλωστε ότι η συμπεριφορά και το όραμα αυτό υπήρχε και στις ελληνικές καρδιές, όταν ανυπολόγισαμε την Ελλάδα των τριών ηπείρων και των πέντε θαλασσών.

Βέβαια θα πρέπει να μην ξεχνάμε ότι ο λαός της Τουρκίας έχει πολύ στενές σχέσεις και με τον στρατό, τον οποίο θεωρεί ότι προασπίζει την ασφάλεια του και τα συμφέροντα του όχι μόνο στα αυστηρά σύνορα της χώρας του αλλά και σε όλα τα μήκη και πλάτη του κόσμου. Η επιρροή που ασκούσε μέχρι και πρότινος σύμφωνα με τα λεγόμενα του πρωθυπουργού της Τουρκίας Ερντογάν, έχει μειωθεί στο ελάχιστο και μόνο σε θέματα που αφορούν καθαρά το στρατιωτικό τομέα. Η προσωπική εκτίμηση είναι ότι ο στρατός ακόμα συνεχίζει να έχει το πρώτο λόγο σε πάρα πολλά θέματα της εσωτερικής αλλά και της εξωτερικής πολιτικής της χώρας, ακόμα και μετά τις προσαγωγές και τις καταδικές πολλών αξιωματικών του στρατού, του ναυτικού και της στρατοχωροφυλακής. Η άποψη αυτή ενισχύεται από το γεγονός ότι οι προσαχθέντες είναι κυρίως απόστρατοι αξιωματικοί και ελάχιστοι ή και κανένας εν ενεργεία, δείγμα ότι οι δίκες αυτές γίνονται με σκοπό να αναδείξουν το δημοκρατικό πρόσωπο της Τουρκίας και να παρουσιάσουν ένα πιο κοινωνικό κράτος στους ευρωπαίους εταίρους.

Παράλληλα θα πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι οι παραβιάσεις του ελληνικού εναέριου χώρου συνεχίζονται καθημερινά παρά τις διαβεβαιώσεις της τουρκικής κυβέρνησης για την εξάλειψη αυτών. Αυτό αποδεικνύει ότι οι στρατιωτικοί αποφασίζουν για την εξωτερική πολιτική της χώρας χωρίς να υπολογίζουν την άποψη της κεντρικής κυβέρνησης. Στο πλαίσιο αυτής της λογικής καταλήγουμε στη σκέψη ότι λόγω της ισχυρής επιρροής των ενόπλων δυνάμεων μια ενδεχόμενη χρήση βίας από τη πλευρά της Τουρκίας για την «προάσπιση» των εθνικών συμφερόντων της, δεν θα έβρισκε αντίθετους το λαό και τη κυβέρνηση⁷⁶. Άρα αυτή η πιθανότητα της εμπλοκής σε μία πολεμική σύρραξη κάνει πιο εύκολο και πιθανό το σενάριο ενός πολέμου μικρής ή μεγάλης κλίμακας ώστε να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα και τις βλέψεις μιας ανερχόμενης περιφερειακής δύναμης. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε το πρόσφατο παράδειγμα της Κύπρου που για λόγους καθαρά συμφέροντος επιχείρησαν

⁷⁶ Ευαγόρας Ευαγόρου, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις από το 1923 έως σήμερα. Θεωρία Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγική* (Αθήνα: Ποιότητα 2010), σελ. 174.

και πέτυχαν στο σκοπό τους, δηλαδή τον έλεγχο αν όχι όλου του νησιού, μεγάλου μέρους αυτού, με πολύ μικρό σχετικά κόστος, λόγω έλλειψης ουσιαστικής αντίστασης από την πλευρά των ελληνοκυπρίων.

Η πολιτική αυτή συνεχίζεται και μέχρι σήμερα, αφού συνεχίζουν να κατέχουν το κομμάτι της Κύπρου χωρίς να μπορεί η Ελλάδα και η Κύπρος να αντιδράσουν ώστε να επανενωθεί το νησί. Και αυτό γίνεται διότι υπάρχει συνεχώς η απειλή χρήσης βίας δια των όπλων, κάτι που αποτρέπει τις δύο συγγενικές χώρες να προχωρήσουν σε δραστικά μέτρα επίλυσης του δημιουργηθέντος προβλήματος. Συνεπώς το εργαλείο αυτό της απειλής πολέμου χρησιμοποιείται κατά κόρον από την Τουρκία ως διαπραγματευτικό εργαλείο με σκοπό την αλλαγή του status quo προς τη πλευρά που θα αποφέρει οφέλη στη Τουρκία⁷⁷.

Όπως προαναφέρθηκε η στρατιωτική μηχανή που έχει αναπτύξει η Τουρκία της δίνει αυτή τη δυνατότητα να συμπεριφέρεται κατά αυτόν τον τρόπο και να προσβλέπει στην εγκαθίδρυση της ως τοπική ηγεμονική δύναμη. Η άποψη αυτή ενισχύεται και από το γεγονός ότι η Τουρκία έχει εκφράσει την επιθυμία να γίνει μία από τις χώρες που θα έχουν στη κατοχή τους πυρηνικά όπλα. Κάτι τέτοιο θα της προσέδιδε τεράστια ισχύς και θα αποκτούσε το θρόνο της περιφερειακής ηγεμονίας, δεδομένου ότι η κατοχή τέτοιου είδους όπλων κρίνουν αποφασιστικά την έκβαση ενός πολέμου⁷⁸, και ιδιαίτερα στην περίπτωση μιας ελληνοτουρκικής διαμάχης όπου η Ελλάδα δεν θα διαθέτει τέτοιου είδους οπλικά συστήματα.

Ένας άλλος παράγοντας ο οποίος μέσω αυτού μπορεί να οδηγήσει τα δύο κράτη σε μία κρίση, είναι αυτός του μουσουλμανικού στοιχείου⁷⁹. Από τη μία η μουσουλμανική μειονότητα στη Θράκη είναι ένα μέρος του ελληνικού λαού το οποίο είναι ενεργό και συνεχώς αυξανόμενο. Μάλιστα προσπαθεί να αποκτήσει μια σχετική αρχικά ανεξαρτησία, ζητώντας να εκλέγει αυτή τους θρησκευτικούς της ηγέτες, τους μουφτήδες, και όχι να διορίζονται από το ελληνικό κράτος, έχοντας βέβαια και την υποστήριξη του τουρκικού κράτους. Η Τουρκία προσπαθεί και όχι μόνο στη χώρα

⁷⁷ Θάνος Βερεμής, *Ιστορία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων: 1453-2005*, 4^η Έκδοση (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2005) σελ 181.

⁷⁸ Κουσκουβέλης, *Θεωρία Διεθνών Σχέσεων: Αποτροπή και Πυρηνική Στρατηγική στον Ψυχρό Πόλεμο* (Αθήνα: Ποιότητα, 2000) σελ 47

⁷⁹ Εκάβη Αθανασοπούλου, «Οι Στόχοι της Εξωτερικής Πολιτικής της Τουρκίας Μετά το Τέλος του Ψυχρού Πολέμου», στο Θάνος Βερεμής (επιμ), *Η Τουρκία Σήμερα: Πολιτεία, Κοινωνία, Οικονομικά, Εξωτερική Πολιτική*, Θρησκεία (Αθήνα: Παπαζήσης, 1995), σελ 312 - 320

μας, να ελέγξει αυτές τις μειονότητες και να τις χρησιμοποιήσει ως εργαλείο πίεσης για τα κράτη στα οποία ανήκουν ώστε να εξυπηρετήσει τα δικά της συμφέροντα. Μάλιστα εκτιμάται ότι δεν θα διστάσει να τις χρησιμοποιήσει και ως αιτία μιας διακρατικής διαμάχης ώστε να προσπαθήσει μέσω και ενός πολέμου να προσαρτήσει εδάφη υπό το πρόσχημα της προστασίας των μειονοτήτων αυτών, όπως έγινε και στην περίπτωση της Κύπρου.

Η στάση αυτή της Τουρκίας καταρχήν ταυτίζεται με την άποψη ότι ένα ισχυρό κράτος για να γίνει ακόμα ισχυρότερο πρέπει να ελέγχει και να ασκεί επιρροή στα ασθενέστερα κράτη και κατά δεύτερον επιβεβαιώνει τα δύο δόγματα της σύγχρονης Τουρκίας, αυτά του παντουρκισμού⁸⁰ και του νεοθωμανισμού⁸¹ που διέπουν τη σύγχρονη στρατηγική της Τουρκίας όπως έχει διαμορφωθεί από τον Αχμέτ Νταβούτογλου.

Ένας από τους βασικότερους λόγους για τους οποίους η Τουρκία προσπαθεί να αναδειχθεί ως μια περιφερειακή δύναμη είναι διότι μέσω αυτής της θέσης που θα κατέχει στο στενότερο αλλά και στο ευρύτερο διεθνές πεδίο θα εξυπηρετεί τα δικά της εθνικά συμφέροντα αλλά και θα έχει πρόσβαση στη στρατιωτική τεχνολογία της υπερδύναμης και μέσω αυτής θα μπορέσει να αποκτήσει εξελιγμένο στρατιωτικό υλικό αλλά και προηγμένη τεχνολογία. Επίσης θα μπορεί να βρίσκεται κοντά στα κέντρα λήψης παγκόσμιων αποφάσεων και έτσι να καθορίζει την γενικότερη πολιτική της⁸². Συνεπώς ακολουθεί μια τακτική η οποία αναφέρεται στο γεγονός ότι με την προσκόλληση μιας μικρότερης δύναμης σε μία άλλη μεγαλύτερη και ισχυρότερη, επωφελείται των προνομίων αυτής της σχέσης αλλά και εξυπηρετεί τα δικά της στρατηγικά συμφέροντα.

Επίσης πρέπει να αναφέρουμε ότι οι ΗΠΑ λόγω του ότι δεν μπορούν να βρίσκονται κάθε στιγμή σε όλο το πλανήτη, επιθυμούν καταρχήν την ισορροπία σε κάθε περιοχή του πλανήτη ώστε να μην είναι αναγκασμένοι να επεμβαίνουν για να

⁸⁰ Jakob m. Landau, *Παντουρκισμός – Το Δόγμα του Τουρκικού Επεκτατισμού*. (Αθήνα, ΓΕΣ/ΔΕΚ, 1986)

⁸¹ Αχμέτ Νταβούτογλου, *Το Στρατηγικό Βάθος. Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας*. (Αθήνα: Ποιότητα, 2010), σελ 146 – 148 & Ταξχος ε.α. Π.Α. Βασίλειος Γιαννακόπουλος, «Εφαρμογή του νεοθωμανισμού στην εξωτερική πολιτική της Τουρκίας», στο www.geosstrategy.gr (Πρόσβαση την 15 Απρ 2011).

⁸² Παναγιώτης Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου: Πόλεμος και Πολιτική, Πόλεμος, Οικονομία και Κοινωνία, Πόλεμος και Επανάσταση, Ο Θερμός Πόλεμος Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, Ελληνοτουρκικός Πόλεμος*, 3^η Εκδ. (Αθήνα: Θεμέλιο, 1999), σελ 391

την αποκαθιστούν. Κατά δεύτερο λόγο οι ΗΠΑ αναζητούν τοπικές ηγεμονικές δυνάμεις οι οποίες θα εγγυούνται αυτή την ισορροπία και ηρεμία στις κατά τόπους περιοχές. Συνεπώς αναλόγως της γεωστρατηγικής θέσης κάθε κράτους ανατίθεται από τις ΗΠΑ αυτός ο ρόλος. Στη συγκεκριμένη περίπτωση διαφαίνεται ότι στη περιοχή μας η υπερδύναμη είχε αναθέσει μέχρι πρότινος αυτό το ρόλο στη Τουρκία, μιας και θεωρούν ότι η γεωγραφική της θέση αλλά και η συνολική της στάση και άποψη για τα διεθνή δρώμενα είναι πλεονεκτικότερη και θα παρέχει στην υπερδύναμη περισσότερα οφέλη από το αν ανάθεταν αυτό το ρόλο στη Ελλάδα. Το θέμα βέβαια είναι και πάλι προς συζήτηση μιας και όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα οι σχέσεις ΗΠΑ και Τουρκίας βρίσκονται σε συγκρουσιακή τροχιά από το 2003 και ύστερα.

Σε συνδυασμό των παραπάνω απόψεων θα πρέπει να τονίσουμε ότι εκτός της προσκόλλησης του λιγότερου ισχυρού κράτους με το ισχυρότερο υπάρχει και άλλη μία πολιτική, αυτή της συμμαχίας με ασθενέστερα κράτη ώστε μέσω αυτών να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα της⁸³. Παράλληλα οι συμμαχίες αυτές μπορεί να επεκταθούν και σε κράτη τα οποία είναι αντίπαλοι του αντιπάλου του. Με αυτό τον τρόπο επιβεβαιώνεται η παροιμία ότι ο εχθρός του εχθρού σου είναι φίλος μου.

Η Τουρκία αισθάνεται την απειλή από διάφορα κράτη και αναλόγως πράττει ώστε να αντισταθμίσει αυτή την απειλή. Στη περίπτωση των ελληνοτουρκικών κρίσεων η Τουρκία θεωρεί ότι νοιώθει απειλή για δύο βασικούς λόγους. Ο πρώτος είναι η συνεργασία μεταξύ Ελλάδας και Κύπρου και το Δόγμα του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου και ο δεύτερος είναι η πιθανότητα επέκτασης από τη πλευράς της Ελλάδας των 6 ν.μ. σε 12 ν.μ. και συνεπώς σύμφωνα με τη Τουρκία ο αποκλεισμός της από το Αιγαίο Πέλαγος και ο έμμεσος οικονομικός στραγγαλισμός της. Στον αντίλογο αυτών των φοβιών της η Τουρκία προχωράει σε δημιουργία συμμαχιών με γειτονικά κράτη της χώρας μας, όπως είναι η Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (ΠΓΑΜ), τα οποία έχουν παράλογες εδαφικές απαιτήσεις κατά της χώρας μας⁸⁴. Αυτό δημιουργεί πολλαπλά προβλήματα στη χώρα μας μιας και στον

⁸³ Θάνος Βερεμής, *Ιστορία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων: 1453-2005*, 4^η Έκδοση (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2005) σελ 196-202.

⁸⁴ Από το Υπουργείο Εξωτερικών, «Το Ζήτημα του Ονόματος της ΠΓΑΜ» στο <http://www1.mfa.gr/to-zitiina-tou-onomatos-tis-pgam/> (Πρόσβαση την 23 Μαΐου 2011).

εθνικό της πολιτικό αλλά και στρατιωτικό στρατηγικό της σχεδιασμό πρέπει πλέον να υπολογίζει και άλλους αντιπάλους.

Κεφάλαιο 8: Πιθανές μελλοντικές Κρίσεις (Είδη και Ένταση Αυτών)

Αρχικά θα προσπαθήσουμε να εξηγήσουμε τον ορισμό της κρίσης, όπως διαδραματίστηκε και εκτυλίχτηκε στις διάφορες περιπτώσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Ως κρίση⁸⁵ μπορούμε να ορίσουμε την κατάσταση στην οποία περιέρχονται δύο ή και περισσότερα κράτη όταν διεκδικούν αμοιβαία ένα στόχο ο οποίος είναι για όλους τους εμπλεκόμενους υψίστης εθνικής σημασίας, για τον καθένα βέβαια για τους δικούς του λόγους, οι οποίοι βέβαια αντιτίθενται στους λόγους του αντιπάλου τους.

Βέβαια για να φτάσουν τα εμπλεκόμενα κράτη σε αυτή τη κατάσταση της κρίσης, έχουν προηγηθεί διάφορα άλλα στάδια στις μεταξύ τους σχέσεις, τα οποία οδήγησαν τελικά στο στάδιο της κρίσης το οποίο αποτελεί ένα βήμα πριν τη φάση της διεξαγωγής ενός τοπικού αλλά και ενός παγκοσμίου πολέμου όταν οι δυνάμεις οι οποίες διεκδικούν τον ίδιο στόχο είναι οι ηγεμονικές δυνάμεις του διεθνούς συστήματος.

Η κρίση όπως προαναφέρθηκε μπορεί να οδηγήσει είτε στη σύγκρουση είτε όμως και στην πολιτική συνεργασία των εμπλεκομένων με ή χωρίς την παρέμβαση άλλων δυνάμεων. Η διαδικασία στην οποία τα κράτη περιέρχονται και καταλήγουν στην κρίση είναι αποτέλεσμα της έλλειψης μιας κεντρικής εξουσίας η οποία θα βρίσκεται πάνω από όλα τα κράτη. Αυτή η έλλειψη όπως έχουμε πει έχει σαν αποτέλεσμα την αναρχία του διεθνούς συστήματος και τη δημιουργία κλίματος ανασφάλειας μεταξύ των κρατών.

Συνεπώς αντιλαμβανόμαστε ότι οι σχέσεις μεταξύ των κρατών είναι κατά βάση ανταγωνιστικές και συνεπώς συγκρουσιακές, όπως ακριβώς συμβαίνει και στη περίπτωση Ελλάδας και Τουρκίας, λόγω του ανταγωνισμού αλλά και διαφορετικού τρόπου που αντιλαμβάνονται οι δύο δρώντες τα ζητήματα που αφορούν τις μεταξύ τους σχέσεις.

Τα τελευταία χρόνια και ιδιαίτερα μετά τη κρίση στη Κύπρο, η Τουρκία επιχειρεί με διάφορους τρόπους να δημιουργήσει τετελεσμένα γεγονότα στο Αιγαίο.

⁸⁵ Χρήστος Λυμπερης, *Εθνική Στρατηγική και Χειρισμός Κρίσεων*, (Αθήνα: Ποιότητα, 2009), σελ 190.

Πολλές φορές αυτές οι τεχνητές κρίσεις έχουν οδηγήσει τις δύο χώρες στα πρόθυρα του πολέμου. Η Τουρκία ακολουθεί όλα αυτά τα χρόνια ένα συγκεκριμένο μοντέλο πρόκλησης και διαχείρισης αυτών των κρίσεων⁸⁶. Πιο συγκεκριμένα η Τουρκία προωθεί συνεχώς το θέμα της προβολής δικαιωμάτων στο Αιγαίο και λιγότερο τη καταπίεση του μουσουλμανικού στοιχείου. Επίσης χρονικά οι κινήσεις της είναι ιδιαίτερα μελετημένες και γίνονται πράξη όταν ο συσχετισμός δυνάμεων με τον αντίπαλο της και το διεθνές περιβάλλον το επιτρέπει.

Οι ενέργειες στις οποίες πιθανόν θα προβεί η Τουρκία σε περίπτωση μιας ελληνοτουρκικής κατά κύριο λόγο στρατιωτικής κρίσης θα είναι η προσπάθεια κατάληψης ελληνικών εδαφών είτε στα ελληνοτουρκικά σύνορα της Θράκης είτε σε ελληνικά νησιά⁸⁷. Παράλληλα η πρόκληση επεισοδίων σε βάρος των μουσουλμάνων της Θράκης με διπλό σκοπό. Κατά πρώτον τη δημιουργία ενός επιπλέον μετώπου στο εσωτερικό της χώρας μας αλλά και τη δημιουργία εντυπώσεων και τη χρέωση στην Ελλάδα της καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη προσπάθεια της να αντιμετωπίσει αυτό τον εσωτερικό κίνδυνο.

Μία από τις πιθανές περιπτώσεις μιας ελληνοτουρκικής κρίσης είναι και αυτή της πολεμικής σύγκρουσης η οποία όμως θα πρέπει να έχει μικρή χρονική διάρκεια μιας και κάθε άλλη περίπτωση θα είναι καταστροφική και για τις δύο χώρες. Ιδιαίτερα μάλιστα το ενδεχόμενο μιας μακρόσυρτης πολεμικής αναμέτρησης δεν εξυπηρετεί καθόλου τα τουρκικά συμφέροντα αφού η παρούσα πολιτική, κοινωνική και εθνοτική δομή της Τουρκίας δεν είναι σε θέση να ανταπεξέλθει μια παρατεταμένη πολεμική σύγκρουση με την Ελλάδα, η οποία διαθέτει ετοιμοπόλεμη και συγκροτημένη πολεμική μηχανή. Για να μπορεί η αντίπαλος χώρα να υπολογίζει σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο στηρίζεται στο γεγονός ότι και τα δύο κράτη συμμετέχουν σε διεθνείς οργανισμούς οι οποίοι θα δράσουν καταλυτικά ώστε με την παρέμβαση τους να κρατηθεί αυστηρά μεταξύ των δύο κρατών και να δοθεί λύση αρκετά γρήγορα. Αυτό ακριβώς το πλαίσιο μέσα στο οποίο δραστηριοποιούνται τα δύο κράτη και ιδιαίτερα η Τουρκία, της επιτρέπει να σχεδιάζει μια τέτοια επιχείρηση η οποία θα είναι λιγότερο επικίνδυνη για την ίδια.

⁸⁶ Χρήστος Λυμπερίης, *Ελληνική Αμυντική Στρατηγική Δομή Δυνάμεων, Σύγχρονες Προκλήσεις* (Αθήνα: Αιχμή, 1993), σελ 31.

⁸⁷ Στρατιωτικός Κανονισμός 31-1 “ Το Στρατιωτικό Δόγμα του Στρατού Ξηράς”, ΓΕΣ/ΑΙΔΟ, Αθήνα 1999, σελ 11 και από διαβαθμίσμενες πληροφορίες οι οποίες προέρχονται από την ανάλυση της Πολιτικής Εθνικής Άμυνας (ΠΕΑ) και της Εθνική Στρατιωτικής Στρατηγικής (ΕΘΣΣ).

Η ιστορία έχει δείξει ότι η Τουρκία πάντοτε επιλέγει τη χρονική στιγμή κατά την οποία εκδηλώνει την επιθετικότητα της απέναντι στην Ελλάδα. Οι χρονικές στιγμές αυτές είναι συνήθως είτε σε περιόδους παρατεταμένης και γενικευμένης πολιτικής αστάθειας, όπως για παράδειγμα το τελευταίο δείγμα στη περίπτωση των Ιμίων. Στο πλαίσιο αυτό δεν είναι απίθανο να δημιουργηθεί από τη πλευρά της Τουρκίας ένα θερμό επεισόδιο. Μάλιστα η χειροπιαστή απόδειξη αυτής της θεωρητικής προσέγγισης αποτελεί το περίφημο σχέδιο «Βαριοπούλα» στο οποίο συμμετείχαν πολύ εν ενεργεία και εν αποστρατεία αξιωματικοί των τούρκικων ενόπλων δυνάμεων, κατά το οποίο είχε προγραμματιστεί να δημιουργηθεί μία ελληνοτουρκική κρίση η οποία βέβαια θα εξυπηρετούσε δικά τους εσωτερικά συμφέροντα, δηλαδή την πτώση της κυβέρνησης και την εγκαθίδρυση στρατιωτικού καθεστώτος. Ένα τέτοιο θερμό επεισόδιο θα μπορούσε να εξελιχθεί ή και να κλιμακωθεί σε επιχειρήσεις μεγαλύτερου εύρους, ηθελημένα ή μη και να καταλήξει τελικά σε διαπραγμάτευση μεταξύ των δύο κρατών υπό το βλέμμα μιας ηγεμονικής δύναμης και όπου ο χαμένος αυτής θα είναι η Ελλάδα λόγω πιθανής κατάληψης νησίδων ή και νήσων του ανατολικού Αιγαίου.

Κεφάλαιο 9: Προτάσεις για την Επίλυση και Εκτόνωση των Μελλοντικών Ελληνοτουρκικών Κρίσεων

Μία από τις λύσεις που θα μπορούσε η Ελλάδα να εφαρμόσει θα ήταν αυτή της εξωτερικής εξισορρόπησης (external balancing)⁸⁸, της τουρκικής απειλής. Δηλαδή η Ελλάδα να προχωρήσει στην βέλτιστη χρήση όλων των διαθέσιμων συντελεστών εξωτερικής εξισορρόπησης προκειμένου να αυξήσει το κόστος σε περίπτωση εφαρμογής της επιθετικής εξωτερικής πολιτικής από την πλευρά της Τουρκίας, σε τέτοιο βαθμό ώστε να πειστεί είτε στο να μειώσει το κόστος των εξοπλισμών της, είτε στο να απορρίψει οποιαδήποτε σενάριο επεκτατικής πολιτικής. Βέβαια μπορεί να η εκδήλωση αυτής της πολιτικής να είναι και η πρόκλησης ενός θερμού επεισοδίου για εσωτερική και όχι μόνο κατανάλωση, δηλαδή δημιουργία τετελεσμένου σε μία ή και περισσότερες περιοχές του νησιωτικού και ηπειρωτικού χώρου της Ελλάδας⁸⁹.

Μία άλλη πιθανή λύση των ελληνοτουρκικών προβλημάτων θα ήταν η δημιουργία ενός καθεστώτος ασφαλείας μεταξύ των δύο χωρών. Βέβαια το καθεστώς ασφαλείας δεν συνιστά ούτε είδος συμφωνίας ούτε είδος συμβολαίου, αλλά δημιουργείται και διατηρείται μεταξύ 2 ή και περισσότερων κρατών γιατί υπάρχει μία σύμπτωση συμφερόντων. Όμως για να δημιουργηθεί αυτό το καθεστώς ασφαλείας πρέπει να υπάρξουν κάποιες προϋποθέσεις, όπως για παράδειγμα η αμοιβαιότητα στις διαθέσεις των δύο χωρών αλλά και η ακεραιότητα των σχέσεων και των ενεργειών μεταξύ των δύο. Επιπλέον και σύμφωνα με τον Robert Jervis, για να μπορέσει να δημιουργηθεί ένα καθεστώς ασφαλείας θα πρέπει να ικανοποιούνται τουλάχιστον τέσσερις προϋποθέσεις: (α) οι Μεγάλες Δυνάμεις να επιθυμούν τη δημιουργία του, (β) ο πόλεμος και η εγωιστική επίτευξη ασφαλείας πρέπει να θεωρούνται από τα κράτη δαπανηρά και άρα όχι επιθυμητά, (γ) απουσία επιθετικών συμπεριφορών και

⁸⁸ Το κράτος έχει δύο επιλογές εξισορρόπησης στη διάθεση του, την εσωτερική και την εξωτερική εξισορρόπηση. Η εσωτερική εξισορρόπηση αναφέρεται στην προσπάθεια βελτίωσης των εσωτερικών συντελεστών ισχύος (π.χ. βελτίωση των στρατιωτικών δυνατοτήτων), ενώ η εξωτερική αναφέρεται στην προσπάθεια ανέλιξης του στη σχετική ιεραρχία των κρατών με τη δημιουργία συμμαχιών με άλλους δρώντες. Ο σκοπός είναι ο ίδιος, όπως αναφέρει ο Walt, δηλαδή να διασφαλιστεί πως ο ισχυρότερος δεν θα μπορεί να χρησιμοποιήσει τις δυνατότητες του με τρόπους που ο αδύναμος θα βρει δυσάρεστους. (Walt, Stephen, *Taming American Power*, USA: Norton, 2006, σελ. 120)

⁸⁹ Π.Ι. Τσάκωνας, *Ελλάδα και Τουρκία μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου*, επιμέλεια Χρ. Κ. Γιαλλουρίδης, (Αθήνα: Σιδέρης, 1999), σελ 60 – 61.

επιθυμία αλλαγής του υπάρχοντος status quo και (δ) κοινές αντιλήψεις των κρατών όσον αφορά στα ζητήματα ασφαλείας.⁹⁰

Επίσης θα πρέπει να μπορούμε να αντιτάξουμε μια μακροπρόθεσμη πολιτική ώστε να δημιουργήσει φιλελληνικό κλίμα στις γείτονες χώρες με σκοπό το κράτος μας να μην έχει να αντιμετωπίσει και άλλους αντιπάλους σε περίπτωση μιας ελληνοτουρκικής κρίσης. Ακόμα θα πρέπει να δημιουργήσουμε συμμαχίες⁹¹ με τα γειτονικά μας κράτη μέσω διαφόρων συμφωνιών και ειδικότερα μέσω οικονομικών συνεργασιών ώστε οι οικονομικοί δεσμοί να λειτουργήσουν καταλυτικά και προστατευτικά σε μία ενδεχόμενη κρίση. Άλλωστε τα κράτη αυτά δεν θα θέλουν να υιοθούν τα συμφέροντα τους στη χώρα μας και συνεπώς θα βοηθήσουν στην επίλυση της κρίσης προς όφελος της χώρας μας. Αυτό θα βοηθήσει στο να κερδίσει η Ελλάδα το χαμένο έδαφος του ειδικού βάρους που κατέχει λόγω της γεωστρατηγικής θέσης στην ευρύτερη περιοχή και που έχει απολέσει η χώρα μας στη πολύχρονη τριβή της με τη Τουρκία, προσπαθώντας η δεύτερη να προσεταιριστεί αυτό το πολύ σημαντικό πλεονέκτημα.

Δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι μια πολύ καλή στρατηγική είναι αυτή της εκμετάλλευσης των αδυναμιών του αντιπάλου. Στη προκειμένου περίπτωση θα μπορούσε η Ελλάδα να εκμεταλλευτεί το γεγονός της καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αλλά και των τριβών που έχει η Τουρκία με άλλες χώρες ώστε να προωθήσει τις θέσεις της σε διάφορους διεθνείς οργανισμούς. Ακόμα θα πρέπει να χρησιμοποιήσουμε τη γεωοικονομική και γεωπολιτική διπλωματία με την εκμετάλλευση των πόρων που διαθέτει η χώρα μας, χαράζοντας την ΑΟΖ και αντλώντας είτε οικονομικούς πόρους από την εκμετάλλευση της είτε δημιουργώντας στρατηγικούς και στρατιωτικούς συμμάχους αναθέτοντας την εκμετάλλευση της σε άλλες χώρες.

Μια από τις προτάσεις που θα μπορούσαν να λειτουργήσουν προς όφελος της χώρας είναι η συνεργασία με χώρες πέραν των κλασσικών συμμάχων της, με δυνάμεις οι οποίες είναι ανερχόμενες. Έτσι δυνάμεις μπορεί να είναι η Ρωσία, η Κίνα, η Ινδία και οι οποίες θα μπορούσαν να δράσουν θετικά για την στρατηγική της

⁹⁰ Robert Jervis, "Security Regimes" in Stephen Krasner (ed.), *International Regimes*, Cornell University Press, Ithaca & London, 1982, σελ. 176-178

⁹¹ Ευαγόρας Ευαγόρου, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις από το 1923 έως σήμερα. Θεωρία Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγική* (Αθήνα: Ποιότητα 2010), σελ. 154.

Ελλάδας απέναντι στην Τουρκία. Κοινά σημεία μπορούν να βρεθούν μεταξύ των χωρών αυτών και της Ελλάδας, είτε στο θρησκευτικό τομέα είτε και στο πολιτιστικό αλλά και λόγω σύγκλισης των οικονομικών συμφερόντων μεταξύ τους, όπως είναι οι αγωγοί πετρελαίου.

Συμπεράσματα

Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια θα μπορούσαμε να καταλήξουμε στα παρακάτω γενικά συμπεράσματα:

Πρώτον, από το 1974 και μέχρι και σήμερα και ιδιαίτερα μετά τη πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού και συνεπώς την αλλαγή του διεθνούς συστήματος από διπολικό σε μονοπολικό, οι σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας δεν έχουν αλλάξει χαρακτήρα και παραμένουν έντονα συγκρουσιακές. Μάλιστα αρκετές ήταν οι φορές που αυτή η ιδιάζουσα σχέση κόντεψε να οδηγήσει τις δύο χώρες πέραν του θερμού επεισοδίου σε ένα πόλεμο με καταστρεπτικές συνέπειες και για τις δύο χώρες.

Δεύτερον, η Τουρκία συνεχίζει να έχει μία επεκτατική και αναθεωρητική στρατηγική και πολιτική στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και ιδιαίτερα εναντίον της Ελλάδας. Η στάση της αυτή στηρίζεται στην αύξηση της στρατιωτικής της ισχύος αλλά και στις ιδιαίτερες σχέσεις που έχει αναπτύξει με την μοναδική υπερδύναμη, τις ΗΠΑ, λόγω των συγκυριών που προέκυψαν από τους πολέμους στο Κόλπο και την προνομιακή γεωγραφική της θέση στη συγκεκριμένη περιοχή.

Τρίτον, η Ελλάδα λόγω του μεγέθους της, των δημοσιονομικών αλλά και των λοιπών εσωτερικών της προβλημάτων, όπως οι εσωτερικές πολιτικές διαμάχες, το μεταναστευτικό κ.λ.π., η λύση στο ελληνοτουρκικό πρόβλημα ξεκίνησε να αντιμετωπίζεται μέσω συνεργασιών και συμμαχιών με άλλα κράτη, όπως για παράδειγμα με τη Κύπρο. Η παραπάνω άποψη ενισχύεται και από το γεγονός ότι η Ελλάδα ανήκει στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στο ΝΑΤΟ. Παράλληλα με τη προσπάθεια δημιουργίας τέτοιου είδους συμμαχιών, η Ελλάδα προσπαθεί και με άλλους μηχανισμούς να δώσει μια λύση διαρκείας όπως για παράδειγμα μέσω της διαδικασίας ένταξης της Τουρκίας στην Ε.Ε. και την υποστήριξη της Ελλάδας προς τη πορεία αυτή, να αναγκάσει το Τουρκικό κράτος να συμμορφωθεί με τους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου και να αποτρέψει έτσι την αλλαγή του status quo εις βάρος της. Βέβαια όλες αυτές οι ενέργειες και προσπάθειες της Ελλάδας πιθανόν να έχουν ευνοήσει περισσότερο τη Τουρκία παρά την Ελλάδα μιας και διαφαινόμενη αλλαγή

στη πολιτική και στρατηγική της Τουρκίας δεν έχει γίνει τα τελευταία χρόνια παρά τις συνολικές προσπάθειες.

Τέταρτον όσον αφορά το θεωρητικό μέρος της ανάλυσης διαπιστώνουμε ότι σύμφωνα με τον ρεαλισμό οι σχέσεις μεταξύ των κρατών και στη συγκεκριμένη περίπτωση μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας είναι συγκρουσιακές και ότι τα κράτη είναι οι κυρίαρχοι παίκτες στο διεθνές σύστημα. Η κρατική συμπεριφορά όπως παρατηρούμε και στην υπό εξέταση περίπτωση επηρεάζονται και από διάφορους άλλους παράγοντες, όπως οι συμμαχίες (Ε.Ε.) και η επιρροή από τις μεγάλες δυνάμεις (ΗΠΑ). Επίσης η στάση της Τουρκίας απέναντι στην Ελλάδα επιβεβαιώνει την άποψη ότι στο διεθνές άναρχο σύστημα υπάρχουν εκτός από τα επιθετικά κράτη και τα αναθεωρητικά.

Πέμπτον, μέσα από την ανάλυση των ελληνοτουρκικών κρίσεων και την κυριότερη αιτία τους, διαπιστώνουμε ότι όπως αναφέρεται και στις βασικές αρχές του ρεαλισμού, τα κράτη αναζητούν την αύξηση της ισχύος τους και προσπαθούν να επιτύχουν το εθνικό τους συμφέρον σε συνδυασμό της χρήσης της ισχύος που έχουν αποκτήσει. Στη συγκεκριμένη περίπτωση βλέπουμε ότι η Τουρκία προσπαθώντας να υλοποιήσει το εθνικό της συμφέρον, την ανάδειξη της δηλαδή σε περιφερειακή ηγεμονική δύναμη, εφαρμόζει μια αναθεωρητική πολιτική εναντίον των κρατών που αποτελούν είτε εμπόδιο προς την επίτευξη αυτού του σκοπού είτε αποτελούν εφελκυστήρα για τη περαιτέρω πορεία της.

Μέσα από την ανάλυση που προηγήθηκε διαφαίνεται ότι οι σχέσεις της Ελλάδας με την Τουρκία θα συνεχίσουν να είναι συγκρουσιακές και μάλιστα θα οδηγούνται σε μεγαλύτερο ποσοστό αναταραχής ιδιαίτερα εάν οι προσπάθειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την υλοποίηση της πολιτικής για την ενιαία άμυνα μεταξύ των χωρών της Ε.Ε. καταστούν πραγματικότητα, οπότε η στρατιωτική και στρατηγική θέση της Ελλάδας θα αναβαθμιστεί λόγω της γεωγραφικής της θέσης.

Παράλληλα μέσα από τη μελέτη μας διαπιστώσαμε ότι σύμφωνα με τη θεωρία του πολιτικού ρεαλισμού το κράτος είναι αυτό το οποίο αποφασίζει για τη διαμόρφωση της στρατηγικής του που αφορά την εξυπηρέτηση του εθνικού συμφέροντος. Βέβαια πολλές φορές αυτή τη διαμόρφωση της στρατηγικής επηρεάζεται από τις διεθνείς συνθήκες που επικρατούν τη συγκεκριμένη περίοδο. Για παράδειγμα τη συγκεκριμένη περίοδο η διαμόρφωση της στρατηγικής από τη χώρας

μας είναι ιδιαίτερα δύσκολη μιας και η οικονομική συγκυρία δεν επιτρέπει την ισχυροποίηση των θέσεων μας σε θέματα εξωτερικής πολιτικής. Όπως μάλιστα αναφέρεται και στο τύπο σύμφωνα με τις δηλώσεις αξιωματούχων της Ε.Ε., η χώρα μας πιθανόν να απολέσει ποσοστό της εθνικής κυριαρχίας⁹² (μόνο σε θέματα οικονομικής πολιτικής που πιθανόν στο μέλλον να επιδράσουν και στους υπόλοιπους τομείς της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής) λόγω των αυστηρών προδιαγραφών για την εκταμίευση των διάφορων δόσεων λόγω του δανεισμού.

Αυτό έχει σαν συνέπεια οι στόχοι για τη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους να επαναπροσδιορίζονται λόγω των περιορισμών που τίθενται από τις συστημικές δομές⁹³. Άρα η κατανομή ισχύος διαμορφώνεται από τις δομές αλλά και τους περιορισμούς του συστήματος. Στη περίπτωση της Ελλάδας, όπως έχουμε αναφέρει, επιδιώκει τη διατήρηση της ισχύουσας κατανομή ισχύος που θα έχει σαν αποτέλεσμα την επιβίωση, όπως υποστηρίζει και ο επιθετικός ρεαλισμός,⁹⁴ ενώ για τη περίπτωση της Τουρκίας επιδιώκει την αύξηση της ισχύος της και συνεπώς της επέκτασή της εις βάρος άλλων μικρότερων και αδυνάτων κρατών, σύμφωνα πάντοτε με την θεωρία του John Mearsheimer⁹⁵.

Επιπλέον πρέπει να αναφέρουμε ότι κύριος στόχος της εθνικής στρατηγικής κάθε κράτους είναι η υλοποίηση των εθνικών του συμφερόντων. Όταν όμως η στρατηγική δεν είναι σχεδιασμένη ώστε να περιλαμβάνει αυτούς τους στόχους τότε είναι σχεδόν σίγουρο ότι αυτή θα αποτύχει και συνεπώς θα υπάρξει απώλεια ισχύος και κατ' επέκταση άλλα κράτη θα επιβληθούν επί του αδύναμου. Συνεπώς θα πρέπει να γίνεται πρόγνωση των συμπεριφορών των άλλων κρατών ώστε να σχεδιάζεται ορθά η στρατηγική για να προλαμβάνει τις ενέργειες των τυχόν αναθεωρητικών κρατών όπως στη συγκεκριμένη περίπτωση της Τουρκίας. Αν γίνουν λάθος εκτιμήσεις τότε οι επιλογές θα είναι λανθασμένες και θα ελλοχεύει ο κίνδυνος το αντίπαλο κράτος να χρησιμοποιήσει την ισχύ του ώστε να επωφεληθεί τη δεδομένη στιγμή και να επιτύχει τους στόχους του.

⁹² Δηλώσεις του πρόεδρου του Eurogroup Ζαν-Κλοντ Γιούνκερ σε συνέντευξή του στο γερμανικό Focus που δημοσιεύτηκε την Κυριακή 03 Ιουλίου 2011.

⁹³ Robert Gilpin, *Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική* (Αθήνα: Ποιότητα, 2004), σελ 65.

⁹⁴ John Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων* (Αθήνα: Ποιότητα, 2006), σελ 85.

⁹⁵ όπως παραπάνω, σελ 26.

Αυτό επιβεβαιώνει και την αρχή του Ρεαλισμού ότι το διεθνές σύστημα είναι άναρχο και υπάρχουν μεταξύ των κρατών διλλήματα ασφαλείας τα οποία δημιουργούν φόβο και καχυποψία για τις πράξεις των αντιπάλων κρατών αλλά και ανταγωνισμό όσον αφορά τα εξοπλιστικά προγράμματα και τη διάθεση κονδυλίων για την ανάπτυξη και αγορά των εξοπλισμών των ενόπλων δυνάμεων της χώρας.

Βλέπουμε ότι τα τελευταία χρόνια ειδικά, η Τουρκία εφαρμόζει μια πολιτική η οποία μπορεί να χαρακτηριστεί ως επιθετική και αναθεωρητική. Ο ρυθμός αύξησης της τουρκικής ισχύος σε σχέση με την ελληνική είναι μεγαλύτερος και η Ελλάδα δεν μπορεί να ακολουθήσει τους ρυθμούς της Τουρκίας. Συνεπώς ο στόχος της Τουρκίας είναι να «φιλιανδοποιήσει» την Ελλάδα και να μπορέσει με αυτό τον τρόπο να επιτύχει το σκοπό της που δεν είναι άλλος από την περιφερειακή ηγεμονία⁹⁶. Ο τρόπος με τον οποίο μπορεί να πετύχει αυτό της το σκοπό η Τουρκία με τη δημιουργία ενός θερμού επεισοδίου το οποίο μπορεί να εξελιχθεί σε ένα τοπικό πόλεμο και μέσα από αυτόν να μπορέσει να κατακτήσει ελληνικά εδάφη και να αποδυναμώσει στρατιωτικά και οικονομικά την Ελλάδα.

Μπορεί και με άλλους τρόπους να καταφέρει αυτό της το σκοπό, να δημιουργήσει δηλαδή άλλου είδους κρίσεις οι οποίες θα τις επιτρέψουν να «ελέγξει» την Ελλάδα και στη συνέχεια να ηγεμονοποιηθεί στην ευρύτερη περιοχή. Η πολιτική αυτή που πιθανώς θα ακολουθήσει η αντίπαλος χώρα δεν αποποιείται του τίτλου της επιθετικής και αναθεωρητικής πολιτικής. Μάλιστα είναι πολύ πιο δραστική μιας και χωρίς την απώλεια ανθρωπίνων ζωών αλλά και εδαφών μέσω πολεμικών συγκρούσεων, η υποταγή του ασθενέστερου στη θέληση του ισχυρότερου θεωρείται δεδομένη. Αυτή η κατάσταση μπορεί να εξομοιωθεί όπως αυτή ενός πλανήτη και των αντίστοιχων δορυφόρων του, δηλαδή των ασθενών κρατών τα οποία δεν έχουν στρατηγικές επιλογές ώστε να καθορίσουν την εξωτερική τους πολιτική και η πορεία τους και οι επιλογές τους συμβαδίζουν με αυτή των δυνατών κρατών.

Όπως είδαμε η Τουρκία μέσω της δημογραφική της μεγέθυνσης, μέσω των υπέρογκων εξοπλιστικών προγραμμάτων που σχεδιάζει και υλοποιεί, μέσω της ανάπτυξης της βιομηχανίας της και πιο συγκεκριμένα της βιομηχανίας όπλων, την επιδίωξη της να αποκτήσει πυρηνικά όπλα αλλά και την προσπάθεια της να

⁹⁶ Θάνος Ντόκος, *Ο Γεωστρατηγικός Ρόλος της Τουρκίας* (Αθήνα: Κωνσταντίνος Τουρικής, 2001) σελ 106-107.

εκμεταλλευτεί τις συμμαχίες τις οποίες έχει δημιουργήσει και συνεχίζει να δημιουργεί με σύγχρονους παίκτες των διεθνούς συστήματος, δημιουργεί ένα περιβάλλον στο οποίο η Ελλάδα είναι δύσκολο να ανταγωνιστεί επί ίσους όρους και πιθανόν να βρεθεί και προ τετελεσμένων γεγονότων σε μια ενδεχόμενη κρίση κατά την οποία θα χρησιμοποιηθούν οι ένοπλες δυνάμεις. Πιθανώς να υπάρξουν και καθοδηγούμενες εσωτερικές αναταραχές οι οποίες θα αποσκοπούν είτε στη δημιουργία κλίματος απόσχισης είτε στη δημιουργία διαφόρων μετώπων σε συνδυασμό με τη χρήση των στρατιωτικών δυνάμεων για την αποδυνάμωση της χώρας σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο.

Η στρατηγική που ακολουθεί η Τουρκία οφείλεται στο ότι είτε θεωρεί είτε πράγματι κατέχει περίσσειμα ισχύος σε σχέση με την Ελλάδα και συνεπώς το σύστημα της επιτρέπει τη συμπεριφορά αυτή. Η συμπεριφορά αυτή του ισχυρότερου έχει σαν αποτέλεσμα να διαμορφώνεται μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας μια σχέση ηγεμόνα και ηγεμονευόμενου. Ο παράγοντας της αυξανόμενης ισχύος της Τουρκίας δεν είναι μόνο η αιτία που οδηγεί τη γείτονα χώρα να εκφράζεται επιθετικά έναντι της Ελλάδας. Είναι και η συμπεριφορά της χώρας μας ως αδύναμο κράτος και συνεπώς ο συνδυασμός των δύο αυτών θέσεων έχει σαν αποτέλεσμα να μειώνεται η δυνατότητα μας να αντισταθούμε σε αυτή την επεκτατική πολιτική των Τούρκων και να αυξάνεται η δυνατότητα αυτών στο να την υλοποιήσουν⁹⁷.

Η Τουρκία αφού έχει πλέον εξασφαλίσει την επιβίωση της στο διεθνές σύστημα και έχοντας περίσσειμα ισχύος, προχωράει ένα ακόμα βήμα και εφαρμόζει επιθετική πολιτική με σκοπό την εκπλήρωση των εθνικών στρατηγικών της στόχων. . Μάλιστα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της συνεχιζόμενης επιθετικής πολιτικής αποτελεί η δήλωση της Τασούτ Τσιλέρ το 1994 απευθυνόμενη προς τη μικρή και αδύνατη Ελλάδα, η οποία δήλωνε: «Είμαστε μεγάλο κράτος, είμαστε σε θέση να τελειώσουμε την υπόθεση σε 48 ώρες». Μάλιστα αυτή η εκβιαστική πολιτική που άρχισε να εφαρμόζεται από το 1967, υπό το πρίσμα της απειλής του πολέμου έχει αποδώσει καρπούς με την κατάκτηση μεγάλου μέρους της Κύπρου αλλά και την αδυναμία μας να επεκτείνουμε τα χωρικά μας ύδατα από 6 σε 12 ναυτικά μίλια. Μάλιστα ο Θουκυδίδης περιγράφει αυτή την αδυναμία της Ελλάδας λέγοντας ότι ο δυνατός κάνει ότι του επιτρέπει η δύναμη του και ο αδύναμος δέχεται ότι η αδυναμία του, του

⁹⁷ John Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων* (Αθήνα: Ποιότητα, 2006), σελ 92-93.

επιβάλλει⁹⁸. Άλλωστε οι μεγάλες δυνάμεις έχουν τη τάση να επεκτείνονται μιας και αυτό θα αποφέρει στα ίδια αλλά και στους πολίτες που ανήκουν στα κράτη αυτά οικονομική και πολιτισμική ακτινοβολία και στους ηγέτες αυτών πολιτική δύναμη και αίγλη.

Θα πρέπει επίσης να αναφέρουμε ότι η Ελλάδα είναι ένα κράτος το οποίο δεν επιθυμεί την επέκταση του και δεν επιθυμεί να αλλάξει το status quo μεταξύ αυτού και των γειτονικών του κρατών. Βέβαια όσο η Ελλάδα αλλά και κάθε άλλο κράτος επιθυμεί να έχει μια ειρηνική συνύπαρξη με τα γειτονικά του κράτη, αυτό δεν σημαίνει ότι θα καταστεί πραγματικότητα. Αυτό συμβαίνει διότι τα άλλα κράτη που έχουν μια αναθεωρητική πολιτική ευνοούνται από τις διενέργειες αλλά και τη δομή του διεθνούς συστήματος και αποκτούν επιθετική συμπεριφορά, αναδεικνύοντας τις επιθυμίες τους για αύξηση της ισχύος τους μέσα από τη διεκδίκηση εδαφών.

Η Τουρκία ευρισκόμενη μέσα στο σύγχρονο διεθνές σύστημα και εκμεταλλευόμενη τη κατανομή ισχύος και τη δομή του συστήματος, καθώς επίσης και τον συσχετισμό ισχύος που διαμορφώνεται με θετικό πρόσημο για την ίδια και αρνητικό για την Ελλάδα και τέλος λόγω και της σημαντικής της γεωγραφικής της θέσης, σχεδιάζει εδώ και πολύ καιρό αλλά και σε βάθος χρόνου μια πολιτική η οποία εξυπηρετεί τα δικά της εθνικά συμφέροντα και έχει μια επιθετική και αναθεωρητική μορφή για τα άλλα κράτη προς τα οποία στρέφεται. Επίσης συμπορεύεται αρκετές φορές με τη μία και μοναδική υπερδύναμη σε πολλά θέματα και συνεπώς εκμεταλλεύεται την εκάστοτε σχέση της με αυτή προς ίδιο όφελος. Βλέπουμε ότι η πολιτική αυτή που ακολουθεί σε σχέση με τον ηγεμόνα είναι άλλοτε προσεγγιστική και άλλοτε απομακρύνεται, ακολουθώντας όμως πάντοτε και πιστά τη στρατηγική την οποία έχει χαράξει ώστε να επιτύχει τους στρατηγικούς της στόχους. Σε συνδυασμό των παραπάνω πρέπει να αναφέρουμε και την αδυναμία της Ελλάδας να αντιτάξει μια στρατηγική η οποία θα αποτρέπει τις ορέξεις της Τουρκίας και θα διατηρεί το υπάρχον καθεστώς στη περιοχή.

Το αποτέλεσμα όλων των παραπάνω είναι η διαπίστωση μιας επιθετικής στάσης της Τουρκίας η οποία μεταφράζεται σε διεκδικήσεις στο Αιγαίο μέσω των γκρίζων ζωνών αλλά και των περιοχών έρευνας και διάσωσης, που αποσκοπεί στην

⁹⁸ Θουκυδίδης, *Θουκυδίδου Ιστορία: Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου* 1^{ος} Τόμος (Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 1998), σελ 75.

ανακατανομή των εδαφών στο Αιγαίο μέσα από μία διαδικασία η οποία θα γίνει με τους ευνοϊκότερους όρους και προϋποθέσεις για τη Τουρκία.

Ο Αχμέτ Νταβούτογλου στο βιβλίο του αναφέρει μάλιστα ότι η σχέση μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας πρέπει να θεωρείται από τους αξιωματούχους του τουρκικού κράτους που σχεδιάζουν την εξωτερική πολιτική ως μια σχέση ενός δυνατού παίχτη του διεθνούς συστήματος ο οποίος μάλιστα ανέρχεται δυναμικά στη διεθνή κλίμακα ισχύος απέναντι σε ένα αδύναμο κράτος. Η άποψη αυτή του υπουργού εξωτερικών στηρίζεται στη σκέψη ότι η Τουρκία λόγω των προαναφερθέντων συνθηκών έχει θέσει στόχους που αφορούν την περιφερειακή της ηγεμονία και η ελληνοτουρκική σύγκρουση είναι υποδεέστερης σημασίας⁹⁹.

Ότι η Τουρκία εφαρμόζει μια αναθεωρητική πολιτική είναι γνωστό εδώ και αρκετά χρόνια. Θα αναφέρουμε ενδεικτικά ότι ο δημοσιογράφος Μανούσος Πλουμίδης σε άρθρο του στην εφημερίδα «Το Βήμα» στις 22 Ιουνίου 1975, αναφέρει ότι οι διεκδικήσεις των Τούρκων πέραν των εδαφικών διεκδικήσεων, επεκτείνονται και στις αμφισβητήσεις των δικαιωμάτων του Ελληνικού κράτους επί του εδάφους του. Επίσης το τούρκικο κράτος επιθυμεί τη συμμετοχή του σε δικαιώματα τα οποία είναι αναγνωρισμένα από το διεθνές καθεστώς υπέρ της Ελλάδας¹⁰⁰. Από τότε ακόμα η Τουρκία ισχυριζόταν ότι το μισό Αιγαίο και η υφαλοκρηπίδα του τους ανήκει. Μάλιστα λένε ότι η υφαλοκρηπίδα αποτελεί γεωλογική προέκταση της Μ. Ασίας και φθάνει ως τα «κράσπεδα» της ηπειρωτικής Ελλάδας, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο ίδιος συγγραφέας¹⁰¹. Εκεί πλέον τοποθετούν και τα πραγματικά σύνορα της Τουρκίας σύμφωνα με τις δηλώσει του Ετζεβίτ στις 24 Φεβρουαρίου 1975.

Η επιθυμία αυτή της Τουρκίας για την έξοδο στην Μεσόγειο Θάλασσα δεν αποτελεί στόχο μόνο για την οικονομική της ανάπτυξη αλλά και για την επικράτηση της ως μια θαλάσσια και μεσογειακή δύναμη. Όπως είχε πει και ο πρόεδρος Κοροτούρκ στις 18 Νοεμβρίου 1974 : «Το μέλλον της Τουρκίας είναι στη θάλασσα. Η Τουρκία είναι υποχρεωμένη να γίνει μεσογειακό έθνος. Αυτή τη γραμμή για το μέλλον της Τουρκίας όλοι οι πολιτικοί την έχουν παραδεχθεί». Επιπλέον οι βλέψεις της Τουρκίας για τον ορυκτό πλούτο δεν είναι κάτι το οποίο είναι πρωτοφανές και

⁹⁹ Αχμέτ Νταβούτογλου, *Το Στρατηγικό Βάθος. Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας*. (Αθήνα: Ποιότητα, 2010), σελ 235.

¹⁰⁰ Μανούσος Πλουμίδης, *Η ελληνοτουρκική κρίση, Ελλάς και Τουρκία, ένα πρόβλημα συμβιώσεως*, (Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 1975) σελ 59.

¹⁰¹ όπως παραπάνω, σελ 60.

σύγχρονο γεγονός. Ακόμα από το 1975 ο τότε αρχηγός του Ναυτικού, ναύαρχος Χ. Φιράτ δήλωνε στις 14 Μαΐου 1975 ότι «Με την καθημερινή αύξηση του πληθυσμού μεγαλώνει το θαλάσσιο εμπόριο και για αυτό χρειάζεται και μεγαλύτερος στόλος». Και πρόσθεσε για να τονίσει την ανάγκη του ισχυρού πολεμικού ναυτικού ότι «Για την ευημερία του έθνους πρέπει να εξαχθούν από την υφαλοκρηπίδα φυσικά αέρια, πετρέλαιο και μέταλλα».

Οι εκφράσεις μάλιστα που χρησιμοποιούνταν την περίοδο μετά το 1974 για την κυριότητα του Αιγαίου από την Ελλάδα ήταν αντίστοιχες των σημερινών. Δηλαδή και τότε έλεγαν ότι η Ελλάδα με την κατοχή των νησιών της προκαλούσε ασφυξία και μάλιστα ο Τούρκος πρωθυπουργός Ντεμιρέλ χρησιμοποιούσε και δραματικές εκφράσεις για να εκφράσει αυτή τη άποψη: «Φοβάμαι μήπως η Ελλάδα κόψει το λαιμό της Τουρκίας».

Τέλος σύμφωνα με το δημοσιογράφο Μανούσο Πλουμίδη η Τουρκία από το 1974 είχε βλέψεις όχι μόνο για το θαλάσσιο υπέδαφος αλλά και για τα χερσαία τμήματα της χώρας μας αποσκοπώντας στο να γίνει μεγάλη δύναμη στην περιοχή όχι μόνο για λόγους γοήτρου αλλά και για να καταστήσει τον εαυτό της χρήσιμο και αναγκαίο στη μία εκ των δύο τότε υπερδυνάμεων, τις ΗΠΑ, αλλά και στους υπόλοιπους συμμάχους της προς όφελος της ίδιας¹⁰². Συνεπώς η Ελλάδα από τότε ακόμα αποτελούσε εμπόδιο στις φιλοδοξίες της Τουρκίας για ανάπτυξη και ευημερία της ίδιας αλλά και στη φιλοδοξία της να καταστεί μια περιφερειακή ηγεμονική δύναμη.

Ένα άλλο σκέλος στο οποίο η Τουρκία προσπαθεί να δημιουργήσει εντυπώσεις και τετελεσμένα γεγονότα προς όφελος της είναι αυτό του FIR Αθηνών. Με τις καθημερινές παραβιάσεις της παραπάνω περιοχής προσπαθεί να δημιουργήσει εντυπώσεις αφενός στο ότι οι περιοχές που δεσμεύονται για την εκτέλεση ασκήσεων είναι επικίνδυνες για τις θαλάσσιες και εναέριες μεταφορές και αφετέρου για να απαιτήσει να γίνουν νέες ρυθμίσεις στο FIR Αθηνών με τη σύμπραξη της Τουρκίας¹⁰³. Η ένταση στο Αιγαίο εκτός όλων των άλλων λόγων που έχουν αναφερθεί δημιουργείται και με σκοπό να προβληθούν από τη μεριά της Τουρκίας στους

¹⁰² Μανούσος Πλουμίδης, *Η ελληνοτουρκική κρίση, Ελλάς και Τουρκία, ένα πρόβλημα συμβιώσεως* (Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 1975) σελ 63.

¹⁰³ Αγγελος Γιώκαρης, *Το διεθνές νομικό καθεστώς του ΑΘΗΝΑΙ FIR, στο Σημεία Τριβής στις Ελληνοτουρκικές Σχέσεις* (Αθήνα: Σιδέρης, 1994), σελ 43.

Διεθνείς Οργανισμούς εσφαλμένες εντυπώσεις για την ασφάλεια στο Αιγαίο και να επιδιώξει με αυτό τον τρόπο να επανεξεταστεί το θέμα της οριοθέτησης του FIR Αθηνών ώστε να έχει πλέον δικαιοδοσίες σε αυτό και η Τουρκία κυρίως για οικονομικούς αλλά και για πολιτικούς λόγους. (βλέπε χάρτη 6)

Επιπλέον παρατηρώντας και τις συνεχιζόμενες τουρκικές προκλήσεις στο Αιγαίο αλλά και τη διάταξη των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων σε συνδυασμό με το είδος και το προσανατολισμό αυτών, μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι η Τουρκία αποσκοπεί όπως έχουμε πει και νωρίτερα στα εξής: να αμφισβητήσει τα ελληνικά κυριαρχικά δικαιώματα στο Αιγαίο αλλά και να προσπαθήσει να συνεκμεταλλευτεί τις πλούσιες πλουτοπαραγωγικές πηγές που κρύβει ο βυθός του Αιγαίου. Τελικός σκοπός όλων αυτών των κινήσεων από τη πλευρά της Τουρκίας όπως έχουμε συμπεράνει, είναι η προσπάθεια της Τουρκίας να καταστεί περιφερειακή δύναμη σε συνδυασμό με τη φιλανδοποίηση της Ελλάδας ώστε να μην αποτελεί εμπόδιο στο στόχο αυτό της Τουρκίας.

Γενικά θα πρέπει να αναφέρουμε ότι τα κράτη και στη συγκεκριμένη περίπτωση η Ελλάδα αλλά και η Τουρκία μέσω των πράξεων τους προσπαθούν να εξυπηρετήσουν τα εθνικά τους συμφέροντα. Για να μπορέσουν να το πράξουν αυτό θα πρέπει να έχουν την απαραίτητη ισχύ ώστε είτε να διασφαλίσουν τη θέση τους στο διεθνές σύστημα αν πρόκειται για κράτη αμυντικά όπως η Ελλάδα, είτε να μεταβάλουν τη θέση τους όταν πρόκειται για αναθεωρητικά κράτη όπως η Τουρκία. Όπως επισημαίνει και ο Gilpin, στο βιβλίο του «Η Πολιτική Οικονομία των Διεθνών Σχέσεων» τα κράτη επιδιώκουν ταυτόχρονα και πλούτο αλλά και εθνική ισχύ, η οποία μέσω του πλούτου θα καταστεί δυνατή. Συνεπώς είναι λογικό ότι κάθε κρίση η οποία προκύπτει και στη συνέχεια εξελίσσεται ως σύγκρουση μεταξύ των κρατών έχει στοιχεία και πολιτικής και οικονομικής φύσεως.

Συνεπώς το δίλημμα ασφαλείας το οποίο καλείται να αντιμετωπίσει η Ελλάδα μονίμως θα διευρύνεται με τη συμπεριφορά και τις πράξεις της Τουρκίας. Σκοπός της Τουρκίας είναι να κερδίσει το πόλεμο χωρίς τη μάχη, μία από τις παλαιότερες ρήσεις από τον Σουν Τσου. Αυτό θα το επιτύχει με το να διεκδικεί συνεχώς νέα αιτήματα ώστε είτε όταν θα δημιουργηθεί μια ελληνοτουρκική κρίση είτε όταν οι μεγάλες δυνάμεις αποφασίσουν να επιλύσουν το ελληνοτουρκικό ζήτημα προς εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους, τότε στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων οι διεκδικήσεις από

την πλευρά των Τούρκων θα είναι τόσες πολλές και το διεθνές περιβάλλον θα αναγκαστεί να ικανοποιήσει μέρος αυτών ακόμα και αν είναι παράλογες.

Αναφορικά με τη χρονική περίοδο την οποία διανύουμε και λόγω της οικονομικής θέσης που βρίσκεται η χώρα μας αλλά και της ανάπτυξης την οποία γνωρίζει η Τουρκία τόσο στον οικονομικό αλλά και στο βιομηχανικό και κατασκευαστικό τομέα, ιδιαίτερα των οπλικών συστημάτων, εκτιμάται ότι η ψαλίδα της στρατιωτικής υπεροχής θα ανοίξει εις βάρος της Ελλάδας. Ο μόνος τρόπος για να μπορέσει η Ελλάδα να αντισταθμίσει αυτήν την ανισοκατανομή ισχύος είναι η ποιοτική εξισορρόπηση του αντιπάλου. Δηλαδή η ποιοτικότερη και ουσιαστικότερη εκπαίδευση των ενόπλων δυνάμεων αλλά και η απόκτηση οπλικών συστημάτων όχι σε ποσότητα αλλά συστήματα τα οποία θα εξισορροπήσουν την ισχύ της Τουρκίας στην αναλογία δυνάμεων.

Ένα σημαντικό κεφάλαιο το οποίο θα πρέπει η Ελλάδα να ανοίξει και να προσπαθήσει να εκμεταλλευτεί ποικιλοτρόπως είναι αυτό του καθορισμού της ΑΟΖ. Λέγοντας ποικιλοτρόπως εννοούμε ότι θα πρέπει να χρησιμοποιήσει αυτό το στρατηγικό εργαλείο και σαν τρόπο απόκτησης οικονομικών πόρων οι οποίοι εφόσον τα «οικόπεδα» μας είναι παραγωγικά θα προέλθουν από την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, αλλά και σαν μοχλό πίεσης προς τη Τουρκία, η οποία όπως φαίνεται επιθυμεί είτε τη συνεκμετάλλευση της είτε γιατί όχι και τη αποκλειστική της εκμετάλλευση. Βέβαια για να μπορέσει αυτό να γίνει πραγματικότητα από τη πλευρά της χώρας μας θα πρέπει να πείσει τους συμμάχους και συνέταιρους μας για το στρατηγικό βάθος της ιδίας, της Ελλάδας δηλαδή. Και εξηγούμε λέγοντας ότι θα πρέπει να αποδείξει και να επαναπροσδιορίσει τη θέση της και το ρόλο της, ότι αποτελεί ένα κράτος δημοκρατικό, με σταθερή πολιτική και εσωτερική κατάσταση και μια οικονομία βιώσιμη και δυναμικά αναπτυσσόμενη. Παράλληλα θα πρέπει να διαμηνύσει ότι οι Ένοπλες Δυνάμεις της αποτελούν ισχυρό αποτρεπτικό παράγοντα οποιασδήποτε επιβουλής ώστε να μπορούν να εγγυηθούν την ομαλή και αδιάκοπη εκμετάλλευση των κοιτασμάτων εντός της Ελληνικής ΑΟΖ.

Η Ελλάδα θα πρέπει να συνεχίσει τη προσπάθεια της ώστε η Τουρκία να εισέλθει στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο λόγος που αυτή η προσπάθεια της πρέπει να ευοδωθεί στηρίζεται στην άποψη των Διεθνών Σχέσεων ότι τα κράτη με δημοκρατικό πολίτευμα δεν πολεμούν μεταξύ τους. Η διαδικασία και ο δρόμος για

την ένταξη της Τουρκίας στην Ε.Ε. φαίνεται ότι κινεί τα νήματα του εκδημοκρατισμού της. Σημαντικό, προς το παρόν τουλάχιστον και πιθανώς φαινομενικό βήμα, αποτελεί ο έλεγχος των Ενόπλων Δυνάμεων της γειτονικής χώρας από τη κυβέρνηση του Ταγιπ Ερντογάν. Εάν επιτευχτεί αυτό το τόσο δύσκολο μεταβατικό στάδιο για τη Τουρκία πιθανώς να οδηγήσει σε μείωση της σύγκρουσης μεταξύ των δύο χωρών. Βέβαια επικρατεί και η άποψη ότι η Τουρκία είναι ένα δημοκρατικό κράτος μόνο κατ' όνομα και συνεπώς η συνολική του πορεία αποσκοπεί στην εκπλήρωση του εθνικού του συμφέροντος με οποιοδήποτε κόστος και τίμημα. Επίσης θα πρέπει και η Ελλάδα σε συνεργασία με την Ε. Ε. να χρησιμοποιήσει την αναθεώρηση της Ευρωπαϊκής πορείας της Τουρκίας ως όπλο το οποίο θα θέσει σε λειτουργία είτε σε περίπτωση δημιουργίας κάποιας ελληνοτουρκικής κρίσης, είτε ως διαπραγματευτικό εργαλείο σε κάποια διαδικασία επίλυσης ενός διακρατικού προβλήματος.

Καταληκτικές Σκέψεις

Οι σχέσεις των δύο κρατών τις τελευταίες δύο δεκαετίες περνούν μια περίοδο χαμηλού συγκρουσιακού χαρακτήρα (low intensity conflict) με μικρότερα ή μεγαλύτερα διαλείμματα ύφεσης¹⁰⁴. Αυτή η κατάσταση χαρακτηρίζεται ως μία σχέση ελεγχόμενης έντασης ή και ελεγχόμενης κρίσης, η οποία όμως παρά το χαρακτηρισμό «ελεγχόμενης» μπορεί να προκαλέσει σοβαρά προβλήματα σε περίπτωση απώλειας του ελέγχου κατά τη διάρκεια μιας σοβαρής κρίσης.

Η Ελλάδα βρίσκεται στην ομάδα των χωρών οι οποίες έχουν να αντιμετωπίσουν χώρες πολύ μεγαλύτερης δυναμικής από ότι οι ίδιες και στη προκειμένη περίπτωση αναφερόμαστε στη Τουρκία. Παρατηρούμε ότι ακόμα και αν η Ελλάδα συμμετέχει σε παγκόσμιους οργανισμούς αλλά και στην Ευρωπαϊκή Ένωση αδυνατεί να αναστρέψει τη πολιτική που ακολουθεί η γειτονική χώρα. Αυτό μας οδηγεί στη σκέψη ότι πρέπει η χώρα μας να αντισταθμίσει με τα δικά της μέσα την εξ ανατολών απειλή.

Συνεπώς θα πρέπει η Ελλάδα να ακολουθήσει μία στρατηγική η οποία να στηρίζεται στην αξιοποίηση του υπάρχοντος ανθρωπίνου δυναμικού, στην ποιοτικότερη εκπαίδευση του, στην τεχνολογική και ποιοτική υπεροχή έναντι του αντιπάλου όχι μόνο στο στρατιωτικό σκέλος αλλά και στο οικονομικό και στο βιομηχανικό. Επίσης θα πρέπει να επενδύσει στην επαγρύπνηση και την ενημέρωση όλου του έθνους ώστε σε περιπτώσεις αντιδικίας ή ακόμα και συμμετοχής σε διεθνή φόρα, να υποστηρίξουμε με επιχειρήματα τις ελληνικές θέσεις ώστε να είναι ενήμεροι όλοι οι εταίροι μας για τη πραγματική κατάσταση και όχι κατασκευασμένη τουρκική άποψη.

Αν η Ελλάδα εφαρμόσει το σύνολο ή μέρος των προτάσεων με σκοπό την ενδυνάμωση της στους διάφορους τομείς της οικονομίας και της διπλωματίας θα καταφέρει να δώσει το μήνυμα στη Τουρκία ότι πλέον η Ελλάδα από μικρό και αδύναμο κράτος έχει μεταλλαχτεί σε ένα σημαντικό παίχτη του διεθνούς συστήματος και η εφαρμογή της αναθεωρητικής στρατηγικής και πολιτικής από μέρους της

¹⁰⁴ Θάνος Ντόκος, *Ο Γεωστρατηγικός Ρόλος της Τουρκίας* (Αθήνα: Κωνσταντίνος Τουρίκης, 2001), σελ.148.

Τουρκίας θα έχει για την ίδια μεγαλύτερο κόστος παρά όφελος. Αυτό θα οδηγήσει στην εξομάλυνση των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών και τη διατήρηση του status quo, γεγονός που εξυπηρετεί τα ελληνικά εθνικά συμφέροντα.

Η στρατηγική της αποτροπής μπορεί να υλοποιηθεί είτε με την ενεργό συμμετοχή της στους διεθνείς οργανισμούς αλλά και στις συμμαχίες τις οποίες έχει συνάψει ώστε να εξισορροπήσουν την αυξανόμενη ισχύς της Τουρκίας και την απώλεια από τη πλευρά της Ελλάδας λόγω της δυσμενούς οικονομικής θέσης στην οποία έχει περιέλθει το τελευταίο χρόνο και δεν δύναται να ακολουθήσει τη Τουρκία στην αύξηση των διατιθεμένων κονδυλίων προς τις ένοπλες δυνάμεις.

Σε συνδυασμό με την παραπάνω σκέψη μπορούμε να συνεχίσουμε λέγοντας ότι μιας και η Ελλάδα δεν δύναται να δαπανά πλέον υπέρογκα ποσά για τις αμυντικές της δαπάνες, θα πρέπει να προσπαθήσει να εξισορροπήσει αυτή την αυξανόμενη ποσοτική υπεροχή της Τουρκίας με την ποιοτική υπεροχή των ενόπλων δυνάμεων της¹⁰⁵. Αυτή η ποιοτική υπεροχή θα μπορούσε να διατυπωθεί ως ανάπτυξη νέων οπλικών συστημάτων, τεχνολογία επί των οπλικών συστημάτων καθώς επίσης και τεχνολογική υπεροχή σε θέματα κυβερνοπολέμου και κυβερνοάμυνας, ώστε να αντισταθμίζεται η ποσοτική υπεροχή του αντιπάλου. Αυτό άλλωστε αναφέρεται και από τον Νταβούτογλου ως ένα από τα πλέον καθοριστικά σημεία για την επίτευξη μιας επιτυχίας σε μια διένεξη μεταξύ δύο κρατών¹⁰⁶.

Θα πρέπει επίσης η Ελλάδα να εκμεταλλευτεί τη γεωπολιτική της θέση μιας και αποτελεί σταυροδρόμι ενεργειακό, εμπορικό αλλά και στρατιωτικό. Επίσης ιδιαίτερα σημαντική είναι η γεωγραφική θέση της χώρας μας και ιδιαίτερα της νήσου Κρήτης η οποία αποτελεί μια πλωτή ναυτική βάση για τις επιχειρήσεις στην Αφρική αλλά και σε άλλες εδαφικές περιοχές του ενδιαφέροντος των μεγάλων δυνάμεων. Η Κρήτη δίνει ένα ιδιαίτερο στρατηγικό βάρος στη χώρα μας το οποίο πρέπει να εκμεταλλευτούμε προς ίδιο όφελος.

Πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι το Αιγαίο αποτελεί το στρατηγικό βάθος της χώρας προς την Ανατολή. Αυτό άλλωστε θα είναι το κυριότερο θέατρο επιχειρήσεων σε περίπτωση μιας ελληνοτουρκικής συμπλοκής, μιας και για τη Τουρκία όπως

¹⁰⁵ Παναγιώτης Ήφαιστος και Αθανάσιος Πλατιάς, *Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική* (Αθήνα: Παπαζήσης, 1992), σελ. 34.

¹⁰⁶ Νταβούτογλου, *Το Στρατηγικό Βάθος: Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας*, (Αθήνα: Ποιότητα, 2010), σελ. 61.

αναφέραμε και στην αρχή της παρούσας μελέτης αποτελεί για την ίδια, όπως αναφέρει, ζωτικό έδαφος για την ανάπτυξή της και την ευημερία του λαού της. Για αυτό το λόγο άλλωστε το βάρος της προετοιμασία της άμυνας μας θα πρέπει να δοθεί στη αεροναυτική δύναμη της χώρας μας.

Η πολιτική της αποτροπής είναι ίσως ένας από τους λίγους τρόπους αντιμετώπισης της Τουρκικής απειλής. Αυτό σημαίνει ότι η Ελλάδα θα πρέπει να είναι σε μια θέση αμυντικής ισχύος ώστε να διακηρύσσει στη Τουρκία ότι αν επιχειρήσει με τη χρήση στρατιωτικών μέσων να ανατρέψει το status quo, θα έχει να αντιμετωπίσει μια πολύ ισχυρή στρατιωτική δύναμη η οποία θα μπορέσει να «τιμωρήσει» τον αντίπαλο της εάν και εφόσον αναλάβει επιθετικής πρωτοβουλία (deterrence by punishment). Αυτό σημαίνει ότι αν η Ελλάδα έχει αρκετή αποτρεπτική ισχύ, θα μπορεί να εφαρμόζει μια πολιτική η οποία θα θέτει τον αντίπαλο σε σκέψη προτού να εκφράσει κάποια διεκδίκηση και συνεπώς θα επιλέγει το συμβιβασμό αντί της επιθετικότητας.

Προκειμένου η λειτουργία της στρατηγικής αποτροπής στην οποία η χώρα έχει επενδύσει για τη διατήρηση του υπάρχοντος καθεστώτος με τη Τουρκία θα πρέπει να ακολουθήσουμε κάποια συγκεκριμένα στάδια¹⁰⁷. Πρώτον θα πρέπει να αντιληφθεί πραγματικά η Τουρκία ποιες θα είναι οι ενέργειες στις οποίες αν προβεί θα σημάνει την χρήση της ελληνικής στρατιωτικής δύναμης με σκοπό την ανταπάντηση στις τουρκικές ενέργειες και την επαναφορά του συστήματος στην αρχική του κατάσταση.

Δεύτερον, σε περίπτωση ανάγκης ενεργοποίησης του ελληνικού στρατιωτικού μηχανισμού θα πρέπει να έχουμε μια αξιόπιστη δυνατότητα αντίδρασης. Τρίτον θα πρέπει να μην υπάρξει στρατηγικός αιφνιδιασμός ο οποίος θα έχει σαν αποτέλεσμα την απώλεια στρατιωτικών δυνάμεων αλλά και άλλων ζωτικών σημείων της χώρας μας που δεν θα επιτρέψουν στο κράτος να ανταποδώσει το στρατιωτικό χτύπημα. Σε αυτή τη πρόταση συμπεριλαμβάνεται και το πεδίο του κυβερνοπολέμου, το οποίο είναι ιδιαίτερα σημαντικό μιας και μπορεί να καταστρέψει ζωτικά σημεία της λειτουργίας του αντιπάλου κράτους και την αποδιοργάνωση του με καταστρεπτικά αποτελέσματα.

¹⁰⁷ Χρήστος Λυμπέρης, *Ελληνική Αμυντική Στρατηγική Δομή Δυνάμεων, Σύγχρονες Προκλήσεις* (Αθήνα: Αιχμή, 1993), σελ 67.

Τέλος θα πρέπει να έχουν δημιουργηθεί αυτές οι συμμαχίες οι οποίες θα είναι είτε πολιτικές, είτε οικονομικές οι οποίες θα επιτρέψουν την ενεργοποίηση τους και την έμπρακτη βοήθεια τους σε περίπτωση συμπλοκής της χώρας μας σε μια σύγκρουση με τη Τουρκία. Θα πρέπει η Ελλάδα να βρει τον τρόπο ώστε να καταστεί και πάλι χρήσιμη για τις μεγάλες δυνάμεις μιας και μετά το 1821 ίσως είναι η πρώτη φορά που η Ελλάδα βρίσκεται μόνη της χωρίς συμμάχους και μάλιστα υπό την «ομηρία» του ΔΝΤ και της Ε.Ε. Πρέπει να αντιληφθεί η χώρα μας ότι ο γεωστρατηγικός της ρόλος έχει υποβαθμιστεί ειδικότερα μετά τη πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού, αφού οι μεγάλες δυτικές δυνάμεις δεν εξέφραζαν ενδιαφέρον για τη περιοχή στην οποία βρίσκεται η χώρα μας.

Σημαντικός ανασταλτικός παράγοντας στη προσπάθεια της χώρας να αναδειχθεί εκ νέου ως ένας σημαντικός παίχτης στη περιοχή μας και να αντισταθμίσει την αυξανόμενη ισχύ της Τουρκίας είναι η συνεχής επίδειξη φόβου καθώς και η ατολμία που δείχνει η χώρα μας απέναντι στην επιθετικότητα της Τουρκίας. Αυτή η στάση της Ελλάδας μπορεί να έχει σαν αποτέλεσμα την πτώση την αξιοπιστίας της Ελληνικής αποτροπής και συνεπώς την αύξηση της επιθετικότητας από την πλευρά της Τουρκίας.

Επίσης θα πρέπει να συγκλίνουν οι εθνικοί μας στρατηγικοί στόχοι με αυτούς της υπερδύναμης ώστε να έχουμε την υποστήριξη της σε περίπτωση μιας διένεξης μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Αυτό άλλωστε εφαρμόζει η Τουρκία εδώ και πολλά χρόνια για αυτό το λόγο έχει και την υποστήριξη της υπερδύναμης σε πολλές περιπτώσεις και για διάφορα θέματα.

Καταλήγοντας και προσπαθώντας να απαντήσουμε στο κεντρικό ερώτημα της παρούσας μελέτης, αν δηλαδή στα επόμενα δέκα χρόνια θα υπάρξει κάποιου είδους κρίσης μεταξύ των χωρών και τι είδους θα είναι αυτή, τολμούμε να πούμε τα παρακάτω:

Θεωρώντας ότι η Τουρκία έχει ως αρχή την άποψη του Σουν Τσου, να κερδίζεις ένα πόλεμο χωρίς να δίνεις μάχη, μπορούμε να υποθέσουμε ότι η αντίπαλη χώρα δεν θα προβεί σε μία κίνηση που θα εμπλέξει τις Ένοπλες δυνάμεις της σε πολεμική σύγκρουση, κυρίως, ευρέως μετώπου. Πιθανώς να προσπαθήσει να δημιουργήσει ένα επεισόδιο τύπου Ιμίων αποσκοπώντας στη δημιουργία εντυπώσεων, στη καλλιέργεια κλίματος φοβίας αλλά και υιοθετώντας την άποψη της

εφαρμογής περιορισμένου σκοπού που θα οδηγήσει στη κατάρρευση της αποτροπής από τη πλευρά της Ελλάδας, μιας και όπως έχουμε πει αυτή είναι η στρατηγική που ακολουθεί η χώρα μας απέναντι στην στρατηγική εξαναγκασμού που εφαρμόζει η όμορη χώρα. Από την πλευρά της η Ελλάδα θα πρέπει να έχει σχεδιάσει και να μπορεί να εφαρμόσει μια στρατηγική αποτροπής η οποία να είναι σαφής, χωρίς χρονική καθυστέρηση, να δίδει με σαφήνεια το επιθυμητό μήνυμα ότι η κίνηση από τη πλευρά της Τουρκίας αποτελεί ζήτημα εθνικής ασφάλειας για τη χώρα μας και δεν πρόκειται να το διαπραγματευτεί.

Συνεχίζοντας και υποστηρίζοντας τη παραπάνω σκέψη μας, μπορούμε να πούμε ότι δεν πρέπει να μας δημιουργεί φοβία ο υπέρμετρος αγώνας από τη πλευρά της Τουρκίας στο θέμα του εξοπλισμού των Ενόπλων Δυνάμεων της. Εκτιμούμε ότι δεν γίνεται με σκοπό τη χρήση τους απέναντι στις Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις. Όπως άλλωστε έχουμε πει η Τουρκία προσπαθεί να αναλάβει το ρόλο μιας περιφερειακής δύναμης. Ο ρόλος αυτός απαιτεί κατά βάση ισχυρή οικονομία και ένοπλες δυνάμεις. Βέβαια η διαδικασία αυτή των εξοπλισμών εξυπηρετεί και κατά ένα τρόπο τη στρατηγική εξαναγκασμού απέναντι στη χώρα μας. Δηλαδή δημιουργεί σε κάποιους κύκλους αίσθημα φοβίας ενός πανίσχυρου αντιπάλου, το οποίο οδηγεί σε μία διαδικασία από πλευράς της χώρας μας ώστε να εξισορροπήσουμε αυτή τη τάση και συνεπώς στην εξασθένηση της οικονομίας μας. Λε προσπαθούμε βέβαια να αντιπαραβάλουμε σαν παράδειγμα αυτό των ΗΠΑ και ΕΣΣΔ τη περίοδο του Πολέμου των Αστρων που οδήγησε στη πτώση της Σοβιετικής Ένωσης λόγω της οικονομικής αφαίμαξης του κράτους στη προσπάθεια αντιμετώπισης τους προγράμματος των ΗΠΑ.

Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι η Τουρκία βρίσκεται σε αυτή τη διαδικασία μιας και υπηρετεί και εφαρμόζει το δόγμα Νταβούτογλου, ότι η Τουρκία θα πρέπει μπορεί να διεξάγει 2 ½ πολέμους ταυτόχρονα, δηλαδή δύο πολέμους στο εξωτερικό της χώρας και να προετοιμάζεται για έναν εσωτερικό πόλεμο. Όπως άλλωστε έχει δείξει και η σύγχρονη ιστορία αυτό το σχέδιο είναι ιδιαίτερα υπέρμετρα φιλόδοξο και αντικατοπτρίζει τη προσωπικότητα του Υπουργού Εξωτερικών της Τουρκίας. Αυτή τη υπέρμετρη στρατηγική της υπερεξάπλωσης πιθανώς να αντιμετωπίσει στο μέλλον το φαινόμενο του κενού ικανοτήτων και προσδοκιών. Μία υπερδύναμη όπως οι ΗΠΑ αδυνατούν να διαχειριστούν με απόλυτη επιτυχία δύο πολέμους παράλληλα, πόσο μάλιστα μία δύναμη η οποία θέλει να αναδειχθεί σε

περιφερειακή. Άλλωστε αυτή η αδυναμία του Νταβούτογλου, η υπέρμετρη φιλοδοξία δηλαδή, ενοχλεί τις ήδη μεγάλες δυνάμεις του σύγχρονου στίβου των Διεθνών Σχέσεων. Δεν επιθυμούν την αλλαγή του status quo που θα έχει σαν αποτέλεσμα την απώλεια δικαιωμάτων και ωφελειών από την μέχρι στιγμής υπάρχουσα κατάσταση.

Κατόπιν των παραπάνω θεωρούμε ότι η κρίση που θα δημιουργηθεί μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, πάντοτε με την προϋπόθεση ότι η χώρα μας δεν αλλάζει στρατηγική στην αντιμετώπιση του αναδυόμενου προβλήματος, βρίσκεται στο πεδίο του κοινωνικού αρχικά τομέα. Η κρίση η οποία θα μπορέσει να δημιουργηθεί, να εξελιχθεί και στη συνέχεια να μεταλλαχτεί σε στρατιωτική ως εκτόνωση της αντιπαλότητας που θα έχει δημιουργηθεί μεταξύ των δύο ομάδων, θα είναι αρχικά πολιτισμική και θρησκευτική. Η άποψη αυτή υποστηρίζεται από τις κινήσεις που παρατηρούμε από τη πλευρά της Τουρκίας τις τελευταίες δεκαετίες. Δηλαδή υπάρχει υποστήριξη σε πολλαπλούς τομείς της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης, αλλά και των νησιών του ανατολικού Αιγαίου. Η υποστήριξη αυτή είναι οικονομική, θρησκευτική, πολιτιστική αλλά και ψυχολογική. Γνωρίζουμε ότι τα Πομακοχώρια υποστηρίζονται μυστικά από την Τουρκική Εξωτερική πολιτική, τους παρέχονται ευκολίες σε οικονομικό επίπεδο ώστε να μπορέσουν να στραφούν υπέρ της Τουρκίας. Το ίδιο άλλωστε συμβαίνει και με το σύνολο των κατοίκων της Ανατολικής Θράκης μουσουλμανικής καταγωγής. Παρατηρείται τα τελευταία χρόνια η υποστήριξη αυτή να απευθύνεται και σε κατοίκους των νησιών του ανατολικού Αιγαίου όπως προείπαμε.

Η προσπάθεια αυτή του Τουρκικού κράτους στηρίζεται στο μοντέλο με το οποίο κατά καιρούς και στη σύγχρονη εποχή, μειονότητες έχουν ζητήσει την ανεξαρτησία τους και την αυτονομία τους από το μητριάρχικό κράτος από το οποίο προέρχονταν και ζούσαν μέχρι τη στιγμή της ανεξαρτησίας τους. Το μοντέλο αυτό στηρίζεται σε τρία βήματα ή κριτήρια, τα οποία μόλις υλοποιηθούν, μπορεί η μειονότητα να προσφύγει στο Διεθνές Δίκαιο και να θέσει θέμα μειονότητας όχι θρησκευτικής πλέον αλλά εθνικής με το ερώτημα της ανεξαρτητοποίησης.

Τα κριτήρια αυτά μπορούμε να τα αναφέρουμε συνοπτικά ώστε να μπορέσουμε να κατανοήσουμε την άποψη μας για την πολιτισμική και θρησκευτική κρίση που πιθανώς να βιώσει το κράτος τα επόμενα χρόνια. Το πρώτο κριτήριο είναι αυτό του αριθμού του πληθυσμού ο οποίος είναι συγκεντρωμένος σε μία ευρύτερη

περιοχή, όπως για παράδειγμα είναι τα Πομακοχώρια αλλά και τα ελληνικά χωριά με κατοίκους μουσουλμανικής καταγωγής, στα οποία πλέον το ελληνικό στοιχείο φαίνεται μόνο από την εκκλησία του χωριού μιας και οι κάτοικοι δεν μιλούν την ελληνική γλώσσα. Το δεύτερο κριτήριο είναι αυτό της ενιαίας εθνικής συνείδησης και κουλτούρας. Οι κάτοικοι των προαναφερθέντων χωριών με το πέρασμα των χρόνων και με την υποστήριξη και την καθοδήγηση του Τουρκικού κράτους έχουν αποκτήσει αυτά τα χαρακτηριστικά. Χαρακτηριστική εικόνα αποτελούν τα σπίτια των λεγόμενων τουρκομαχαλάδων στη περιοχή της Θράκης, τα οποία είναι χειρίστης κατασκευής και οι συνθήκες διαβίωσης είναι άθλιες, αλλά που στην οροφή τους βλέπουμε εγκατάσταση δορυφορικής κεραίας, όπου το κόστος του εξοπλισμού έχει καλυφθεί από κονδύλια της Τουρκίας με σκοπό τη παρακολούθηση τουρκικών προγραμμάτων στη τηλεόραση.

Τέλος το τρίτο κριτήριο με την εκπλήρωση του οποίου μία μειονότητα μπορεί να θέσει ζήτημα ανεξαρτητοποίησης είναι αυτό της κατοχής συγκεκριμένου γεωγραφικού διαμερίσματος μίας χώρας, η οποία θα κατοχυρώνεται με τίτλους κατοχής της συγκεκριμένης περιοχής. Δεν θα είναι παράξενο αν κάνοντας μία έρευνα στη περιοχή της Θράκης αλλά και των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου διαπιστώσουμε ότι μεγάλες εκτάσεις γης δεν ανήκουν σε Έλληνες πολίτες χριστιανικού θρησκειώματος αλλά σε Έλληνες πολίτες μουσουλμανικού θρησκειώματος ή και ακόμα σε πολίτες οι οποίοι δεν είναι καν Έλληνες.

Η υπόθεση μας λοιπόν ότι η κρίση μπορεί να ξεκινήσει στο πολιτισμικό πεδίο και στη συνέχεια να εξελιχθεί σε στρατιωτικό στηρίζεται στη παραπάνω σκέψη και επιχειρηματολογία. Η καθαρή εμπλοκή της γειτονικής χώρας θα εμφανιστεί όταν και τα τρία κριτήρια θα έχουν εκπληρωθεί και θα χρειαστεί η ανοικτή πλέον υποστήριξη είτε στο διπλωματικό επίπεδο είτε στο στρατιωτικό με την αιτιολογία της προστασίας των τουρκικών πλέον μειονοτήτων σε όλα τα πλάτη και μήκη της υφελίου.

Επίλογος

Έχοντας αναλύσει το παρελθόν και το παρόν των ελληνοτουρκικών σχέσεων και κρίσεων, καταλήξαμε στη πιθανή μελλοντική σύνθεση των κρίσεων μεταξύ των δύο χωρών. Αυτό που θα πρέπει να έχουμε στη σκέψη μας είναι ότι οι πορείες που ακολουθούν τα δύο κράτη αλλά και τα συμφέροντα των δύο χωρών δεν είναι νομοτελειακά συγκρουόμενα και ασύμβατα, ούτε οι διμερείς τους σχέσεις πρέπει να αντιμετωπίζονται υποχρεωτικά ως «παίγνιο μηδενικού αθροίσματος», όπου το κέρδος της μιας πλευράς μεταφράζεται αυτομάτως σε απώλεια της άλλης πλευράς¹⁰⁸. Βέβαια κάποιες από τις Τουρκικές διεκδικήσεις άπτονται θεμάτων εθνικής ασφάλειας για την Ελλάδα και δεν αποτελούν καν θέμα προς συζήτηση, πολύ δε περισσότερο αντικείμενο διαπραγμάτευσης. Επίσης υπάρχουν και θέματα νομικής φύσεως όπως είναι για παράδειγμα η οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας, τα οποία μπορούν να επιλυθούν υπό το πλαίσιο της καλής θέλησης μεταξύ των δύο χωρών και με γνώμονα την διευθέτηση των διμερών προβλημάτων που θα προάγουν τη συνεργασία μεταξύ των δύο κρατών προς όφελος και των δύο.

Πάντοτε όμως υπάρχει η προοπτική της μη επίλυσης των διμερών προβλημάτων και της διατήρησης του κλίματος αντιπαράθεσης. Επιπλέον Το ανισοζύγιο ισχύος με τη γειτονική χώρα διευρύνεται συνεχώς, τόσο λόγω της δικής της ενίσχυσης, όσο και της δικής μας αποδυνάμωσης και ίσως δεν αργήσει η στιγμή που θα ανατραπεί πλήρως¹⁰⁹. Αυτό όμως δεν πρέπει να τροφοδοτεί ένα αίσθημα καταστροφολογίας γιατί πάντοτε υπάρχει η δυνατότητα αντίδρασης και εξισορρόπησης της ισχύος του αντιπάλου. Βέβαια θα πρέπει να έχουμε υπόψη μας τη πιθανότητα η Τουρκία και λόγω της προαναφερθείσας διεύρυνσης του ισοζυγίου ισχύος αλλά και της υπέρμετρης φιλοδοξίας μίας χώρας με ένα αυξανόμενο γεωστρατηγικό βάρος και βάθος, που προσπαθεί να αναλάβει τα ηνία της ευρύτερης Μέσης Ανατολής να μην είναι διατεθειμένη να καθίσει στο τραπέζι των συζητήσεων με σκοπό την εξεύρεση λύσης στα ελληνοτουρκικά θέματα αλλά να επιδιώξει να κερδίσει οφέλη πολλά περισσότερα από αυτά που αρχικά είχε σχεδιάσει.

¹⁰⁸ Ντόκος Θάνος, «Η Ελλάδα και η Τουρκία, μια ισχυρή συνομοσπονδία; », Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία-ΕΦΙΛΟΝ, 06 Φεβρουαρίου 2011.

¹⁰⁹ Ντόκος Θάνος, «Παρατηρώντας μια Τουρκία που αλλάζει», Καθημερινή, 22 Ιουνίου 2011.

Ανεξάρτητα από τις εσωτερικές εξελίξεις στη γειτονική χώρα, αλλά και τις προθέσεις που μπορεί να έχει η τουρκική εξωτερική πολιτική όσον αφορά τα ελληνοτουρκικά θέματα, προκειμένου η Ελλάδα να διατηρήσει τη θέση της στο διεθνές σύστημα ως μια δύναμη σταθερότητας και ειρήνης, θα πρέπει να καταφέρει να εξέλθει από την οικονομική αυτή κρίση την οποία διανύουμε στις μέρες όσο μπορεί πιο αλώβητη και μη έχοντας απολέσει την εθνική της κυριαρχία, ώστε να μπορέσει να σχεδιάσει και υλοποιήσει στη συνέχεια μια εξωτερική πολιτική η οποία θα της δώσει το δικαίωμα να συζητάει με ίσους όρους με την αντίπαλο χώρα για τα διμερή θέματα. Επιπλέον θα πρέπει να φροντίσει το Ελληνικό κράτος να διατηρήσει το υψηλό φρόνημα και το αξιόμαχο των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων, ώστε ακόμα και στις δύσκολες συγκυρίες των ημερών μας να εξασφαλίζουν την άμυνα της χώρας, να υπερασπίζονται την Εθνική ανεξαρτησία και την εδαφική ακεραιότητα της Πατρίδας¹¹⁰ έναντι των βλέψεων και των ορέξεων οποιουδήποτε επιβουλέα που θα προσπαθήσει να εκμεταλλευτεί τη δεινή θέση της πατρίδας μας.

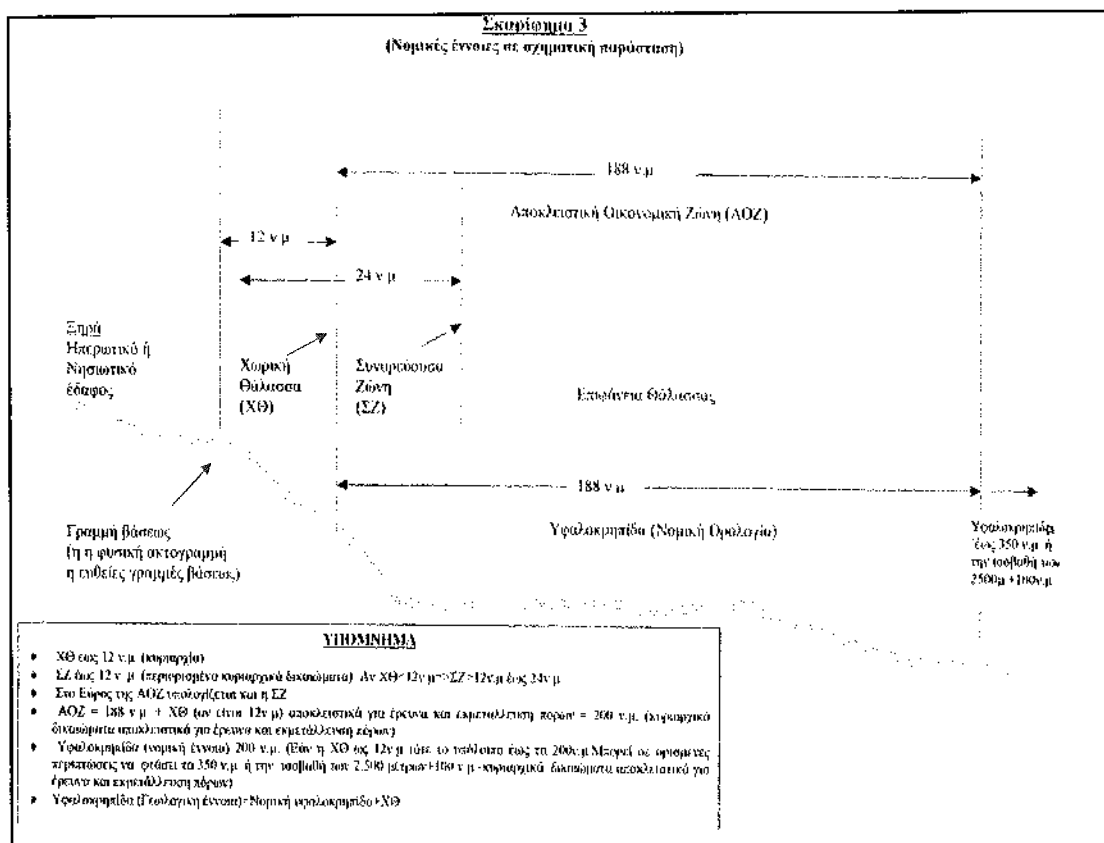
Τέλος υπό την ασφάλεια των Ενόπλων Δυνάμεων να προσπαθήσουμε να αναπτύξουμε νέες και να ανατροφοδοτήσουμε παλαιές συμμαχίες σε περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο, να υποστηρίξουμε και να ενισχύσουμε το διπλωματικό πεδίο και τέλος να αναπτύξουμε και να υλοποιήσουμε μια Ενιαία Εθνική Στρατηγική, αποδεκτή από όλες τις κοινωνικές και πολιτικές τάξεις της χώρας μας, η οποία θα καταφέρει τα πιθανά μελλοντικά σενάρια των Ελληνοτουρκικών κρίσεων να παραμείνουν στη σφαίρα του φανταστικού και της μυθοπλασίας και όχι να τα βιώσουν οι μελλοντικές γενιές της Πατρίδας μας.

Τελειώνοντας δεν θα πρέπει να ξεχνάμε τα λόγια του Θουκυδίδη: «Η ασφάλεια ανήκει σε εκείνους που είναι ικανοί να αμυνθούν του εαυτού των και έχουν φίλους να τους βοηθήσουν».

¹¹⁰ Στρατιωτικός Κανονισμός ΣΚ 20-1, Γενικός Κανονισμός Υπηρεσίας στο Στρατό, (Αθήνα: ΤΥΕΣ, 2003), σελ 1.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Σκαρίφημα 1. Νομικές έννοιες σε σχηματική παράσταση.

Πίνακας 1. Κατανομή των υδάτων του Αιγαίου Πελάγους¹¹¹

Έκταση χωρικών υδάτων	Ελληνική Κατοχή του Αιγαίου (ποσοστό επί της εκατό)	Τουρκική κατοχή του Αιγαίου (ποσοστό επί της εκατό)	Ελεύθερη Θάλασσα (ποσοστό επί της εκατό)
6 ναυτικά μίλια (παρούσα κατάσταση)	43.68%	7.47%	48.85%
12 ναυτικά μίλια (εάν η Ελλάδα αποφασίσει να επεκτείνει τα εθνικά της χωρικά ύδατα).	71.53%	8.76%	19.71%

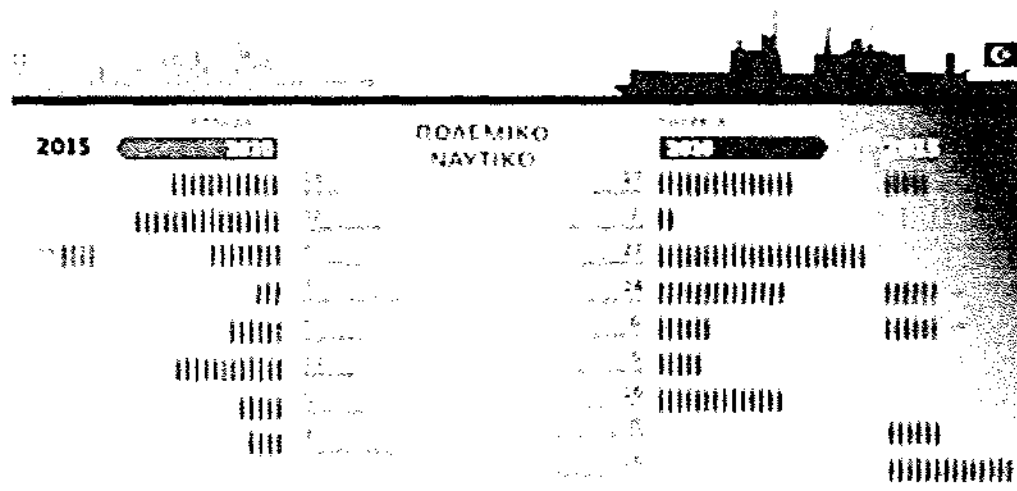
¹¹¹ Τα στοιχεία προέρχονται από το Kemal Baslar, «Two Facets of the Aegean Sea Dispute: de lege lata and de lege ferende» στο *Turkey and International Law*, (Ankara: Ozen Publications, 2001), σελ 1–39.

[illegible]

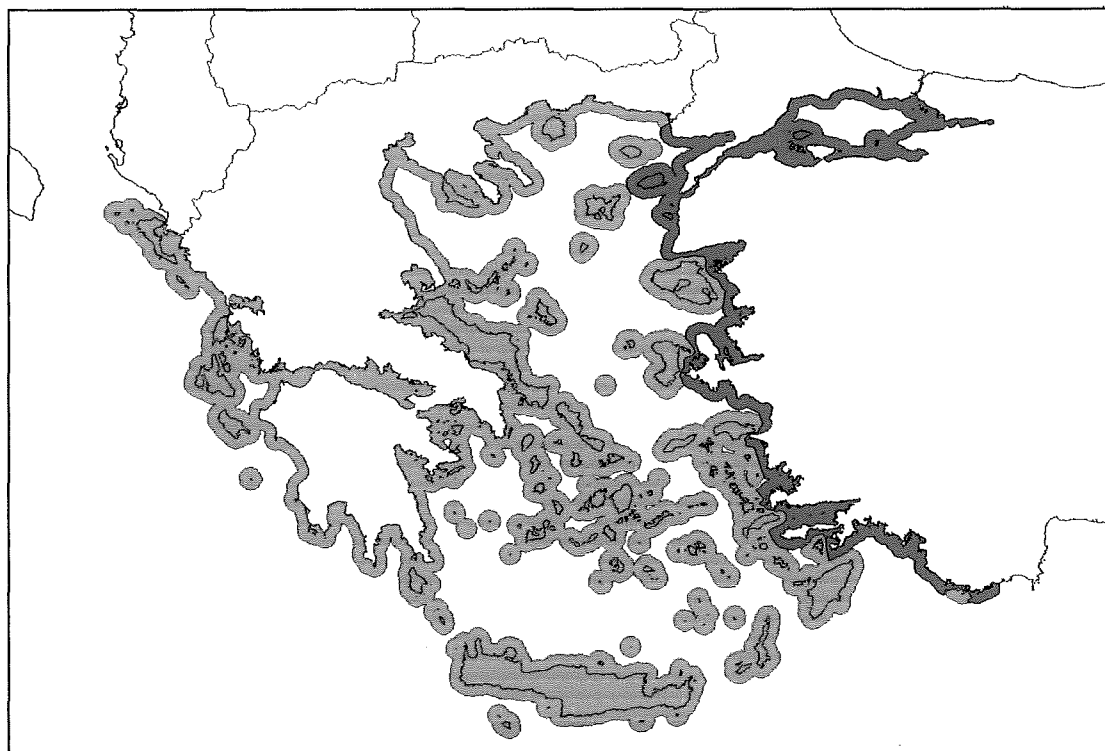
	2010	2015		2015	2010	
	F-16	158	158	240	210	
	M 2000	45	45	52	117	
	F-4	35	35	26	27	
	RF-4	18	—	—	55	
	A 7	43	—	10	6	

Σημειώση: από το 2015 και μετά τα πιο κρίσιμα από τα οπλά που δίνουν το καθοριστικό πλεονέκτημα στην τουρκική πλευρά είναι τα περσικά F35-JSF τύπου Στιλ, αλλά και ο μεγάλος αριθμός ανεφοδιασμένων F-16. Αντίστοιχα στη θάλασσα η τουρκική υπεροχή προκύπτει από τον μεγάλο αριθμό και τις ισχυρότερες δυνατότητες των κορβιτών και των φρεγατών που αποκτά η Αγκυρα.

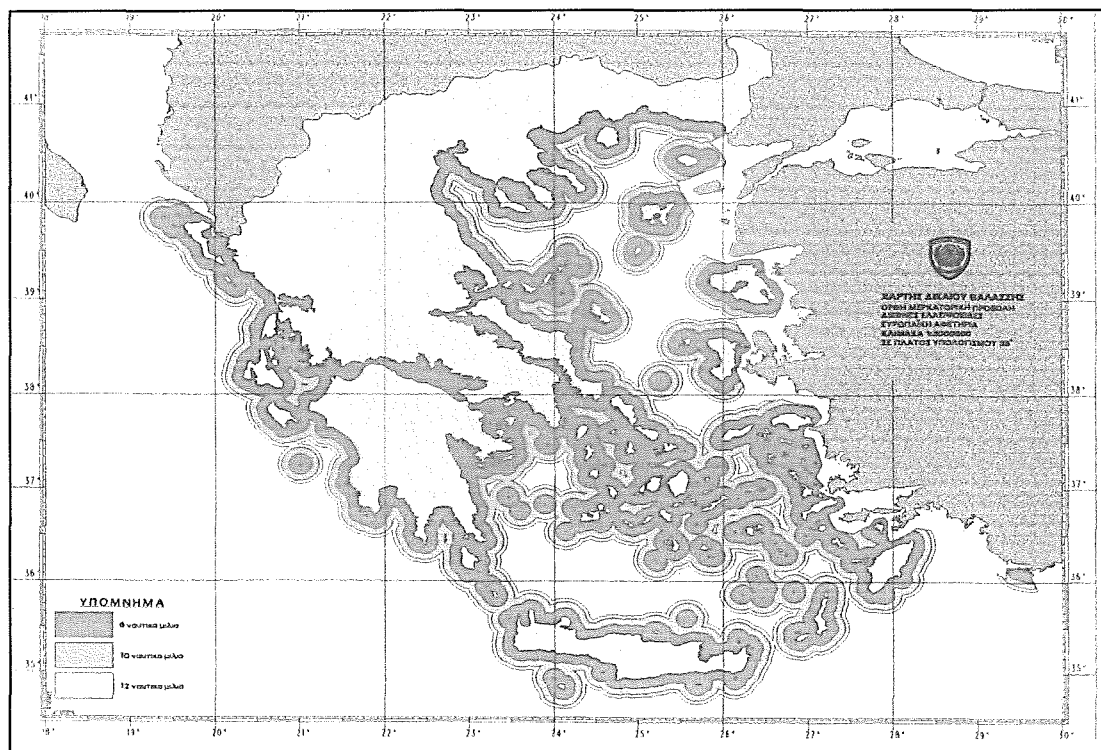
120
F-35 JSF

[illegible]

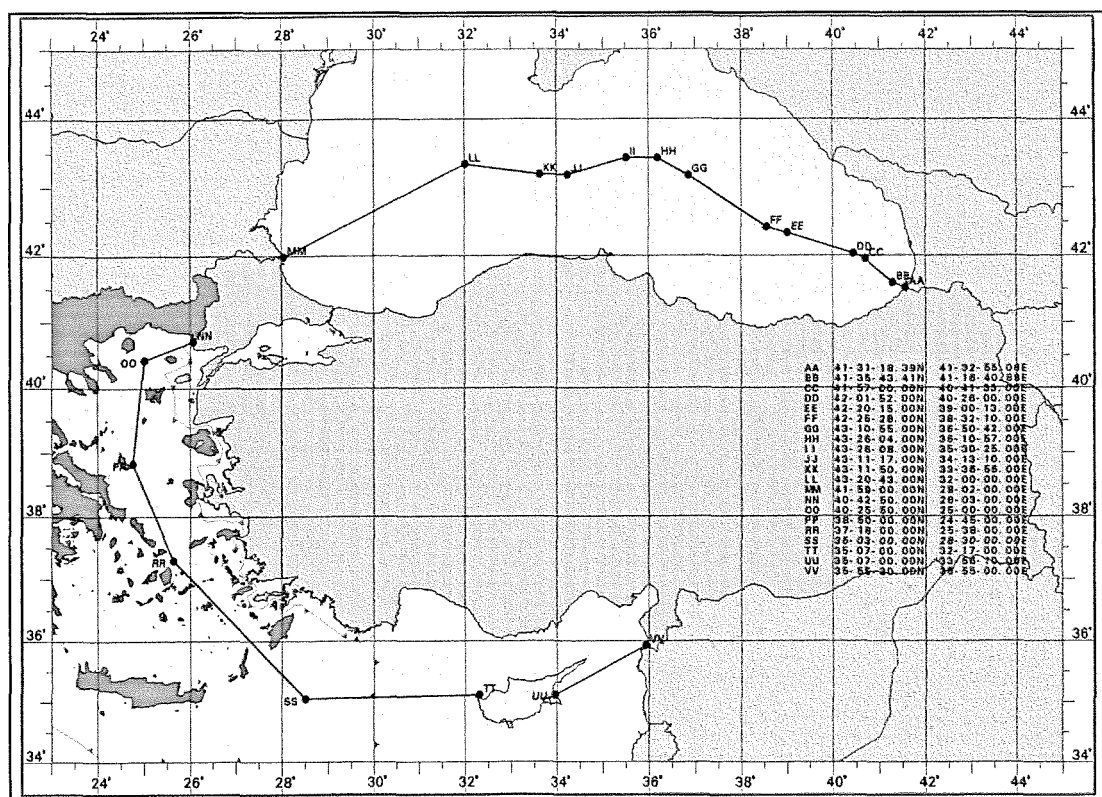
Χάρτης 1 . Το Αιγαίο Πέλαγος με τα χωρικά ύδατα της Ελλάδας και της Τουρκίας να εκτείνονται στα 6 ν.μ.

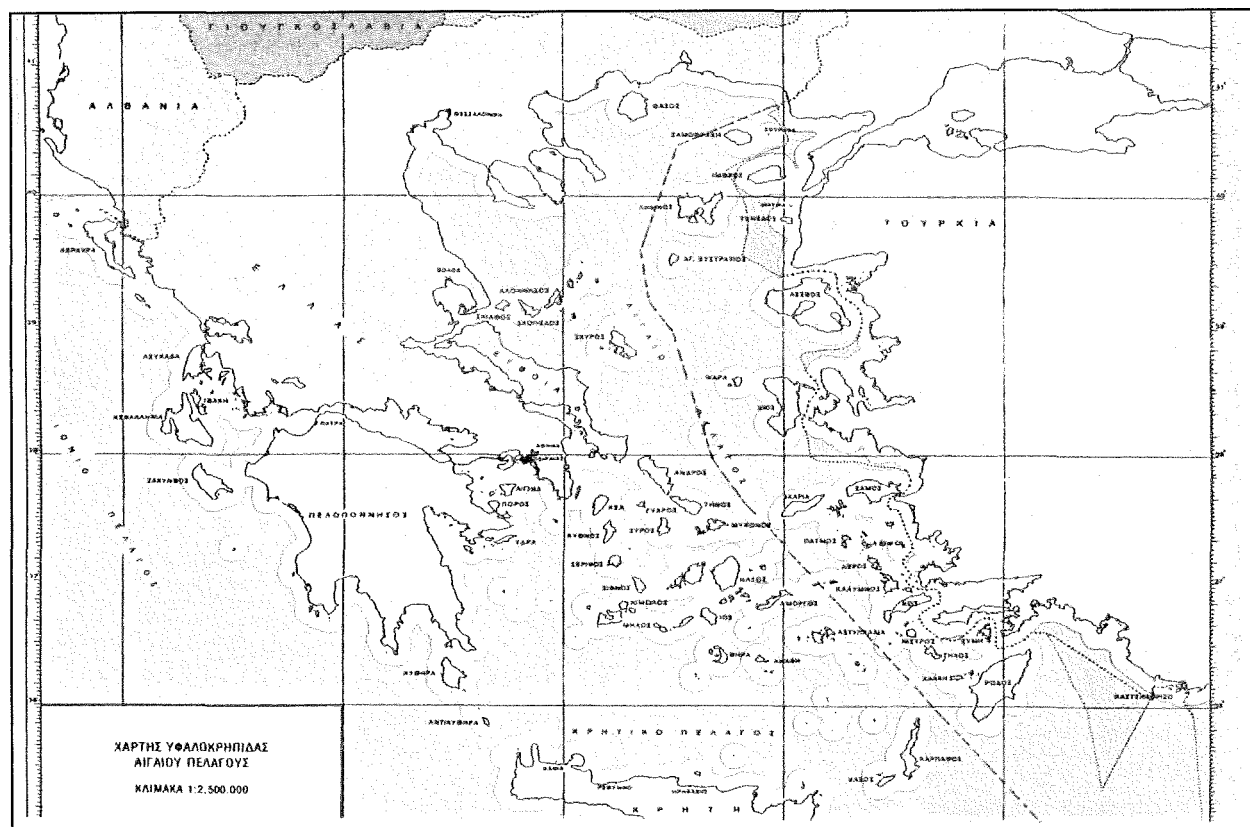
Χάρτης 2 . Το Αιγαίο Πέλαγος με τα χωρικά ύδατα της Ελλάδας και της Τουρκίας να εκτείνονται στα 12 ν.μ.

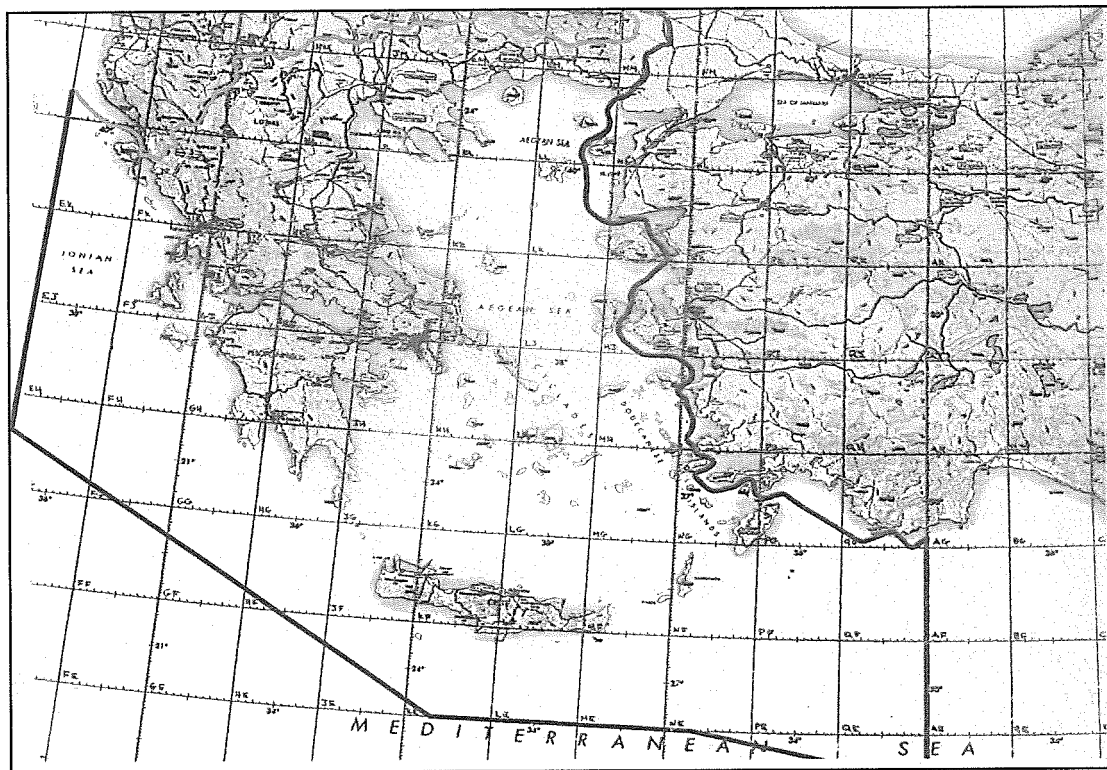
Χάρτης 3. Περιοχή SAR (Τουρκική Άποψη)

Χάρτης 4. Οριοθέτηση Υφαλοκρηπίδας (ελληνική - τουρκική άποψη)

Χάρτης 5. Περιοχή Πληροφόρησης Πτήσεων (FIR) Αθηνών

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- John J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων* (Αθήνα: Ποιότητα, 2006).
- Τσάκωνας Παναγιώτης, *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική: Μία Σύγχρονη Προσέγγιση* (Αθήνα: Σιδέρης, 2003).
- Κώστας Σμιτίης, *Πολιτική για μια Δημοκρατική Ελλάδα: 1996-2004*. (Αθήνα: Πόλις, 2005).
- Sonmezoglu, Faruk, *Ανάλυση της Τουρκικής Εξωτερικής Πολιτικής: Μύθος και πραγματικότητα*, (Αθήνα: Ινφογνώμων, 2001).
- Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος και Μαριλένα Κόππα, *30 Χρόνια Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής: 1974 – 2004*, (Αθήνα: Λιβάνης, 2005).
- Αλεξανδρής Αλέξης, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις 1923 -1987*, (Αθήνα: Γνώση, 1991).
- Καζάκος Πέτρος, Λιαργκόβας Πάνος, Νόρτις Μαρίας, Μπότσιου Κωνσταντίνα και Πολυχρονάκη Κατερίνα, *Η Ελλάδα και το Ευρωπαϊκό Μέλλον της Τουρκίας*, (Αθήνα : Σιδέρης, 2001).
- Βερεμής Θάνος, *Η Ιστορία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων 1453 – 2006*, (Αθήνα: Σιδέρης, 2007).
- Ηρακλείδης Αλέξης, *Άσπονδοι Γείτονες. Ελλάδα – Τουρκία: Η Διένεξη του Αιγαίου*, (Αθήνα: Σιδέρης, 2007).
- Περράκης Στέλιος (επιμ.), *Αιγαίο. Εξελίξεις και Προοπτικές Επίλυσης των Ελληνοτουρκικών Διενέξεων*. (Αθήνα: Σάκκουλα, 2003).
- Χρήστος Λυμπέρης, *Ελληνική Αμυντική Στρατηγική. Δομή Δυνάμεων Σύγχρονες Προκλήσεις* (Αθήνα: Αιχμή, 1993)
- Αθανάσιος Γ. Πλατιάς, *Εκτός Συνόρων, Ρεαλιστική Προσέγγιση Εθνικής Στρατηγικής*, (Αθήνα, Παπαζήσης, 1997)
- Ευαγόρας Ευαγόρου, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις από το 1923 έως σήμερα. Θεωρία Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγική* (Αθήνα: Ποιότητα 2010)

- Γεωργούλης Σταμάτης, Σολταρίδης Συμεών, *ΙΜΙΑ Η αναμφισβήτητη Ελληνική Κυριαρχία. Η απειλή ενός νέου casus belli*, (Αθήνα εκδ. «ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ», 1996)
- Σωτήρης Ρίζας, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις και το Αιγαίο: 1973 – 1976* (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2006)
- Μούτσογλου, *Η Τουρκία στο Μεταβαλλόμενο Διεθνές Περιβάλλον και οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις: Από τη συνάντηση στο Lancaster House στην απόφαση του Ελσίνκι* (Αθήνα: Παπαζήσης, 2000)
- Χριστόδουλου Γιαλλουρίδη, *Η Ελληνοτουρκική Σύγκρουση από την Κύπρο ως τα Ιμια*, (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 1997)
- Χρ. Κ. Γιαλλουρίδης, Π.Ι. Τσάκωνας, *Ελλάδα και Τουρκία μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου*, (Αθήνα: εκδόσεις Σιδέρης, 1999)
- Θάνος Ντόκος, *Ο γεωστρατηγικός Ρόλος της Τουρκίας*. (Αθήνα: Τουρίκης, 2001)
- Χρήστος Ροζάκης, «Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις: Η Νομική Διάσταση», Δ. Κώνστας-Χ. Τσαρδανίδης (επιμ) *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, (Αθήνα: Σάκκουλας, 1989)
- Ηλίας Κουσκουβέλης, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, (Αθήνα: Ποιότητα, 2004)
- Αθανάσιος Πλατιάς, «Η Τουρκία σε Αναζήτηση Ρόλου Περιφερειακής Υπερδύναμης». Στο Χριστόδουλος Γιαλλουρίδης και Παναγιώτης Τσάκωνας (επιμ.), *Η Νέα Διεθνής Τάξη: Η Ελλάδα και το Κυπριακό Πρόβλημα* (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 1993)
- Νταβούτογλου, *Το Στρατηγικό Βάθος: Η Διεθνής Θέση της Τουρκίας* (Αθήνα: Ποιότητα, 2010)
- Παναγιώτης Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου: Πόλεμος και Πολιτική, Πόλεμος, Οικονομία και Κοινωνία, Πόλεμος και Επανάσταση, Ο Θερμός Πόλεμος Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, Ελληνοτουρκικός Πόλεμος*, (Αθήνα: Θεμέλιο, 1999)
- Θάνος Βερεμής, *Ιστορία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων: 1453-2005*, 4^η Έκδοση (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2005).
- Κουσκουβέλης, *Θεωρία Διεθνών Σχέσεων: Αποτροπή και Πυρηνική Στρατηγική στον Ψυχρό Πόλεμο* (Αθήνα: Ποιότητα, 2000)

- Εκάβη Αθανασοπούλου, «Οι Στόχοι της Εξωτερικής Πολιτικής της Τουρκίας Μετά το Τέλος του Ψυχρού Πολέμου», στο Θάνος Βερεμής (επιμ), *Η Τουρκία Σήμερα: Πολιτεία, Κοινωνία, Οικονομικά, Εξωτερική Πολιτική, Θρησκεία* (Αθήνα: Παπαζήσης, 1995)
- Χρήστος Λυμπέρης, *Εθνική Στρατηγική και Χειρισμός Κρίσεων*, (Αθήνα: Ποιότητα, 2009),
- Στρατιωτικός Κανονισμός 31-1 “ Το Στρατιωτικό Δόγμα του Στρατού Ξηράς”, ΓΕΣ/ΛΙΔΟ, Αθήνα 1999
- Π.Ι. Τσάκωνας, *Ελλάδα και Τουρκία μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου*, επιμέλεια Χρ. Κ. Γιαλλουρίδης, (Αθήνα: Σιδέρης, 1999)
- Robert Gilpin, *Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική* (Αθήνα: Ποιότητα, 2004)
- Θουκυδίδης, *Θουκυδίδου Ιστορία: Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου 1^{ος} Τόμος* (Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 1998),
- Μανούσος Πλουμίδης, *Η ελληνοτουρκική κρίση, Ελλάς και Τουρκία, ένα πρόβλημα συμβιώσεως*, (Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 1975)
- Άγγελος Γιόκαρης, *Το διεθνές νομικό καθεστώς του ΑΤΤΙΝΑΙ FIR, στο Σημεία Τριβής στις Ελληνοτουρκικές Σχέσεις* (Αθήνα: Σιδέρης, 1994)
- Παναγιώτης Ήφαιστος και Αθανάσιος Πλατιάς, *Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική* (Αθήνα: Παπαζήσης, 1992)
- Jakob m. Landau, *Παντουρκισμός – Το Δόγμα του Τουρκικού Έπεκτατισμού*, (Αθήνα, ΓΕΣ/ΔΕΚ, 1986)
- Παπαχελάς Αλέξης, «Τι συνέβη τη νύχτα των Ιμίων», *Το Βήμα*, 13 Νοεμβρίου 2005
- Χειλά Ειρήνη, *Ο Ρόλος της Μεσολάβησης στο Χειρισμό Κρίσεων*, (Αθήνα: Σιδέρης, 1999).
- Κουλουμπής Θεόδωρος & Νταλής Σωτήρης, *Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική στο Κατώφλι του 21^{ου} Αιώνα*, (Αθήνα: Παπαζήσης, 1997).
- Θεοδωρόπουλος Β., *Οι Τούρκοι και Εμείς*, (Αθήνα: Φυτράκης, 1988).
- Ήφαιστος Παναγιώτης & Πλατιάς Αθανάσιος, *Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική*, (Αθήνα: Παπαζήσης, 1992).

- Dimitris Dotas, *The Aegean Dispute and its Implications for the U.S. Policy, Master's thesis*, (Naval Postgraduate School, 2000)
- Arapoglou, Stelios. *Dispute in the Aegean Sea, the Imia/Kardak Crisis*. (Alabama: Air Command and Staff College, 2002).
- Waltz Kenneth, *Theory of International Politics*, (U.S.A.: McGraw-Hill, 1979)
- Hans Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace* (New York: Knopf, 1973)
- John Mearsheimer, «A strategic Misstep: The Maritime Strategy and Deterrence in Europe», *International Security* 1, 2 (1986)
- Thanos P. Dokos, "Greece in a Changing Strategic Settings", στο Theodore A. Couloubis, κ.α. (επιμ), *Greece in the Twentieth Century* (London and Portland: Frank Cass, 2003)
- Athanasopoulos, Haralambos. *Greece, Turkey and the Aegean Sea: a Case Study of International Law*. (Jefferson, NC: McFarland & Company, 2001.
- Baslar, Kemal. "Two Facets of the Aegean Sea Dispute: de lege lata and de lege ferende", in *Turkey and International Law*, edited by Kemal Baslar. (Ankara: Ozen Publications, 2001).
- Bolukbasi, Deniz. *The Aegean Disputes, a Unique Case in International Law*. (London: Cavendish Publishing, 2004).
- Hale, William, *Turkish Politics and the Military*, (London: Routledge, 1994).
- Harris, George, "The Role of the Military in Turkish Politics", (*The Middle East Journal* 19, no.1, Winter 1995).
- Keohane, Robert O., and Joseph S. Nye, *Power and Interdependence: World Politics in Transition*, (Boston: Little Brown, 1977).
- Moustakis, Fotios, and Michael Shenan. —Greek Security Policy after the Cold War. *Contemporary Security Policy* 21, no.3 (2000).
- Papandreou, George. —Greece Wants Turkey to Make the Grade. *The New York Times*, 10 December 1999.
- Raftopoulos, Evangelos. —The Crisis over the Imia Rocks and the Aegean Sea Regime: International Law as a Language of Common Interest. *The International Journal of Marine and Coastal Law* 12, no.4 (November 1997).

- Tsakonas, Panayotis and Thanos Dokos. —Greek-Turkish Relations in the Early Twenty-First Century: A view from Athens. in *The Future of Turkish Foreign Policy*, edited by Lenore G. Martin and Dimitris Keridis, 101–126. Cambridge: MIT Press, 2004.
- Aydin, Mustafa, and Kostas Ifantis. *Turkish-Greek Relations: The Security Dilemma in the Aegean*. New York: Routledge, 2004.
- Bull, Hedley. *The Anarchical Society*. 2nd ed. New York: Columbia University Press, 1977/1995.
- Coufoudakis, Van. “Greek-Turkish Relations, 1973–1983: The View from Athens.” *International Security* 9:4 (Spring 1985).
- Couloumbis, Theodore A., Theodore C., and Kariotis Bellou Fotini. *Greece in the Twentieth Century*. Portland, OR: Frank Cass, 2003.
- Couloumbis, Theodore A. *The United States, Greece, and Turkey: The Troubled Triangle*. New York: Praeger Publishers, 1983.
- Keohane, Robert O., and Joseph S. Nye. *Power and Interdependence: World Politics in Transition*. Boston, MA: Little Brown, 1977.
- Keridis, Dimitris. Political Culture and Foreign Policy: Greek-Turkish Relations in the Era of European Integration and Globalization. A NATO Fellowship Final Report. Cambridge. June 1999.
- Kollias, Christos, and Gulay Gunluk-Senesen. *Greece and Turkey in the 21st Century: Conflict or Cooperation, A Political Economy Perspective*. New York: Nova Science Publishers, Inc., 2003.
- Krebs, Ronald R. “Perverse Institutionalism: NATO and the Greco-Turkish Conflict.” *International Organization* 53:2 (Spring 1999).
- Landau, Jacob M. *Pan-Turkism: From Irredentism to Cooperation*. Indianapolis: Indiana University Press, 1995.
- Larrabe, Stephen, and Ian O. Lesser. *Turkish Foreign Policy in an Age of Uncertainty*. RAND Corporation, 2003.
- Lesser, Ian O., Stephen F. Larrabee, Michele Zanini, and Katia Vlachos-Dengler. *Greece's New Geopolitics*. Santa Monica: RAND, 2001.
- Mackenzie, Kenneth. *Greece and Turkey: Disarray in NATO's Southern Flank*. Conflict Studies. The Institute for the Study of Conflict 154. 1983.

- Martin, Lennox G., and Dimitris Keridis. *The Future of Turkish Foreign Policy*. Cambridge, MA: The MIT Press, 2004.
- Mearsheimer, John J. "Back to the Future: Instability in Europe after the Cold War." *International Security* 15:1. (Summer 1990).
- Mearsheimer, John J. "The False Promise of International Institutions." *International Security* 19:3 (Winter 1994/95).
- Morgenthau, Hans J. *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace*. Revised by Kenneth W. Thompson. New York: McGraw-Hill, 1993.
- Moustakis, Fotios. *The Greek-Turkish Relationship and NATO*. Portland, OR: Frank Cass, 2003.
- Veremis, Thanos. "Greek Security: Issues and Politics." Adelfi Paper No. 179. 1982.
- Waltz, Kenneth N. "Structural Realism after the Cold War." *International Security* 25:1 (Summer 2000).
- Waltz, Kenneth N. *Theory of International Politics*. New York: McGraw Hill, 1979.
- Wilson, Andrew. *The Aegean Dispute*. Adelfi Papers 155. London: International Institute for Strategic Studies, 1979/80.
- Zurcher, Erik J. *Turkey: A Modern History*. New York: I.B.Tauris, 2004.
- Robert Jervis, "Security Regimes" in Stephen Krasner (ed.), *International Regimes*, Cornell University Press, Ithaca & London, 1982